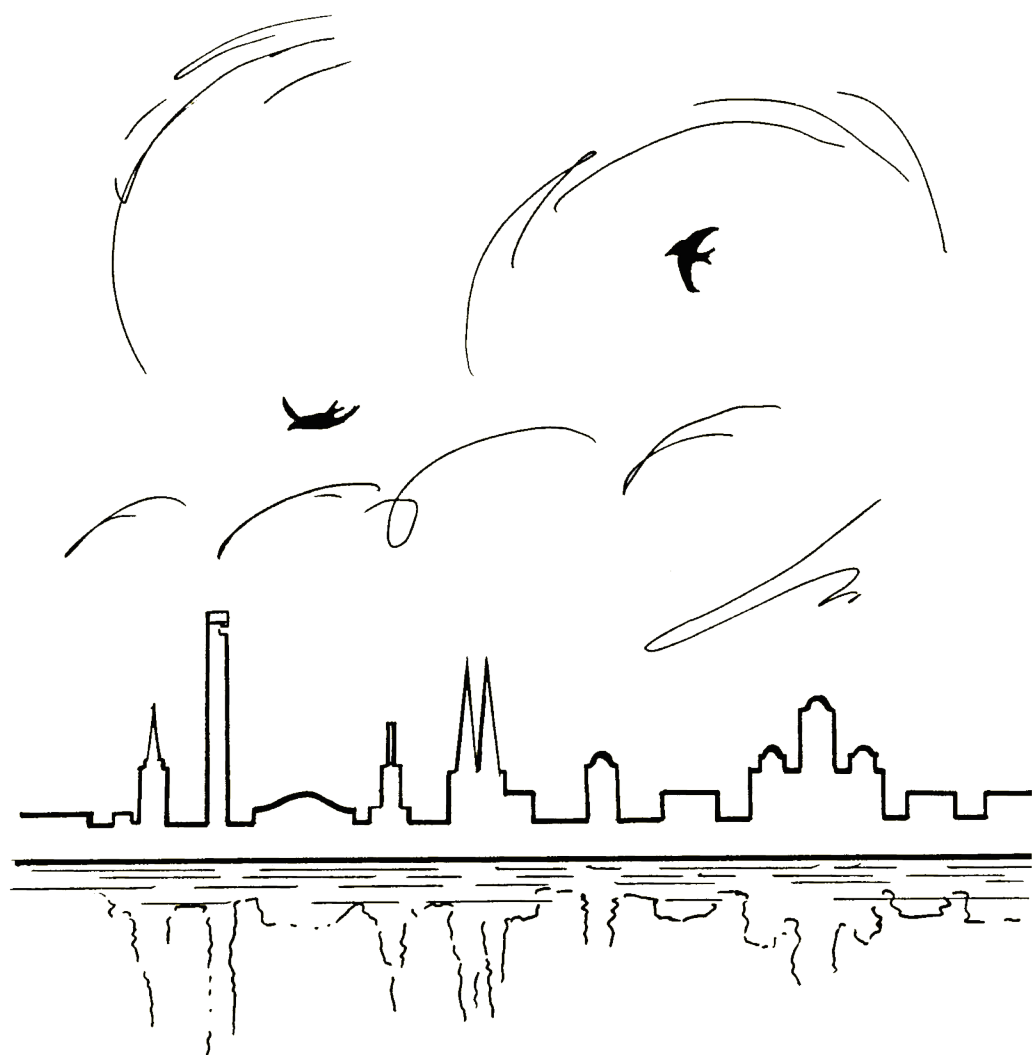

Kiuruvetiset piäkaapunnissa

Jarmo Paikkala

KIURUVETISET PIÄKAAPUNNISSA

**Kiuruves-Seuran 40-vuotisjuhlajulkaisu
1988**

Kansipiiirros Kiuruves-Seuran ensimmäisestä
nyrkki-julkaisusta Ens Kiuru 7.5.1949. Piir-
tänyt F.A. Paasikivi.

Kuopio 1988
ISBN 952-90004-0-5

ALKUSANOIKSI

Vaikka Kiuruves-Seura toimiikin Helsingissä ja sen lähiympäristössä, voi sitä pitää myös Kiuruveden laittimmaisena kylänä. Se on säilyttänyt elävän yhteyden Kiuruveteen - niin entiseen kuin nykyiseenkin. Sen jäseniä ovat seudulla asuvat kiuruvetiset - säännöistä huolimatta kaikki tasavertaisessa asemassa, sillä erikseen ei seuraan liittyä tarvitse. Uudella kotiseudullaan - jota itsekin ovat nykyisenlaiseksi muokanneet - he ovat omaksuneet uusi tapoja ja ajatuksia ja välittäneet niitä Kiuruvedellekin lähentäen siten kahta paikkakuntaa toisiinsa. He ovat kehittäneet "Helsingin kylässä" pääkaupunkilaisina maataamme, ja kiuruvetisinä omalta osaltaan vaalineet vanhan elinyhteisönsä etuja. Kiuruves-Seura on seurannut sitä tietä, jota "Helsingin kylän" ensimmäinen kiuruvetinen asukas, Paavo Tikkanen, jo 140 vuotta ennen seuraa asteli antaen panoksensa koko maan, suomalaisuuden ja kotiseutunsa puolesta.

"Helsingin kylä" lienee Kiuruveden kylistä suurin, joskin harvaan asuttu. Nykyiseen kokonsa se on tavoittanut suurin piirtein vasta viimeisen kolmenkymmenen vuoden aikana. Silti se on erittäin vilkas. Minkäpä muun kylän kylätoimikunta pystyy vuosittain kokoamaan liki 300 henkeä yhteiseen juhlaan.

Nyt ilmestyvässä 40-vuotishistoriikissa, "kylähistoriassaan", jonka Kiuruves-Seura saa nyt julki ennen muita Kiuruveden kylä, ei pitäydytä vain seuran historiaan, vaan tarkastellaan hieman myös Kiuruveltä, kiuruvetisyyttä sekä Kiuruveden ja Helsingin suhdetta. Historiikkiin on tallennettu myös seuran jäsenten henkisiä tuotteita: runoja, lauluja, kaskuja.

Kahden ensimmäisen luvun näkemykset Kiuruvedestä ovat historiikin toimittajan, eivät Kiuruves-Seuran yhteisesti käsitteliä. Suurimman osan muusta tekstistä on seuran johtokunta tarkistanut. Historiikki on pääasiassa sen toimittajan käsialaa, joskin seuran asiakirjoja sekä lehtiartikkeleita on lainattu myös suoraan ilman lainausmerkkejä ja viittausta alkuperäiseen kirjoittajaan. Ainakin seuraavien henkilöiden tekstiä on lainattu nimeltä mainiten tai mainitsematta: E.A. Bergkvist, Eino Hyvönen, Hanna Jauhiainen, Yrjö Jauhiainen, Aaro Kastarinen, Ida Kesiö, Lauri Kärkkäinen, Immi Paasikivi, Sirkka Paikkala, Anneli Penttinen, Viljo Rantonen, Paavo Ruotsalainen, Miina Räsänen, Matti Tiuhonen ja Heikki Väisänen. Kieliasun on tarkistanut seuran

sihteeri Sirkka Paikkala. Hän on avustanut myös aineiston keräämisessä ja järjestämisessä.

Tätä historiikkia ei olisi voitu kirjoittaa ilman seuran tunnollisten sihteerien hyvin säilyttämiä asiakirjoja ja paikallisten lehtien, ennen kaikkea Kiuruvesi-lehden, seuran toiminnasta kertovia artikkeleita. Myös seuran toiminnassa koko 40 vuoden ajan olleiden jäsenten, kunniapuheenjohtaja Lauri Kärkäisen, pitkäaikaisen sihteerin Hanna Jauhiaisen ja monta vastuullista tehtävää hoitaneen Elsa Tikkasen muistitiedon merkitys on ollut huomattava. Kaikille edellä mainituille kuuluu kiitos siitä, että historiikki on saatu kootuksi.

Helsingissä 9.9.1988

Jarmo Paikkala

Kaksvuotias Kiuruves-Seura

Kiuruves-Seura pian kaks vuotta täättää
ja muailmalle vallan kummia jo näättää.
Pirteempöö porukkaa Hesasta et löyvä,
kerhot vaekka kaekkihii kolunnet.

Oma kehu ettee pahalle nyt haesis
enkä ihan suotta seoroon kehaesis,
pirskeijen paljootta ja toeminnan tomeruutta
turhaan että en toetottaes,

kansalaesia kehoetan siks sisälukupuuhiin,
tutustumaan pöötäkirjapinoehimme suuriin,
pykäläen paenavuutta tarkoen puntaroemaan
ja piälle päätökset tekemään.

Heleppo lienöö itekennii merkille panna,
seora ettee muistutuksiin aeheeta anna:
kaekk'on käännä justii miääräästen mukkaan,
laen kirjaen on tullunna täätettyä.

Seora on vues sitten rekisteröijyks suatu,
mistä tulloo toeminnalle virallisempi luatu.
Siännöttii tulj serssittyä ihan malliin mukkaan,
jotta kaekki o'aevan kohallaan.

Johtokunta innokkaasti istuntojjaan pittää,
jottae jäläkee kaeketihhii puuhistaan ittää.
Koetseuvun perinteetä vualia on mieli,
kiuruvetinen tyyl'ettee unohtuis.

Leimai tulj luajituks vanahan kirkon mukkaan,
sopivampoo sinettiä ee keksinnä oes kukkaan.
Oman puolen taeteelijan työtä se kiittää,
Ryönänjoen on Ruotsalaesen käs'alloo.

Juhlissa haaskoo on ollu ennem muuta,
unohettu myöskään ee oo ommoo suuta:
mykyrokat, toppakahvit naatittu on vuoroon
ja piälle vielä polokaks pistetty.

Toesen kerran on vanahan kansan virret
veesattu voemalla, jott'on seenähirret
iänen paljootta ihan säekähtänneet,
lie rappaassii laepiosta karissu.

Rahhoohii kootuks on suatu sopivasti,
omillaa niät pärjätty on tähän päevään asti
ja milloin ee oo piisanna menoelle tulot,
on loput aena anteeks suatuna.

Jopa männöö jokkaeselle jaahot suuhun,
vertaella ken yrittännöö meetä seoraan muuhun.
Reta on rettoo ja pinnalle se pakkoo,
muut sinnunherukaks pohjalle jiäp.

Immi Paasikivi, 1950

Sisällys

Alkusanoiksi	1
Kaksivuotias Kiuruves-Seura (Immi Paasikivi)	2
Sisällys	4
 1. Kiuruvesi ja kiuruvetisyys	7
1.1. Kiuruveden muodostuminen	7
1.2. Missä Kiuruvesi on?	10
1.3. Kiuruvetisyys	13
1.4. Kiuruvesi pähkinänkuoressa	13
1.5. Historian virstanpylväitä	14
1.6. Eräs kuva Kiuruvedestä (Matti Tiihonen)	17
 2. Kiuruvesi ja Helsinki	18
2.1. Muuttoliikettä Kiuruvedeltä	18
2.2. Kiuruvetisen muuttajan kuva	20
2.3. Helsingin kuva Kiuruvedellä	20
 Kronikka 6.3.1948 (Immi Paasikivi)	21
3. Heräävä kotiseutuinnostus	25
3.1. Kiuruves-Seuran perustaminen	25
3.1.1. Ensimmäinen kotiseutuilta 6.3.1948	26
3.1.2. Perustava kokous 22.4.1948	28
3.2. Ensimmäinen toimintakausi	30
Kiuruves-laulu (Hanna Jauhiainen)	33
3.3. Kotiseututunteita (Lauri Kärkkäinen)	33
 4. Seuran jäsenistö	34
4.1. Säännöt jäsenyydestä	34
4.2. Jäsenmaksut	35
4.3. Jäsenmäärä	35
 5. Seuran toimielimet ja -henkilöt	37
5.1. Vuosikokoukset	37
5.1.1. Vuosikokousesitelmät	38
5.2. Johtokunta	40
5.3. Tilintarkastajat	43
5.4. Emännät	44
5.5. Isännät	45
5.6. Seuran arkisto	45
 6. Seuran talous	46
 7. Seura kiuruvetisten yhdyssiteenä pääkaupungissa	47
7.1. Mykyrokkajuhlat	47
Runo mykyrokkajuhlalta (Immi Paasikivi)	49
Runo mykyrokkajuhlalta (Heikki Väisänen)	52

7.2.	Illanvietot ja vuosijuhlat	55
	Juhlakronikka 1963 (Immi Paasikivi)	58
7.3.	Retket	61
7.4.	Ohjelmatoiminta	64
7.5.	Toisille kerrottua	66
	Kiuruvetisiä vitsejä ja tositapauksia	66
	Juho Pöksyläisen kertomaa (Immi Paasikivi)	68
	"Vanhaa Aatamia" muistellessa (Immi Paasikivi)	69
8.	Kotiseudun entisyyden tunnetuksi- säilyttäminen	72
8.1.	Ruokaperinne	72
8.1.1.	Mykyrokka	72
	Mykyrokkalaulu (Hanna Jauhiainen)	73
8.2.	Kieli- ja veisuuperinne	74
8.3.	Herännäisperinne	75
8.3.1.	Herännäisseurat	76
8.3.2.	Esitelmiä herännäisyydestä	79
8.4.	Kiuruveden historian tutkiminen ja kansanperinteen tallentaminen	79
8.4.1.	Kotiseutuarkisto	79
8.4.2.	Kiuruveden historian kirjoittaminen	80
8.4.3.	Muuta Kiuruveden historian alalta	80
8.4.4.	Kiuruveden vaakuna	80
8.4.5.	Kiuruveden historiallinen kuvakartta	81
8.4.6.	Esitelmiä	81
9.	Kotiseudun nykyisyyden tuntemisen edistäminen	82
	Kiuruvetiset terveiset (Miina Räsänen)	82
9.1.	Esitelmiä	83
9.2.	Aloitteita kotiseudulle	83
9.3.	Kiuruveden "suurlähetystö"	84
9.3.1.	Kuorovierailuja	85
	Kiitoskirje (Anneli Penttinen)	87
9.4.	Kiuruvesseuralaisia kotiseututilaisuuksissa Kiuruve- dellä	88
9.5.	Kiuruvesi-lehti	89
10.	Kotiseudun aineellisen ja henkisen kehityksen edis- täminen	90
10.1.	Avustustoiminta	90
	Kiuruves, mitalin toinen puoli (E.A. Bergqvist) ..	90
10.1.1.	Ompeluseuran ahkera työskentely	94
10.2.	Kunnalliskodin tilaisuudet	96
10.3.	Lahjoitukset Kiuruvedelle	97
	Onnitteluruno Kiuruveden yhteiskoululle (Immi Paa- sikivi)	98

11. Seuran julkaisu- ja tiedotustoiminta	101
11.1. Kiuruvesi-lehti	101
11.2. Muu tiedottaminen	101
11.3. Ens Kiuru	102
12. Edustaminen ja huomionosoitukset	102
12.1. Seuran tunnukset	102
12.2. Kunniajäsenet	103
12.3. Mykyrokkaemännät ja -isännät	104
12.4. Onnitteluja merkkipäivinä	105
12.5. Edesmenneiden muistaminen	107
12.6. Muita huomionosoituksia	108
13. Yhteistoiminta muiden järjestöjen kanssa	108
13.1. Kiuruveden Kotiseutuyhdistys	108
13.2. Savon Seura ja muut helsinkiläiset kotipaikkaseu- rat	109
13.2.1. Yhteistyötä tilaisuuksissa	110
13.3. Suomen Kotiseutuliitto	113
13.4. Kiuruves-Seuran sisarseurat	114
14. Kiuruveden ja Helsingin yhteistoiminnan uudet piir- teet	115
14.1. Kiuruvesi-näyttely Helsingissä	116
14.2. Helsinki-näyttely Kiuruvedellä	117
Matrikkeli	123
Elsa Tikkasen haastattelu (Viljo Rantonen)	125
Lauri Kärkkäisen haastattelu (Viljo Rantonen)	127
Lähteet	129

1. KIURUVESI JA KIURUVETISYYS

1.1. Kiuruveden muodostuminen

Vaikka Kiuruveden alue on geologisesti ja maantieteellisesti vanhaa, ja vaikka ensimmäiset asumisen merkit voivat olla jopa 6000 - 8000 vuoden takaa, ovat Kiuruvesi ja kiuruvetisyys nuoria käsitteitä.

Ilmeisesti jo kivikaudella on Kiuruvedenkin seudulla liikkunut väkeä, joka on saanut elantonsa pääasiassa metsästyksestä ja kalastuksesta. Useimmat tutkijat ovat päättelleet heidän olleen kiertelevää nomadikansaa, mahdollisesti lappalaisia, jotka ovat joutuneet vetäytymään uusien tulokkaiden tieltä vähitellen pohjoista kohti. Vielä 1600-luvun puolivälissä asui Iisalmen pitäjässä joitakin lappalaisia. Kiuruveden paikannimistössäkkin on säilynyt monia lappalaisajan jäänteitä. Sittemmin seutu oli hämäläisten eräretkien kohteena. Vielä 1440-luvulla jämsäläisillä ja pälkäneläisillä oli erämaita aivan pitäjän ytimessä. Pitäjän kaakkoiskolkassa Koivujärvellä oli jämsäläisten ja Lepaan kartanon eräomistuksia vielä niinkin myöhään kuin 1552, jämsäläisillä myös Savijärvellä. Keskiajalla alueella eräili tosin jo jonkin verran savolaisiakin.

Kun nykyisten kiuruvetisten varhaisimmat esi-isät alueelle saapuivat - ehkä 1400-luvulla, viimeistään 1500-luvun alussa - seutu kuului virallisesti Novgorodille, mutta hallintovaltaa siellä käytti tosiasiallisesti Ruotsi, joka keräsi myös verot. Ruotsin kruunu työnsi savolaisia rajan taakse loitontaakseen omaa valtapiirirajaansa mahdollisimman itään. Silloisessa Ylä-Savossa asuneiden asema oli suurin piirtein sama kuin Länsirannan kylissä Jordanian ja Israelin kiistassa. Novgorod ei tietenkään ruotsalaista ekspansiota ja Pähkinäsaaren rauhan rajakirjan väärennöksiä hyväksynyt, vaan taisteli alueesta. Rajasodista kärsivät seudun uudisasukkaat; 1500-luvun puolenvälin kahinat autioittivat esimerkiksi Iisalmen keskusseudun lähes tyystin. Edes kirkollisesti ja paikallishallinnollisesti ei alueen asema ollut selvä, vaan Ylä-Savo kuului Rantasalmen ja Juvan yhteisalueeseen.

Tavinsalmen (Kuopion) pitäjä perustettiin vuonna 1548. Siihen kuului vain kaksi neljänneskuntaa: Saamainen ja Savilahti, johon kuului Kuopion seudun lisäksi nykyinen Ylä-Savo. Kiuruveden seutu kuului Pielaveden kymmeneskuntaan. Ylä-Savoon muodostettiin vuonna 1627 oma seurakunta, Iisalmi. Myös nykyisen Kiuruveden kylät kuuluivat siihen.

Koivujärven kulma ei kuulunut Tavinsalmen pitäjään vaan Rauta-

lampeen, joka vanhan maakuntajaon mukaan oli Hämettä. Tosin Rautalammin alueen asutus oli valtaosaltaan savolaista lähtöä. Hämeen raja ylettyi liki Koivujärveä aina vuoteen 1775, jolloin Pielaveden länsiosatkin liitettiin Savoan.

Pysyvän asutuksensa nykyinen Kiuruveden alue sai siis ilmeisesti vasta aivan keskiajan lopulla tai uuden ajan koittaessa. Ensimmäiset suvut tulivat lähinnä Juvalta ja Rantasalmelta. Myöhemmin 1500- ja 1600-luvulla väkeä tuli myös mm. Säämingistä ja Rautalammita. 1700- ja 1800-luvulla uudet asukkaat muuttivat lähinnä naapuripitäjistä Iisalmesta, Pielavedeltä, Ol. Pyhäjärveltä ja Piippolasta. Pohjalaisen väestön osuus Kiuruvedellä on suurempi kuin yhdessäkään muussa Savon pitäjässä. Hajanaisista muuttoa tapahtui kauempaakin.

Ensimmäiset asiakirjamerkinnät seudun asutuksesta ovat vuodelta 1548. Tavinsalmen pitäjän kylien nimet mainitaan ensi kerran vasta vuonna 1557. Tuolloin nykyisen Kiuruveden alueella oli vain kaksi kylää, Niemisjärvi ja Sulkava. Hämeeseen kuuluvan Rautalammin alueella oli lisäksi Koivujärven kylä (mainittu ainakin vuodesta 1552), joka osin sijaitsi nykyisen Kiuruveden alueella. Kiuruvedellä ei vielä tuolloin mainittu. Vuonna 1561 mainitaan edellisten lisäksi jo Hautajärvi, Kalliojärvi, Kiuruvesi, Luupuvesi, Näläntö ja Osmanki.

Vaikka Kiuruveden nimeä ei vielä ensimmäisissä asiakirjoissa asutusnimenä mainitakaan, oli sen aiheena olevan vesistön nimi syntynyt jo eräilyaikana, 1300- tai 1400-luvulla, ehkä aikaisemminkin.

Se ettei Kiuruveden nimeä mainita nykyisen pitäjän kylistä ensimmäisenä, kielinee siitä, etteivät nykyisen Kiurujärven rannat olleet alkuaan seudun asutuksen kannalta keskeisiä. Rajan läheisyys ajoi asumaan hieman kauemmaksi keskusvesistöstä.

Ilmeisesti vanhin säilynyt kartta, jossa Kiuruvesi mainitaan, on vuodelta 1626 tai hieman sen jälkeen (Anders Bureus: Magnus Ducatus Finlandiae nova et accurate deliniciatio). Siinä kylän nimi on muodossa Kiuruervi. Lähistöltä mainitaan myös Salahmi (Haslam) ja Saaresmäki (Sarismaki). Mahdollisesti jo tuolloin alkoi Kiuruveden kylällä olla hieman lähikyliä huomattavampaa asutusta. Tosin noihin aikoihin kylän väkiluku oli selvästi vähäisempi kuin Luupuveden, Niemisjärven ja Hautajärven ja vain hieman suurempi kuin Sulkavan. Vain joka kuudennes myöhemmän pitäjän asukas asui Kiuruveden kylässä. 1664 Kiuruveden alueella oli vähintään 47 taloa, niistä vain 7 Kiuruveden kylässä. Uudenkaupungin rauhan (1721) jälkeen asutus alkoi tihetä Ylä-Savossa, ja 1700-luvun kuluessa Kiuruveden kylästä tuli länti-

sen Iisalmen keskus ja tiheimmin asuttu kylä. Sen asema ei kuitenkaan ollut kiistaton, mikä ilmenee hyvin kappeliseurakunnan perustamisvaiheissa. Nimittäin syksyllä 1762 muutamat Remesky-län asukkaat tekivät anomuksen perustaa oma kirkko. Oikeus kutsui Iisalmen pitäjäläiset kärkeille lausumaan mielipiteensä remekseläläisten hankkeesta. Tällöin ilmeni, että asian taakse olisivat tulossa myös Hautajärven, Kalliojärven, Kiuruveden, Kosken, Luupuveden, Niemisjärven, Osmangin, Rytbyn ja Salmijärven kylät sekä neljä taloa Sulkavalta. Viimeistään silloin, tai ehkä vasta tässä kokouksessa, muodostui se kylien yhdistelmä, josta muodostui Kiuruvesi. Tosin jo aiemmin suurin piirtein nämä samat kylät oli koottu yhteen vastaamaan osaltaan Iisalmen papiston palkkaukseen kuuluvien päivätoiden teosta. Silloin tätä koostumusta kutsuttiin Remeksen piiriksi. Ilmeisesti päivätyö- ja esim. ruutulaitosvelvoitteiden hoitamiseksi niiden talolliset joutuivat kokoontumaankin. Syntyi yhteistoimintaa ja ehkä jonkinlainen yhteenkuuluvuuskin. Tosin on muistettava, että tuolloin kylien asutus oli melko keskittynyttä. Kylät olivat toisistaan erillään, eikä niiden välillä asutusta juuri ollut. Yhteistoiminta oli muuten vähäistä, vain naimakauppoja tehtiin yli kylärajojen.

Vuonna 1763 annettiin Remekselän seudun asukkaille - siis mainitulle kyläyhdistelmälle - oikeus rakentaa kirkko. Puhuttiin siis yhä Remekselästä. Seuraava ongelma oli kirkon paikka, nyt myös muiden kylien vaikutus alkoi näkyä. Kirkko haluttiin moneen paikkaan, mm. Niemisjärvelle ja Hautajärvelle. Kiuruveden kylällä oli ehdolla kaksikin paikkaa: Autioniemi Karsikkoniemessä - siis keskellä järveä Honkarannan ja Ryönänjoen välillä - ja Pohjoiskylän Kirnumäki, jonne kirkko sitten rakennettiin. Niin "Remekselästä" tuli Kiuruvesi. Asia omaksuttiin nopeasti. Paavo Remeksen muistorunossa 1765 kuolleen veljestään Matti Remeksestä mainitaan "Kircko K i u r u w e e llä". Kohta kirkkoon saatiin pappikin, ja syntyi Kiuruveden kappeliseurakunta.

Edellä kerrotun tarkoituksena on ollut osoittaa, että oli tiettyllä tavalla sattuma, että kappeliseurakunnan nimeksi tuli Kiuruvesi, eikä Remekselä, Niemisjärvi, Hautajärvi tai jokin muu. Vielä enemmän sattuma oli se, että kappeli sai suurin piirtein sen laajuuden, mikä Kiuruvedellä nyt on. Olisihan voinut muodostua esim. puolta pienempi ryhmittymä kirkkohankkeen taakse. Täysin sattuma kehitys ei tietenkään ollut, sillä kaikki mainitut kylät sijatsevat saman vesireitin varrella ja Kiurujärvi oli sen reitin keskusjärvi. Sattuma silti toi mukaan luupuvetiset tai jätti pois reitin eteläisimmän haaran kaukaisimpien talojen asukkaat. Onnellisesti kuitenkin muodostettiin maantieteellisesti suurin piirtein ehyt alue.

Nyt alkoi muodostua Kiuruvesi paikkakuntana. Milloin sitten syntyi kiuruvetisyys? Osittain Kiuruveden mukana, osittain vasta 1800-luvun henkisissä ja taloudellisissa ponnistuksissa. Mutta jotain kiuruvetisyydessä on varmasti jo varhemmiltakin ajoilta. Savo ja savolaisuus alkoivat hiljalleen eriytyä Karjalasta ja karjalaisuudesta 1100-luvulta alkaen. Kiuruveden asutaneet savolaissuvut alkoivat eriytyä puolestaan savolaisista kantasuvuistaan muutettuaan asumaan Kiuruveden reitin varrelle. Siellä alkoi uusissa oloissa muodostua uusia tapoja. Vanhalta kotiseudulta tuodut tavat eivät kovin helposti muuttuneet, koska oltiin vain vähän tekemisissä naapureiden kanssa. Mutta varmasti seudun kulttuuripiirteet olivat jo 1600-luvulla hieman toisenlaiset kuin Rantasalmen tai Juvan. Ulkoiset olot olivat sanalleet taloudelliselle ja sosiaaliselle kehitykselle toisenlaisen tien kuin Savon rintamailla.

1600- ja ennen kaikkea 1700-luku toi runsaasti uutta väestöainesta. Esim. kylän pohjoisosassa - Remeskylän, Luupuveden, Nälännön, Osmangin ja Lapinsalon kylissä - oli vielä 1700-luvun alussa vain vähän väkeä. Laajojen soiden ympäröimiä mäkikiä alettiin raivata tosissaan vasta 1700-luvun viimeisellä vuosikymmenellä. Tähän Lapinkorpeen vaelsi vähävaraista väkeä paitsi muualta Kiuruvedeltä myös pohjoisesta ja lännestä Pohjanmaalta. Pohjalaisia tuli jokilatvojen savolaisalueiden lisäksi myös Oulun seudulta ja Kainuun suunnasta.

Jokainen tulija toi omia - ainakin jonkin verran toisten tavoista poikkeavia - tottumuksiaan, joita sitten muutkin saattoivat omaksua. Nämä erilaiset väestönosat sitten sulautuivat jotakuinkin yhtenäiseksi kulttuuripiiriksi, siksi mitä nykyään kutsutaan kiuruvetisyydeksi.

Samoja sukuja, samoja väestönosia asui myös monissa muissa pitäjissä. Miksi sitten elämäntavasta Kiuruvedellä muodostui erilaista? Mikä siihen vaikutti? Sitä ymmärtääksemme, pitää vaihtaa näkökulmaa. Tähän asti on katseltu Kiuruveden kehitystä vain sen rajojen sisäältä. Seuraavaksi tarkastellaan Kiuruvettä etäämmältä, ehkä liiankin etäältä ja vastataan kysymykseen: missä Kiuruvesi on, minne kiuruvetisten varhaisimmat esi-isät aikanaan muuttivat?

1.2. Missä Kiuruvesi on?

Kiuruvetisten varhaisimmat esi-isät muuttivat silloisen Euroopan liki syrjäisimmän valtion (Ruotsin) syrjäisen itäiseen osaan (jota alettiin Suomeksi kutsua) syrjäisen ja köyhän sisämaamäkikunnan (Savon) etäisimpään kolkkaan. He valitsivat asuinsijansa suuren vesistön (Vuoksi) viimeisten latvavesien rannoilta. Lä-

hellä olivat myös toisen suuren vesistön (Kymi) latvajärvi (Koivujärvi) ja latvapurot. Niidenkin rantojen asukkaat tulivat sittemmin osin mukaan Kiuruveteen. Tuo seutu oli sitä paitsi oikeastaan toisen syrjäisen eurooppalaisen valtion (Novgorod) syrjäisiä perukoita. Vaikka raja saatiinkin siirrettyä kauemaksi ja Ruotsista tuli eurooppalainen suurvalta niihin aikoihin, kun Kiuruveden alue alkoi kehittyä Kiuruvedeksi, oli seutu auttamattoman syrjässä. Vielä 1800-luvulla on havaittavissa suuret varallisuus- ja sivistyserot Iisalmen seurakunnan eri osien välillä. Vaikka Iisalmi sinänsä oli etäinen ja köyhä pitäjä, olivat sen keskuseudut huomattavan vauraita laita-alueihin verrattuna. Näihin laitoihin voidaan lukea koko Kiuruvesi - ehkä kirkonkylän tienoon aluetta lukuun ottamatta.

Syrjäinen "Kiuruvesi" ei kuitenkaan kehittynyt ympäristöstään eristyneenä. Olihan sillä naapureita muuallakin kuin Iisalmen suunnalla. Lounaassa seutu rajoittui Sysmän pitäjään, joka oli taas Suomen toisen sisämaamaakunnan (Häme) itäisin pitäjä. Tästä Sysmästä erotettiin 1500-luvun puolivälissä erämaat omaksi pitäjäkseen. Tämä erämaapitäjä oli vanhan erä-Hämeen viimeinen jäännös, kaukainen uloke keskus-Hämeelle. Tuon erämaapitäjän, Rautalammin, pohjoisin ja pitäjän keskuksesta kaukainen kärki, Koivujärven seutu, rajoittuu Kiuruveteen. Tämän kolkkan ihmisten kanssa olivat vuorovaikutuksessa eteläisten kylien ja Kalliojärven asukkaat.

Lännessä oli Pohjanmaa ja sen jokilaaksoista lähimpänä Pyhäjoki, jonka latvat ulottuvat aina Kiuruveden rajoille saakka. Pyhäjokilaakso kuului aiemmin Salon (Saloinen) pitäjään, mutta erotettiin sitten omaksi seurakunnakseen. Pyhäjoen äärimmäisestä päästä muodostettiin aikanaan Pyhäjärven kappeli. Näiden merestä kaukana olevien latvapitäjäläisten kanssa kiuruvetiset - erityisesti Rytkyltä, Kalliojärveltä ja Niemisjärveltä - olivat myös tekemisissä.

Myös Siikajoen latvat ulottuivat lähelle Kiuruveden rajaa, mutta koska Kiuruveden pohjoisosat olivat kauan harvaan asuttuja, kanssakäyminen täällä Lapinkorvessa alkoi laajemmin vasta 1700-luvun lopulla. Pohjoiseen ja koilliseen mennessä olikin sitten pian vastassa Kainuu eli Oulujärven erämaa, kuten sitä vielä 1500-luvulla kutsuttiin, ja jossa satunnaisesti asusteli joitakin savolaisia perheitä.

Näiden eri maakuntien syrjäseutujen ihmisten kanssa kiuruvetiset sitten kehittivät omaa taloudellista, sosiaalista ja kulttuurista identiteettiään. Savolaisuus ja pohjalaisuus olivat ja ovat Kiuruvedellä toisiinsa kietoutuneena enemmän kuin missään muualla.

Kuinka antoisaa tällainen kehitys oli, on vaikea arvella - köyhää ja puutteellista se ainakin oli. Taloudelliset ja sosiaaliset uudistukset saapuivat hitaasti. Toisaalta eristyneisyys saattoi olla omiaan säilyttämään vanhan "kalevalaisen" kulttuurin jänteitä, josta lienevät osoituksena taitavat runonlaulajat, talonpoikalsruunoilijat ja rikas sananparsisto.

Toinen myönteinen asia oli varmasti eri suunnalta tulleiden - vaikka vanhentuneidenkin - tapojen yhteentörmäys. Se sekoitti totutut kuviot paremmin kuin vakaassa ympäristössä tapahtui. Joku hämäläinen tai varsinaissuomalainen maalaispitäjä saattoi olla vauras ja vuorovaikutuksessa läheisen kaupungin kanssa, mutta uutta talonpoikaista kulttuurivaikutetta se ei juurikaan saanut.

Vaikka edellä onkin korostettu Kiuruveden syrjäisyyttä ja sen vaikutusta kiuruvetisyyden kehitykseen, se on vain osatotuus. On muistettava myös, että Kiuruvesi on ollut siltä, yhteys eri kulttuurien välillä. Harva suomalainen pitäjä sijaitsee kolmen - neljän kulttuurialueen rajalla. Eikä tämä yhteys merkinnyt vain eri kulttuuripiirien reunaseutujen vuorovaikutusta, vaan paljon enemmän.

Tälle siltana ololle oli vankat maantieteelliset perusteensa. Kiuruvesi on tärkeä vesireittien kohtauspaikka. Ja vesistöt olivat ennen liikenteen - niin kulkemisen kuin tietoliikenteenkin - pääväyliä. Kiuruveden kautta oli Vuoksen vesistöstä ja siihen kiinnittyneellä karjalaisella ja savolaisella suorin yhteys Pohjanlahdelle ja sen rannikkoväkeen. Myös Kymijoen vesistön varrella asuville eräs reitti Pohjanlahden perukoille kulki Pielaveden - Kiuruveden seutujen kautta. Kaukana Kiuruvedestä ei ollut myöskään Kainuun valtaväylä idän ja lännen välillä, Oulujärvi.

Silta kulki poikki pitäjän. Kiuruvetisyyden - tai tunnistettavissa olevien erityisten kiuruvetisten piirteiden - kannalta merkittävimpiä ylikävelijöitä olivat herätysliikkeet, joille Kiuruvesi oli yhteys Pohjanmaan ja Savon välillä. Sillalla kulijat muuttivat seudun väen henkisen asenteet ja sillalla kulkeneet aatteet saivat omat vaikutteensa seudulta.

1920-luvulla tätä siltaa levennettiin rakentamalla rautatie. Nyt sillalle mahtuivat talouselämän uudet virtaukset. Syrjäinen kaskiviljelyspitäjä oli kehittymässä vauraaksi maatalouspitäjäksi.

1.3. Kiuruvetisyys

Mitä kiuruvetisyys tai paljon puhuttu Kiuruves-henki lienee, on liian monisyinen asia sanoin selvitettäväksi. Edellä on kuvattu vain joitakin taustatekijöitä - historiallisesti alati muuttuvia henkisiä ja aineellisia ympäristötekijöitä, jotka ovat tätä kiuruvetistä elämäntapaa muokanneet. Kun näiden seikkojen vaikutusta tarkastelee, näyttää siltä, että tämä eriytynyt kiuruvetinen elämäntapa eli kukoistuskauttaan 1800-luvun lopussa. Taitekohtaan se tuli 1920-luvulla, jolloin sitä vielä vahvisti kolmas herätysaalto. Tuolloin omaehtoisen (nykyistäkin elinkeinorakennetta vielä leimaavan) alkutuotannon muodot olivat lopullisesti kehittyneet: karjatalous oli tullut vallitsevaksi, maatalous alkoi koneistua, metsätalous oli muodostunut tärkeäksi ansionlähteeksi, käsityöläisammattikunta laajentunut ja teollisuus oli aluillaan.

Tämän jälkeen alkoi eriytymisen sijasta sulautuminen maan valtakulttuuriin. Sitä olivat vahvistamassa kansallinen herääminen, maan itsenäistyminen, monipuolistuva lainsäädäntö ja kehityksen valvonta. Kiuruvedelle tuli rautatie ja oppikoulu, lehdistö laajeni ja väkeä muutti yhä enemmän Helsinkiin, muualle Etelä-Suomeen ja Ruotsiin. Lisänsä kiuruvetisten tapaan elää toivat myös siirtokarjalaiset, jotka tulivat enimmäkseen Suis-tamolta.

Syrjäisellä paikkakunnalla omaleimaisuus säilyi paremmin kuin jossain muualla - tosin ei aina ylpeilyn aiheena - kunnes 1950- ja 1960-luku oli imaista koko pitäjän tyhjäksi. Kuin reaktionä, vastaiskuna näille vanhan elämäntavan väheneville piirteille nousi elämäntavan "renesanssi", uusi kiuruvetisyys, Kiuruves-henki. 1960-luku ei tuota aatetta Kiuruvedellä tuntenut, se eli ilmeisesti silloin vain entisten kiuruvetisten mielessä, mm. Kiuruves-Seurassa.

Tiivistäen: Kiuruveden elämänmenoon ovat lyöneet leimansa pait-si savolaisen ja pohjalaisen kansanluonteen ja tapojen kohta, myös voimakkaat uskonnolliset liikkeet, erityisesti herännäisyys (körttiläisyys). Kiuruvetisten savon kieleen on pohjalaisuus vaikuttanut vain vähän.

1.4. Kiuruvesi pähkinäkuoressa

Kiuruveden pinta-ala on 1427 km, josta vettä 92 km. Kiuruvesi on maatalousvaltainen pitäjä, joka on tunnettu maan suurimpana maidon tuottajana. Muuta elinkeinoelämää on vireyttänyt 1920-luvulla rakennettu rautatie. Vuonna 1980 kunnan ammatissa toimivasta väestöstä sai 43 % toimeentulonsa maa- ja metsätalou-

desta (1950 vielä 75 %), 20 % teollisuudesta (1950: 11 %) sekä 34 % palveluelinkeinoista (1950: 10 %). Teollisuus nojaa suurimmalta osaltaan maa- ja metsätalouden tuottamiin raaka-aineisiin: puuhun, maitoon ja turpeeseen.

Kiuruvesi on luokiteltu palveluvarustukseltaan ylempään kunta-keskusluokkaan. Sisäinen tieverkosto on tiheä ja suuntautuu säteittäisesti keskustaaajamasta alueen muihin osiin ja naapurikuntiin. Paikallisesta tiedottamisesta vastaa kerran viikossa ilmestyvä Kiuruvesi-lehti.

Asukkaita on nykyisin noin 10 500. Suurimmillaan väkiluku oli vuonna 1959 (16 593). 1700-luvun puolivälissä väkeä oli noin 2 000, vuonna 1821 2 660, vuonna 1860 jo 5 806 ja vuonna 1900 jo yli 10 000. Ainoa taajama on Kiuruveden kirkonkylä, jossa asuu noin kolmannes kunnan väestöstä.

Merkittäviä matkailukohteita ei Kiuruvedellä ole. Pitäjä on kuitenkin ylopeä maidontuotannosta, herännäisyydestä, hiihtäjistä, uudesta kunnantalosta ja Kiuruves-hengestä.

1.5. Historian virstanpylväitä

Esihistoriallinen aika

9000-vuotta sitten jääkausi loppui.

8000 vuotta sitten Muinais-Saimaan vedet virtasivat Kiuruveden seutujen yli Pohjanlahteen.

6500 vuotta sitten Muinais-Kiurujärven vedet alkoivat virrata Kymijoen vesistön kautta Suomenlahteen.

5000 vuotta sitten Muinais-Kiurujärven vedet alkoivat virrata Iisalmen reittiä myöten Vuoksen vesistöön ja Laatokkaan.

4000 vuotta sitten seutuja asusti kivekautinen kansa.

Historiallinen aika

1323 Pähkinäsaaren raja vedettiin seutua hipoen.

1400-luvulla Savon ja Hämeen raja oli vielä nykyisen Kiuruveden alueella. Vielä 1700-luvullakin osa Koivujärven seutua luettiin kuuluvaksi Rautalammin pitäjään ja siten Hämeeseen.

1400-luvulla tuli mahdollisesti ensimmäinen pysyvä asutus.

1548 Ensimmäiset kirjalliset maininnat Kiuruvedellä asuneista ihmisistä.

1552 Koivujärven kylä mainitaan asiakirjoissa.

1557 Savon puolen ensimmäiset kiuruvetiset kylät (Sulkava ja Niemisjärvi) mainitaan asiakirjoissa.

1561 Asiakirjoissa mainitaan ensimmäisen kerran Kiuruveden kylän nimi.

1595 Täyssinän rauhan myötä Kiuruveden seutu lakkasi olemasta

- kiistanalaista rajaseutua.
- 1627 Iisalmen kirkkopitäjä perustetaan (sitä ennen yläsavolaiset kuuluivat Tavinsalmen eli Kuopion seurakuntaan ja ennen vuotta 1552 he asuivat Juvan ja Rantasalmen pitäjien yhteismailla).
- 1763 Kiuruvedestä kappeliseurakunta.
- 1768 Ensimmäinen kirkko.
- 1810-luvulla tunnettiin vielä kalevalainen runous ja seudulla asui vielä runonlaulajia ja kansanrunoilijoita (ensimmäiset nimeltä tunnetut jo 1750-luvulta).
- 1822 Alkoi ensimmäinen herätysaika Lapinsalon Mikkolasta.
- 1830 - 1852 F.G Wilhelm Struven kolmiomittaustorni Pihlajamäellä osana mittausprojektia, jonka tuloksena päädyttiin nykyisenkaltaiseen käsitykseen maapallon muodosta.
- 1830-luvulla rakennettiin ensimmäinen seuratupa.
- 1850-luvulla alkoi maanteiden rakennus.
- 1850-luvulla alkoi toinen herätysaalto.
- 1852 - 1937 Toinen kirkko.
- 1860 Kiuruveden vakuutusyhdistys eli silloinen paloapukomitea.
- 1860 Jyvämakasiini.
- 1861 Ensimmäinen kauppa.
- 1862 Itsenäinen seurakunta.
- 1862 Ensimmäinen kirjasto.
- 1868 Ensimmäinen laiva vieraili Kiuruvedellä.
- 1869 Ensimmäinen ayrshire-siitossonna Kiuruvedelle; karjatalouden läpimurto alkoi samoihin aikoihin.
- 1873 Itsenäinen kunta.
- 1873 Uusi seuratupa.
- 1876 Kiuruveden Pitäjän Säästöpankki.
- 1877 Ensimmäinen kansakoulu.
- 1880-luvulla separaattori Kiuruvedelle.
- 1881 Ensimmäinen koulu tytöille.
- 1881 - 1885 eläinmarkkinat.
- 1882 Posti.
- 1888 Hengellinen kuukausilehti.
- 1889 Ensimmäinen kätilö.
- 1889 Ensimmäiset urheilukilpailut.
- 1890-luvulla suoviljely ohitti kaskiviljelyn.
- 1895 Ensimmäiset hevosravit.
- 1896 Nuorisoseuratoiminta alkoi.
- 1897 Kunnalliskoti.
- 1898 Ensimmäinen saha.
- 1899 Kiuruveden ensimmäiset herättäjäjuhlat (muut 1913, 1935, 1955, 1981).
- 1890-luvun lopulla alkoi tiilenvalmistus.
- 1900 Kiuruveden maamiesseura.
- 1901 Kiuruveden Kirkonkylän Osuusmeijeri (pieniä kylämeijereitä oli jo 1800-luvun lopulla).

1902 Ensimmäiset sonniosuuskunnat.
 1902 - 1924 laivaliikennettä Iisalmeen.
 1903 Kiuruveden Telefooni Osakeyhtiö.
 1904 Hevosystäväinseura.
 1904 Ensimmäiset osuuskassat.
 1905 Puoluetoiminta Kiuruvedelle.
 1906 Kiuruveden Osuuspankki.
 1907 Kiuruveden Työväen Osuuskauppa.
 1907 Kiurujoen kanavointi valmistui ja kulkuväylä Iisalmeen ja Saimaalle oli valmis.
 1908 Markkinatoiminta käynnistyi uudestaan.
 1909 Ensimmäinen kunnanlääkäri.
 1909 Ensimmäinen urheiluseura.
 1911 Kiuruveden kirkkokuoro.
 1911 Ensimmäinen auto nähtiin Kiuruvedellä.
 1916 Ensimmäinen varsinainen tehdas kirkonkylälle (virvoitus-juomatehdas).
 1916 Urheiluseura Kiuruveden Jänne.
 1916 Soittokuntatoiminta alkoi Rapakkojoella.
 1917 Suojeluskuntatoiminta alkoi.
 1920-luvulle tultaessa alkoi kolmas herätysaalto.
 1920 Oppikoulu.
 1920-luvulla maatalouden koneistuminen oli täydessä vauhdissa.
 1922 - 1955 Kiuruveden kirkonkylä taajaväkisenä yhdyskuntana.
 1923 Rautatie.
 1928 Maatalouskerhotyö alkoi.
 1929 Metsänhoitoyhdistys.
 1937 Kirkko paloi.
 1938 Kiuruveden museotoimikunta piti ensimmäisen kokouksensa.
 1941 Uusi kirkko.
 1944 Työväen urheiluseura Kiuruveden Teräs.
 1945 Siirtolaisten (lähinnä suistamolaisten) asuttaminen.
 1946 Kiuruveden Naislaulajat.
 1947 Kiuruveden Kotiseutumuseoyhdistys.
 1947 Museo.
 1950 Ortodoksinen seurakunta.
 1951 Maatalousnäyttely.
 1953 Ensimmäinen Kiuruvesi-lehti ilmestyy.
 1954 Kiurun Laulu.
 1956 Pitäjän väkiluku kääntyi laskuun.
 1956 Kiuruveden ortodoksisen seurakunnan kirkko.
 1963 Kiuruveden vaakuna.
 1963 Kansalaisopisto.
 1965 Sulkavanjärven kyläkirkko.
 1973 Museon palo.
 1973 Taideyhdistys Pallas.
 1974 Peruskoulu.
 1976 Raivaajapatsas.

- 1976 Uimahalli.
- 1978 Uusi kotiseutumuseo.
- 1984 Savon maatalousnäyttely.
Kuorevirran perinnepiha.
Liikuntahalli.
Uusi kunnantalo.
- 1988 Valtakunnalliset kotiseutupäivät.

1.6. Eräs kuva Kiuruvedestä

Helsingissä järjestetyn Kiuruvesi-näyttelyn (ks. luku 14.1) yhteydessä Helsingin Sanomat (6.3.1987) julkaisi pari artikkelia Kiuruvedestä. Toisen otsikkona oli "Kiuruvesi on yhä kaukana maailmasta", ja sen oli kirjoittanut aikanaan Kiuruvedelläkin asunut Matti Tiihonen. Lainausta tekstistä:

Olipa kerran 1960-luku, jolloin Kiuruvesi ei vielä ollut kuuluisa Helsingin evakkopaikkana. Silloin Kiuruvesi ei tiennyt maailmasta mitään. Ja miten tieto olisi liikunutkaan, kun ihmisetkään eivät päässeet mihinkään. Aamulla ajoi yksi linjuri mutkaisia ja mäkisiä hiekkateitä kirkonkylään, illalla toinen linjuri palasi. Lauantai-iltana mopo sätki tansseihin. - - 1960-luvun puolivälissä syrjäkylillä hoksattiin oppikouluun pääsy, joten aamuisilla maitolaitureilla värjötteli huopatossuja, karvahattuja ja tikkitakkeja linjuria odottamassa. - - Oppikoulunsa käyneet lähtivät Espooseen, kirkonkylään, Iisalmeen tai Pyhäsalmele. Kymmenen kilometrin välein loputtomilla maantien kiemuroilla ohittaa hylätyn kaupan tai koulun. - - 1960-luvulla isännät tulivat kaupalle hevosella. Hevosia oli niin paljon, että niiden järsittäväksi piti laittaa leveää puomi. Nyt Kiuruvedellä kasvatetaan ravureita. Vain televisio kertoi ulkomaailmasta. Radikaalin Helsingin uudet ajatukset pelottivat Kiuruvettä. - - Maalais-huumorin omavaraisuus loppui äkkiä 1960-luvulla, kun Vesa-Matti Loiri kaatui televisiossa. Naapurin isäntä oli joulupukkina Toiviaiskylän koululla ja kaatui heti kynnykseen, ja lapset nauroivat. Kirkonkylää ruvettiin rakentamaan uudestaan 1960-luvun lopulla. K-kauppa Ambro Kärkkäinen purki vanhan puutalonsa ja pystytti Kiuruveden ensimmäisen nykyaikaisen ruokahallin. Sen nimi on persoonattomasti vain K-valinta. - - Matkailuesitteessä Kiuruvesi kehottaa katsomaan raivaajapatsasta ja nälkäänkuol-leiden muistomerkkiä. Ne ovat ainoat taidenähtävyydet. - - "

2. Kiuruvesi ja Helsinki

2.1. Muuttoliikettä Kiuruvedeltä

Onko Kiuruvesi todella niin kaukana Helsingistä ja "tiedosta" kuin Matti Tiihonen edellisen luvun lopussa siteeratussa pakinanomaisessa artikkelissa kertoo. Seuraavilla sivuilla tarkastellaan näiden kahden paikan keskinäisiä suhteita vähän tarkemmin.

Seuraavat tiedot perustuvat vielä keskeneräiseen tilastoaineeseen Kiuruveden ja Helsingin välisestä muuttoliikkeestä sekä juuri ilmestyneessä Kiuruveden historiassa esiintyneisiin tietoihin.

Vuosina 1841 - 1850 Kiuruvedeltä muutti pois 811 henkilöä. Kiuruvedelle muutti liki saman verran eli 839, mikä jo sinänsä antaisi aiheen epäillä, että oli kyse lähimuutosta. 85 % muutosta suuntautuikin naapuripitäjiin: Iisalmeen (241 henkilöä), Pielavedelle (258), Pyhäjärvelle (123) ja Piippolaan (73). Pielaveden suuntaan oli selvää muuttotappiota (37) ja Pyhäjärveltä muuttovoittoa (64). Hieman kauemmaksi muuttaneiden määrät on helppo paikkakunnittain luetella: Iihin 1, Temmekselle 1, Ouluun 15, Kuopioon 2, Pieksämäelle 1, Viipuriin 13, Pietariin 4, Helsinkiin 1, Tammisaareen 1 ja Korpilahdelle 1. (Nämä ja myöhemmät tiedot perustuvat vain suoraan muuttoon).

Valtaosa kaukomuuttajista - varsinkin Kiuruvedelle tulleista - oli maallisia tai hengellisiä virkamiehiä tai sotilaita, jonkin verran oli myös käsityöläisiä. Kiuruvetissyntyiset kaukomuuttajat lähtivät yleensä kaupunkeihin ammattia oppimaan, tytöt myös palvelijoiksi. Opiskelemaan Kiuruvedeltä ei tuohon aikaan vielä lähdetty - poikkeuksena Paavo Tikkanen, joka aloitti opiskelunsa 1841.

1600- ja 1700-luvulla kaupunkeihin muuttavat suuntasivat kulkunsa yleensä Ouluun, Raaseen tai Kokkolaan, ilmeisesti myös Kajaaniin sekä myös 1600-luvulla jonkinaikaa toimineeseen Brahean (Lieksan) kaupunkiin. Kun Kuopio perustettiin 1782, muutettiin myös sinne. 1830 - 1850-luvulta alkaen muuttotie alkoi viedä myös Viipuriin ja Pietariin, kuten edellä olleista tie-doista ilmeni. Suomen pääkaupunkeihin Turkuun ja Helsinkiin kiuruvetisillä ei ollut hinkua. Niihin matkakkin oli vaivalloinen verrattuna vesitiehen Lappeenrannan kautta Viipuriin ja Pietariin.

Ensimmäinen Kiuruveden kirkonkirjoissa näkyvä muutto Helsinkiin on päivätty 16.4.1848, jolloin muuttokirjan otti niemisjärve-

läinen renki Juho Kamunen (s. 18.3.1828). Helsingistä häntä ei kuitenkaan muuttaneiden luettelosta löydy. On varsin epätodennäköistä, että hän olisi sinne koskaan saapunutkaan. Tietymättöntä onkin, minne hän todellisuudessa muutti. Seuraava muuttokirjan ottanut (1851) olikin sitten maisteri Paavo Tikkanen, joka tosiasiaassa oli jo pidempään Helsingissä asunutkin, mutta avioituminen edellytti virallista paperien sinne siirtämistä.

Kovin usein ei seuraavan 50 vuoden aikanakaan Kiuruvedeltä muuttokirjoja Helsinkiin otettu:

- 1859 talollisen poika Abel Vartiainen Kiuruveden Nurmiraannasta, torpan poika Matti Huttunen saman talon mailta ja loinen Job Kumpulainen edellisten naapurista sekä sotilaan renki Antti Kaikkonen, myös Kiuruveden kylästä,
- 1862 renki Pekka Knuutinen Kiuruveden kylästä,
- 1869 torpan poika Jafet Ruotsalainen Kiuruveden kylästä,
- 1872 renki Matti Kärkkäinen Niemisjärveltä,
- 1875 loinen Juho Haapalainen Kiuruveden kylästä,
- 1876 itsellinen Aleksander Kärkström Kosken kylästä ja piika Eriikka Johanna Niskanen Kiuruveden kylästä,
- 1879 talollisen poika Juho Lappalainen Kalliojärveltä,
- 1886 nikkari Alfred Adrian Sirén,
- 1888 loinen Jafet Huttunen,
- 1889 loinen Ananias Tallgren, renki Aukusti Lind, renki Juho Niskanen,
- 1891 Antti Niskanen,
- 1892 loinen Heikki Nevalainen perheensä kanssa,
- 1896 entinen kaartilainen Heikki Kyllönen,
- 1899 loinen Kaisa Vaivio, loinen Emma Vaivio.

Heistäkään kaikkia ei löydy Helsinkiin muuttaneiden luettelosta. Sen sijaan muuttokirjoja otettiin usein Viipuriin, Pietariin, Ouluun, Kuopioon ja 1870-luvulta lähtien myös mm. Kemiin.

Heti 1900-luvun alussa Helsinkiin muutto hieman vilkastui, mutta muutto pysyi vähäisenä aina toisen maailmansodan loppumiseen asti. Vasta 1950-luku toi massamuuton Helsinkiin.

Tarkkoja tilastoja Helsinkiin muutosta 1900-luvulta ei ole, mutta prosenttiluvut Kiuruvedeltä koko Etelä-Suomeen muuttaneista antavat jonkinlaisen kuvan. Kiuruvedeltä pois muuttaneista 1870 vain 12 % muutti Etelä-Suomeen, 1910 määrä oli vielä vain 17 % mutta jo 1950 43 %. Vuonna 1980 Kiuruvedeltä poismuuttaneista muutti Etelä-Suomeen 39 %, mutta Kiuruvedellekin muutto oli jo vilkastunut.

2.2. Kiuruvetisen muuttajan kuva

Lauri Kärkkäinen muistelee mielellään erästä Helsingissä järjestettyä kotiseututilaisuutta, jossa pohjalainen professori totesi Helsingin väestön koostuvan pääasiassa muista maakunnista muuttaneista. Savolaisista hän totisella naamalla mutta nähtävästi leikkimielellä mainitsi, että savolaismuuttajat ovat sikäli erilaisia kuin muut, että muuttoliikkeessä voittaa sekä se paikkakunta, josta he lähtevät että myöskin Helsinki, johon he tulevat. Tämä näet johtuu siitä, että sieltä kotipaikkakunnalta lähtee pois yleensä heikompi aines parhaiden jäädessä sinne, jolloin asukkaiden taso nousee. Kun he tulevat Helsinkiin, todetaan heidän olevan sikäläisen keskitason yläpuolella. Siis helsinkiläistenkin laatu paranee. Näin ollen kumpikin paikkakunta voittaa muutossa. Lassi kertoo jutun tietenkin mielellään kiuruvetisenä versiona.

2.3. Helsingin kuva Kiuruvedellä

Se, että ensimmäisen suomenkielisen sanomalehden, Suomettaren yksi perustajista ja lehden pitkäaikainen päätoimittaja 1840 - 1860-luvuilla oli Kiuruvedellä syntynyt Paavo Tikkanen, oli omiaan herättämään myös Kiuruvedellä kiinnostuksen tätä lehteä kohtaan. Samanlainen vaikutus oli myös 1850- ja 1860-luvulla lehteä toimittaneella Fredrik (Reetrikki) Polénilla, joka myös oli kiuruvetistä sukujuurta. Vuonna 1860 Tikkasen kautta levisi lehteä 3 vuosikertaa Kiuruvedelle, 1862 jo 6. Toinen lehti joka noihin aikoihin Kiuruvedelle levisi, oli Polénin perustama ja toimittama Mehiläinen. Sen sijaan esim. noihin aikoihin Kuopioon perustettu Tapio-lehti ei herättänyt Kiuruvedellä kiinnostusta. Uutisia tuli siis Helsingistä Kiuruvedelle, mutta myös päinvastoin. Hingunniemen Heikki Tikkanen välitti veljelleen Paavolle kirjeitse kotipitäjän kuulumiset. Suomettarella oli Kiuruvedellä myös kaksi muuta avustajaa (Pikkarainen ja Vartiainen). Kotimaan osastolta saattoikin aika ajoin lukea Kiuruveden kuulumiset. Esim. 25.1.1856 kerrottiin Kiuruvedellä leviävästä kulkutaudista, seuraavassa numerossa 1.2. luvattomasta viinanpoltosta ja sitä seuravassa 8.2. suoviljelyksen kokemuksista. Seuraava uutinen olikin vasta 4.4., jolloin A.T. (ilmeisesti "prokuraattori" Antti Tikkanen) kertoi ulkomaisten maanviljelysoppien sovelluksista kotiseudulla. - Mainittakoon vielä, että Polénin väitöskirja (1858) oli ensimmäinen suomeksi julkaistu väitöskirja ja Tikkasen vuotta myöhemmin ilmestynyt kolmas.

**Kiireessä kyhättyä kronikankorviketta kiuruvetisten 6.3.1948
pidettävään kotiseutuiltaan**

Jos liet Suomessa syntynynnä,
silmäsi Savossa avannut,
vallan oot sudeettisukua,
Kiuruveellä kasvateltu,
todeksi sä tuon jo tiennet,
seikan selvästi tajunnet
matkattuas maailmalla,
kierreltyäsi kyliä,
että Suomi suloisin on,
Kiuruves paikoista parahin.

Siellä näet elämän aloimme,
piimäsuina pikkuisina
ensi askeleet otimme.
tutuilla on tanhuvilla,
piirissä kotipihamme
Kuka kirkolla yleni,
kuka kasvoi Koskenjoella,
kuka Osmangin perällä,
kohos Koivujärven puolla,
toiset taas Toiviaiskylällä,
Rytynjärven rantamilla,
Loput Luupuveellä varttui,
laitimmaiset Lapinsalossa.

Kiuruves on kuulu kunta,
Pohjois-Savon suurimpia,
aina mainittu, manattu,
se kun ehti ensimmäiseks,
valtasi palat parahat,
kauniit Kiurujärven rannat,
naapureille kummat näytti,
jätti toiset jälkehensä.

Siell' on aina ahkeroitu
hengen sekä aineen asehin,
monta noussut merkkimiestä,
muuallakin mainittua,
kuulua kiuruvetistä.

Siell' on arvo annettuna,
työ kunniaan kohonnut,
kuka vainioita vaalii,
peltoansa perkoavi,
kuka kaupalla elävi

tahi muulla ammatilla;
joutilaaks ei kukaan jouda,
kukin työtensä tekevi,
alallansa ahertavi
kantain kortensa kekohon,
yhteiseen on yritykseen.

Kirkolla on keskipiste,
sykkii sydän seurakunnan,
siellä ratkotaan asiat,
päätökset on punnitahan
kunnanisäin istunnoissa,
kokouksissa koko pitäjän.

Kovin on kiirettä pitänyt,
kirkonkylä kasvanunna
paisunut paljon siitä
mitä muinoin muistetahan.
Asukkaat on alkanehet
lukuansa myös lisätä,
kirkolle vain kerääntyä,
joka vaurastuvan nähtiin,
taaajaväkiseks todettiin,
kauniisti myös kaavoitettiin
uusittihin asemaltaan.

Kirkko kylän kupehella
uusi on, entistä ehempi,
tuli ja vesi kun vei vanhan,
vuosisataisen tuhosi.
Tapuli vain tyyllillänsä
mennehistä muistuttavi,
entiset tapansa pitävi,
sunnuntaisin soittelevi,
kelloinsa kumahuttaa
kuulumiset koko kylälle,
sanomansa saattelevi.
Tapuli paikkansa pitävi,
soittajat vain surkastuvat,
aina vuorollaan väsyvät,
nurmen alle nukahtavat.

Kirkolla on kauppapuodit,
liikkehet monilukuisat,
pankkejakin pari kolme

sekä apteekki apuna.
Siellä istuu virkakunta:
lääkärit ja vallesmannit,
papit siellä on paikallansa,
järjestysmiehet myös jämerät,
aina valmiit auttamahan.

Ennen vanhaan ostettiin
tavarat neljästä talosta,
tehtiin kaupat kaikki tyynni
nauloista namusiin asti
Amprossa ja K.J:ssä,
Työväessä ynnä Elossa.
Myöhemmin on monta muuta
liikettä tullunna lisäksi,
yksityistä yrittystä,
kauppaa kaiken on näköistä.

Kiuruveden kuuluisuutta
meijeri mainetta lisännyt,
osuuskunta oivaltanut
voita valmistaa varaksi,
verratonta vietäväksi.

Metsätalous maailmalle
taasen tietävi sanoa,
kuinka talvellaikin töitä
porukassa paiskitahan,
tuotetahan tukkipuuta,
kasvua kaiken myös kokoista
markkinoilla myytäväksi,
Suomelle suureksi avuksi.

Koulut myös on muistettuna
pitäjähän pystyttellä
käytäväksi kaiken kansan,
oivalliseksi opiksi
nousevalle nuorisolle,
kansalle kasuavalle.
Oppikoulukin on saatu,
omaan kuntahan kohonnut
eelleen opastamahan,
taivuttamaan tiedontielle,
ohdakkeiselle opinpolulle.
Suunnitteilla on vielä saada,
innostuttu on isosti,
parastaikaa puuhatahan
käsityökoulua kovasti

tyttärille taitaville
opinahjoksi omaksi,
kassapäien käytäväksi.

Maanviljelystä myöskin
kovin on käyty kehittämään,
järkiperäistämään ruvettu,
mallin mukaan muokkaamahan:
perustaa on päätettynä,
viljelijöille varata
oman alan opetusta,
maanviljelyskoulu kohottaa.

Urheilu ei unohtua
Kiuruveellä oo kerinnyt:
seuroja on perustettu,
kilpailuja aina pidetty,
rata myöskin rakennettu,
voittoja kuntahan kerätty,
ennätykset anastettu.

Ennen muinoin matkat tehtiin
Kiuruveeltäkin kulettiin,
taipaleet nuo taiteltihin,
Runninjuontiin kun ruvettiin
tai kun käytiin kaupungissa,
"Iisalmessa ilima aikojaa",
vene työnnettiin vesille,
laivat täyteen lastattiin,
"Kiuruvesi" kun kilpasilla
kanssa "Kalervon" kapean,
"Pikku-Kiuru" kolmantena,
vettä pitkin veti väkeä,
rannat kauniit katselutti,
maisemat mieleen palautti.

Nyt on muoti muuttununna,
toinen tullunna tavaksi,
rautatie kun rakennettiin,
asema Kiuruveelle avattiin:
junakyyti joutuisammin
kilometrit mittoavi,
helpommasti höyryhepo
taipalehet taakse jättää.

Autot myös on antanehet
helpotusta hevosille,
jalkamiehille apua,

jokaiselle joututusta.

Kyllästyä jos et kerinne,
kerron vielä kunnan väestä,
pitäjäläisistä pakisen.

Mari-täti mainittakoon
ensimmäisenä etenkin,
hän kun uudet kuntalaiset
tervetulleiks toivotteli,
elämän alkuun heidät asetti.
Kaikki muistavat mukavan,
yhteisen Mari-tätimme,
kukkain ystävän ylimmän,
herttaisen on hengettären.

Unohtaa ei myöskään auta
Haapakummun harvinaista,
kuulua Anna-Maria,
tunnettua tietäjätä;
hänkin omalla tavallaan
lähimmäisiänsä auttoi,
palveli myös pitäjänsä,
Kiuruveen mainetta levitti.

Pyökin muistanevat kaikki,
opettajan oivallisen,
parantajan paljonkysytyn,
seuramiehen miellyttävän.
Myöskin tiedetähän tarkoin,
että Pyökin poika peri
isänsä on innostuksen
lääketieteen on lukuhun,
tautien on tutkintahan:
Toivo luki tohtoriksi,
valmistui varsin hyväksi,
otti nimen oivallisen,
kiinnityksen Kiuruveelle
Rytkylle Vasarinvuoreen,
Böökkin vaihtoi Vasariksi.

Rapakkojoella rauhallinen
Läävän entinen isäntä,
kuulu Juho Pöksyläinen
eleli kirjojen parissa,
kartutteli tietojansa.
Saikin siitä saaliiksensa
ansaitun on arvonimen:

viisahin on talonpoika,
Suomen lukenein isäntä.

"Kiuruveden keisariassa"
värssyn vastinett' on kyllä,
Väärän-Paavossa pituutta,
lujuutta myös luontehessa;
ryhti uljas, askel vakaa,
kaksi titteliä takanaan:
tavallisesti torppariksi
itsensä hän ilmottavi,
kansa taas kunnioittaa
komealla häntä nimellä,
mielellänsä mainitsevi
Kiuruveen on keisariksi.

Monta muuta muistettavaa,
miestä maininnan veroista
Kiuruvesi on kasvattanut:

Ampro aikanaan ahersi,
ajoi kunnan asioita
voimiansa säästämättä
oman itsensä unohtain.

Yhteiskunnan heikommilta
apua ei evännyt,
tarvitsevaa pois työntänyttä
jokaiselle riitti hymy,
sanan rattoisan valitsi.

K.J. myöskin tunnettiin
hyväksi hän sydämeltään,
hauskaksi ja hupaisaksi,
anteliaaksi alati;
laulumies hän mainio myös
oli tunnettu tenori.

Toinenkin on tunnetuksi
tullut äänestä hyvästä,
varmasta hän veisuustansa.
Kyllä kunta kanttorinsa
vanhan muistaa myös Sirénin
leikkisän on laulumiehen.

Kirkonkylän kasvoin myös
kuulu sen kanta-asukas,
Kumpulais-Aatua ei auta

laskuista pois unohuttaa.
Hän näet oman panoksensa
alttiisti on antanunna,
uskollisesti kun uruissa
polkenut on ponnekkaasti.
Jutut mainiot on miehen,
vertaukset verrattomat.

Toinen yhtä usein nähty
vanhan kirkon vaiheilla,
tehtävässäänsä totinen
siirtynyt on manan maille:
Väisäs-Imma aikansa
ilmoitteli ihmisille,
kellonsoitolla saneli,
että täsmälleen hän taitaa
vaativankin viran hoitaa,
kellonkäytön hän käsittää.

Tikkaset on touhunnehet
kotikuntansa hyväksi,
paljon aina ahkeroineet
yhteisissä asioissa,
kunnan kiireissä väsyneet.
Tikkaset on toimittaneet
papinkin he pitäjäänsä,
antaneet myös opettajan,
Tyne-tädin tuon topakan.

Tunnetuksi myös on tullut
taitava tuo talousneuvos,
Lapinsaaren on isäntä,
kuulu K.P. Lappalainen.
Hän se sahat, savitehtaat
pitäjäänsä on perusti,
teollisuutta elvytteli.

Tauti taas jos tukalasti
kiuruvetistä kiusannevi,
päättä jos pahasti porottaa,
sydänalaa ahdistavi,
tohtoriin hän tiensä tietää,
Väänäs-Aaron luo asioi,
leppoisahan lääkäriinsä,
avunantajan luo auliin,
parantajan perin mukavan.

Mainita myös muistettakoon,

ett' on kunta kuuluisaksi,
tunnetuksi aina tullut
mittavista miehistänsä,
painavimmista papoista:
Suomen suurin mies on saatu,
Kiuruveeltä keksittynä
ensinnä Ketolan Anasta,
toinen Tuure Jauhiaisesta,
Kosken isännästä isosta.

Kiuruveelt' on ehtinehet
miehet Eduskuntaan asti,
vanhastaan on valittuna
valtiopäiville vakaita,
matkaan miehet maltilliset,
taitavat on toimiteltu.
Kämäräiset siell' on käyneet
Vee-Hoot ja Kalle kerinneet,
miehet muutkin muistettavat,
monet vuodet vaikutella,
maan asioita ajella.

Papeiksi on parhaat saatu,
saarnamiehet seurakuntaan,
hartahat on harrastajat,
taiten työnsä on tekijät.
Monet heist' on ehtinehet
oman virkansa ohella
uhrata vielä aikonsa
yhteisen hyvän etehen,
monta kohtaa kohentaneet.
Piispatkin jo pikapuoliin
yksinomaan otetahan,
kelpuutetaan Kiuruveeltä.

Vielä jos sä tietää tahdot
kuka kokoonkutsuja on,
alun ensin antanunna
tämänlaiseen tilaisuuteen,
kiuruvetiset kerännyt
yhteiseen on iltahansa
Helsingissämme hyvässä,
kaukaisessa kaupungissa,
kaiketi saan kertoa sen,
salaisuuden nyt selittää
Kiuruveellä keksityksi,
joulunaikaan jo aletun
Ampron puojissa puheella.

suullisella sovinnolla kahen on kiuruvetisen kättä päälle paiskatessa: toinen on Tuuren tyttäriä, Kosken Martta Jauhiainen, apuna Ampron aikamiespoika, Lassi-insinööri isänsä.

Tänne nyt on taivaltaneet avaroihin Alkon suojiin kiurukkaat kaikilta kyliltä: Tenhuset Remeskylästä, Joni joukon johtajana, Hautakylän Kärkkäiset ja Pennaset Poskimäeltä, kirkolta on Karhus-Väinö, Timoset Luupuvvedeltä -

muutamat vain mainittuina - saapunehet ovat kaikki tapaamaan nyt toisiansa, ystävyyttä uuistamaan kalakukkojen keralla ynnä muijen antimien ehtoisan on emäntämme, taitavan talonväkemme.

Vielä sana sallittakoon, toivotus tää totinen, että ilta rattoisasti kunkin kohdalta kuluisi, juhla oisi jokaisella ilo mielissa asuisi.

3. Heräävä kotiseutuinnotus

3.1. Kiuruves-Seuran perustaminen

Viime sotien jälkeen huomasivat jotkut Helsingissä asuvat entiset kiuruvetiset, että pääkaupunkiin oli viimeisten vuosikymmenien kuluessa muuttanut synnyinseudulta aika paljon väkeä. Kun tuolloin yleensäkin etsittiin elämälle uusia raiteita, tuli mm. Helsingin kaupungingeodeetille Lauri Kärkkäiselle mieleen, että Helsingissä olevien kiuruvetisten pitäisi ruveta silloin tällöin tapaamaan kotiseutumuistojen merkeissä. Monet entiset kiuruvetiset olivat kiinnostuneita vanhasta kotiseudustaan ja koonneet mm. erilaisia asiapapereita, sanomalehtileikkeitä ja kirjeitä, jotka käsittelivät Kiuruveutta.

Sodan jälkeinen aineellisen ja henkisen jälleenrakennustyön aika oli kiihvasta, mm. uusia yhdistyksiä perustettiin ahkerasti. Monien kotiseutujärjestöjenkin syntyänsä lausuttiin noina 1940-luvun loppupuoliskon vuosina. Esim. alkuvuodesta 1948 perustettiin Helsingissä Savolaisessa osakunnassa ensimmäinen kotiseutukerho Ylä-Savon kerho.

Kiuruves-Seuran syntyänsä lausuttiin joulun tienoilla 1947 Kiuruvedellä Hilda Puttosen kangaskaupassa (Kiuruveden kangas-kauppa). Lauri Kärkkäinen ja opettaja Martta Jauhiainen olivat kotiseudullaan viettämässä joululomaa ja tapasivat toisensa sattumalta mainitussa liikkeessä. Virisi ajatus yhteisen tilaisuuden järjestämisestä, jotta pääkaupungin kiuruvetiset eivät aivan kokonaan vieraantuisi toisistaan ja jotta saataisiin

kaikki kiuruvetiset ilman raja-aitoja kootuksi yhteen. Aie vahvistettiin kädenlyönnillä. Ilmeisesti jo silloin syntyi ajatus kiuruvetisten yhdistyksen perustamisesta. Helsinkiin palattuaan kertoivat Martta ja Lauri ajatuksesta toisille. Asiaan tarttui innokkaasti kauppias Evi Jäderholm ja eräitä muitakin tuli aatteeeseen mukaan. Asia oli siitä kiinnostuneille selvä. Opettaja Immi Paasikivi ehätti jo 1.2.1949 kirjoittamaan vajaan vuoden vanhan Kiuruves-Seuran ensimmäisen historiikin, jossa hän toteaa seuran perustamisesta mm. seuraavaa:

"Niistä syistä ja asianhaaroista, jotka johtivat tällaisen kotiseutuseuran perustamiseen, on eri tilaisuuksissa, joissa pääkaupungin kiuruveteläiset ovat täällä Helsingissä kuluneen vuoden aikana kokoontuneet, esitetty perusteluja niin puheissa kuin yksityisissä keskusteluissa. Ja enemmittä selvityksittä jokainen kiuruvetinen tietää, että kun on täällä pääkaupungissa tavannut toisen kiuruvetisen, on kuin olisi tavannut sukulaisen."

Sukulaisuuden- ja yhteenkuuluvuudentunne on aiemminkin vetänyt kiuruvetisiä yhteen, mutta ennen sotia ei kukaan liene tullut ajatelleeksikaan yhdistyksen perustamista. Sodan jälkeen mielet olivat alttiita kotiseutuasialle niin, että aivan itsestään tai kuin sisäisestä pakosta ryhdyttiin puuhaamaan tapaamisia yhteisen koti- ja synnyinseudun merkeissä, kuten insinööri Lauri Kärkkäinen seuran perustamisen aikoihin kirjeessään Kiuruveden Kotiseutuyhdistyksen puheenjohtajalle, maanviljelijä Paavo Ruotsalaiselle (Museo-Paavo) toteaa.

3.1.1. Ensimmäinen kotiseutuilta 6.3.1948

Puuhahenkilöt kutsuivat kiuruvetisiä yhteiseen kotiseutuiltaan Alkolaan (Iso Roobertinkatu) 6.3.1948. Innostus oli suurempi kuin oli osattu odottaa. Kun maasta polkaistuna oli monikymmenpäinen (n. 60) joukko kokoontunut viettämään iltaa. Säilynyt vihreäkantinen vieraskirja kertoo, ketkä kutsu oli tavoittanut. Kiuruvetiset tunsivat muodostavansa kuin yhteisen perheen istuessaan pitkien pöytien ympärillä nauttimassa päivällisen ja muun ohjelman ohella herkullisia, kotoisia kalakukkoja.

Vihreäkantiseen vieraskirjaan on 6.3.1948 kirjattu ainakin seuraavien läsnäolleiden henkilöiden nimet (ja myös osoitteet):

**Kiuruvetisten kotiseutuilta Helsingissä ravintola Alkolassa
lauantaina 6.3.1948**

Kerttu Aaltonen	Martta Aaltonen	Hilja Hortana
Aro Huttunen	Tapani Huttunen	Hilja Hyvärinen
Eino Hyvönen	Ville Hyvönen	Hilja Jarilo
Hanna Jauhiainen	Erika Jäderholm	Evi Jäderholm
Emil Kanerva	Maija Karulinna	Aili Kettinen
Anna Kilpinen	Saara Kivikanervo	J.H. Koski
Iida Kumpulainen	Hanna Kärkkäinen	Hilja Kärkkäinen
Ida Kärkkäinen	Lauri Kärkkäinen	Martta Lehto
J.K. Leinonen	Siiri Leinonen	Kaisa Läheniitty
Reeta Nissinen	Signe Paukkonen	Irma Rahikainen
Aino Remes	Irja Remes	Sirkka Remes
Elsa Salo	Olga Sarmas	Mimmi Savolainen
Liisa Simojoki	Aino Surenkin	Antti Tabell
Maria Tabell	Väinö Tabell	Cecilia Tanni
Aili Tenhunen	Jussi (J-A.) Tenhunen	Liisa Teperi
Rakel Terä	Martta Toivonen	Miina Tuhkanen
Anni Tuominen	Viljo Vartiainen	Toivo Vasari
Elsa Virtanen	Anni Viuhkonen	Anni Väisänen
Kaisu Väisänen		

Luettelossa oli 43 naisen ja vain 13 miehen nimet. Seuran alkuunlähtö oli siis paljolti naisten käsissä. Suhde ei silti niinkään heijasta miesten passiivisuutta kuin sitä, että valtaosa Kiuruvedeltä Helsinkiin muuttaneista oli naisia.

Lauri Kärkkäinen piti lämminhenkisen, kotiseutuaiheisen tervehdyspuheen. Maisteri Hanna Jauhiainen oli sepittänyt tilaisuuteen Kiuruves-laulun. Neiti Immi Paasikivi esitti kirjoittamansa laajan Kiuruvesi-kronikan. Herrat Pennanen ja Vartiainen esittivät yksinlaulua ja duettoja.

Kuten muissakin seuran alkuaikojen tilaisuuksissa tarjoamiset oli saatu lahjoituksina. Tähän ensimmäiseen illanviettoon oli kalakukkojen valmistustarpeet lahjoittanut kauppias A. Tenhunen, tupakat rouva Aino Jaatinen ja arvotun täytekekun rouva Signe Paukkonen.

Vaikka aiemmin ei ollutkaan tehty päätöstä virallisen seuran perustamisesta, oli sellainen ajatus tuotu esiin. Nyt seuran perustamiseen mentiin kuin itsestään. Illanvieton aikana pidetystä epävirallisesta kokouksesta laadittiin pöytäkirja, joka kertoo lyhyesti tehdyt päätökset. Kokouksen puheenjohtajana oli Lauri Kärkkäinen ja sihteerinä konemestari Eino Hyvönen. Lauri Kärkkäisen aloitteesta päätettiin valita toimikunta synnyinpaikkaseuran perustamisen eteenpäinviemiseksi. Siihen tulivat

Lauri Kärkkäisen ja Eino Hyvösen lisäksi Hanna Jauhiainen, Aili Tenhunen ja Evi Jäderholm. Toimikunnan edellytettiin järjestävän toisen, virallisen kokouksen, jossa käsiteltäisiin toimikunnan laatima sääntöehdotus sekä päätettäisiin mahdollisesta seuran rekisteröimisestä. Toimikunta velvoitettiin ilmoittamaan postikortilla kokouksesta niille kiuruvetisille, joiden osoite oli tiedossa. Lisäksi päätettiin ilmoittaa kokouksesta kahdessa paikkakunnan lehdessä.

Iisalmelaiset sanomalehdet Salmetar ja Iisalmen Sanomat julkaisivat tilaisuudesta uutisen. Myös myöhemmin samana vuonna järjestetyistä kokouksista oli lehdissä artikkelit. Nämä lehtiarikkelit välittivät tiedon seuran perustamishankkeista kotikuntaankin, Kiuruvedelle. Siellä hanketta tervehdittiin lämpimästi. Paavo Ruotsalainen kirjoitti kirjeen Lauri Kärkkäiselle ja ehdotti yhteistyötä Kiuruveden Kotiseutuyhdistyksen ja Kiuruves-Seuran kesken. Hän kertoi myös Kiuruvedelle perustetusta museosta, savupirtistä, johon oli koottu jo noin 300 museoesinettä ja kehotti kotiseudulleen matkaaavia kiuruvetisiä vierailemaan tuossa esi-isien aikaisessa asumuksessa vanhojen muistojen parissa. - Seuran ja Kotiseutuyhdistyksen yhteistyöstä onkin tullut pysyvä. - Kiuruvesi-lehdessä oli 5.6.1954 artikkeli Ollin ja Reetin Helsingin matkasta, missä myös tervehdittiin mielihyvällä Helsinkiin perustettua seuraa: "Vielä pitää mainita Kiuruves-Seuran olemassaolo. On kaunista, että kiuruvetinen henki elää Helsingissä, voimakkaana syntymäseudun muistojen ympärillä."

Seuran perustaminen ylitti myös maan suurimman sanomalehden uutiskynnyksen. Helsingin Sanomat julkaisi maanantaina 8.3. kokouksesta STT:lle annetun tiedotteen ilmeisesti sellaisenaan otsikolla "Kiuruveteläisten kotiseutuilta".

Toimikunta - tai Kiuruveden kotipaikkaseuran väliaikainen johtokunta, kuten sihteeri kokouksen pöytäkirjaan kirjoitti - piti Evi Jäderholmin asunnolla joitakin kokouksia, joista ainakin 29.3. pidettiin myös pöytäkirjaa. Perustavan kokouksen huonejärjestelyt jätettiin Aili Tenhusen ja Eino Hyvösen huoleksi. Sääntöjen valmistelu annettiin Lauri Kärkkäisen ja Eino Hyvösen tehtäväksi. Seuran alkuvaiheet päätettiin kirjallisesti tallentaa; selostuksen teko jätettiin opettaja Martta Jauhiaiselle ja maisteri Hanna Jauhiaiselle. Perustavan kokouksen ohjelmasta huolehtisi Evi Jäderholm.

3.1.2. Perustava kokous 24.4.1948

Toimikunta kutsui Helsingissä ja sen lähiympäristössä asuvat kiuruvetiset kotiseutukerhon perustamiskokoukseen ja illanviet-

toon 24.4.1948 hotelli Hansan yläravintolaan (Mannerheimintie 5). Tähän tilaisuuteen saapui noin 70 - 80 henkeä. Jotain sekaannusta päivämäärissä kuitenkin on asiakirjoissa tapahtunut, sillä perustavan kokouksen pöytäkirjan ja myöhempien historiikkien mukaan kokous pidettiin vasta 6.5. Immi Paasikiven vuoden 1949 alussa kirjoittamassa historiikissa perustamiskokouksen päivämääräksi on merkitty 24.4., samoin painetussa kutsukortissakin. Lehtiin tallentuneet uutiset paljastavatkin - vastoin kokouksen tarkastettua pöytäkirjaa - oikeaksi päivämääräksi 24.4.

Vaikka kiuruvetiset tunsivat suurta yhteenkuuluvuutta, ei kaikista asioista oltu aivan yksimielisiä. Keskustelua käytiin niin seuran nimestä kuin toimintamuodoista. Keskustelu nimestä oli perustavassa kokouksessa vilkasta. Ehdotuksia oli monenlaisia kuten Helsingin Kiuruvetiset ja Helsingin Kiuruveteläiset. Nämä eivät saaneet kannatusta, koska pelättiin, että seuralaisia alettaisiin kutsua vetisiksi tai veteläisiksi. Edelleen ehdotettiin Kiuruvesi-Kerhoa sekä nimiä Kiuruveden Kotiseutuyhdistys, Kiurukkaat, Helsingin Kiurukkaat, Kiuruvesiseura. Puheenjohtajan ja sihteerin toimittamassa äänestyksessä ylivoimaisesti eniten ääniä sai Kiuruves'-Seura, kuten nimi kokouksen pöytäkirjaan merkittiin. Seuraa rekisteröitäessä nimi kirjoitettiin Kiuruves-Seura. Tiukimmin voittaneen ehdotuksen kanssa kilpaili ehdotus Helsingin Kiurukkaat. Tämän ehdotuksen teki Aaro Hänninen (entinen Kiuruveden suojeluskunnan aluepäällikkö). Tätä nimiehdotusta arvosteltiin lähinnä siksi, etteivät vieraat sitä ymmärtäisi yhdistää Kiuruveteen. Nimeen haluttiin kuitenkin murteen merkki, ja voittaneesta ehdotuksesta jätettiinkin kotipaikkanimestä puheessa kuulumaton i lopusta pois.

Perustava kokous hyväksyi säännöt, joiden mukaan seuran tarkoituksena on 1) herättää Helsingissä asuvien entisten kiuruveteläisten keskuudessa mielenkiintoa ja harrastusta Kiuruveden menneisyyteen sekä olojen kaikinpuoliseen kehittämiseen ottaen huomioon sen omat paikalliset piirteet, 2) työskennellä Kiuruveden kansanperinteiden esiinvetämiseksi, vaalimiseksi ja kehittämiseksi ja 3) löytää, esittää ja tukea toimenpiteitä Kiuruveden luonnonsuojelun ja kaikinpuolisen kotiseudullisen huollon hyväksi. Sääntöjen kolmas pykälä taas sanoo, että "tarkoituksensa toteuttamiseksi seura suorittaa kansanperinnettä koskevaa keräys- ja julkaisutoimintaa sekä valistustyötä ja järjestää kokoontumistilaisuuksia ja retkiä".

Kiuruves-Seurassa ilmeni alkuaikoina ja ehkä myöhemminkin samanlaista jakautumista, kuin Kiuruvedelläkin on aikanaan esiintynyt. Toisaalta olivat ns. heränneet, joita kutsuttiin korkeiksi ja toisaalta ne, joista käytettiin nimitystä suruttomat.

Joku on nimittänyt Kiuruvedellä olleita ryhmiä "kirkkomiesten puolueeksi" (körtit) ja "hevosmiesten puolueeksi" (nuorisoseuralaiset ja suojeluskuntalaiset). Seuran tehtäväksi tuli tasapainoilla ja ottaa huomioon molempien ryhmien toiveet. Osa seuralaisista (mm. Martta Jauhiainen) olisi halunnut, että yhdistys toimisi vain herännäisperinteen vaalijana ja järjestäisi herännäisseuroja, eikä ollenkaan maallisia rientoja. Puheenjohtaja välitteli kuitenkin asiassa ja lupasi, että yhdistys järjestää vuosittain myös seurat. Tämän lupauksen hän pitikin koko puheenjohtajakautensa. - Vastapainoksi alettiin järjestää ensimmäisen tapaamisen jatkoksi ja nuoremman väen mukaan saamiseksi kevyempiä helmikuun illanviettoja.

Nimelistassa sivuilla 19 - 20 olleiden henkilöiden lisäksi ainakin seuraavat henkilöt (seuran vieraskirjan mukaan) osallistuivat Kiuruves-Seuran perustamiseen:

Kaisa Albin, Liisa Autio, Pekka Honkaranta, Aili Hurskainen, Pentti Huttunen, Aarne Hyvönen, Edvard Hyvönen, Ester Hyvönen, Lauri Vilho Hyvönen, Martta Häkkinen, Aaro Hänninen, Aune Jaatinen, Pentti Jauhiainen, Väinö Karhunen, Anna Kilpinen, Toini Koivula, Martta Koski, Helvi Kämäräinen, Kalle Kämäräinen, Lauri Kämäräinen, Aarne Kärkkäinen, Kyllikki Kärkkäinen, Marjatta Kärkkäinen, Sakari Kärkkäinen, Olli Launis, Johan Luotosalmi, Laura Luotosalmi, Kaisa Mannila, Lauri Mikkonen, Lyyli Mikkonen, Kirsti Moilanen, Hilja Nivalainen, Hanna Nuutinen, Immi Paasikivi, Sirkku Pesonen, Hilma Pitkänen, Sirkka Pohjalainen, Anna Rantonen, Martta Ruotsalainen, Kalle Rönkkö, Elina Salonen, Kalevi Salonen, Anna Selin, Juhani Simojoki, Irja Svetterlin, Edwin Tikkanen, Elsa Tikkanen, Tilda Tikkanen, Aarne Timonen, Kalle Timonen, Lea Timonen, Maria Timonen, Martta Toivonen, Ada Ulmanen, Pekka Ulmanen, Rauni Vartiinen, Aarne Wäänänen ja Rauni Ylikangas.

3.2. Ensimmäinen toimintavuosi

Seura vakiinnutti toimintamuotonsa jo ensimmäisenä vuonna. Säännöllisesti toistuvia tilaisuuksia oli ensimmäisinä vuosina viisi. Helmikuussa järjestettiin illanvietto, maaliskuussa vuosikokous, keväällä tai alkukesästä retki, syyskuussa mykyrokkatilaisuus ja loka-marraskuussa herännäisseurat. Talvisen illanvieton traditio jatkui vuoteen 1970. Vuosikokous on sääntöjen mukaan järjestettävä vuosittain, joten se ei ole kertaakaan jäänyt pitämättä; joskus ajankohtaa on jouduttu sääntöjen aikarajoista siirtämään; mm. vuonna 1956 yleislakon takia. Retkien järjestämisessä oli katkoksia 1970-luvulla ja 1980-luvun alussa. Mykyrokkajuhlia järjestetään edelleen. Viimeiset herännäisseurat järjestettiin 1982.

Tässä historiikissa ei toimintaa esitetä enää myöhemmin kronologisesti, mutta ensimmäisen vuoden osalta sallittakoon poikkeus.

Seuran perustamisen jälkeen johtokunta (tai sääntöjen mukaan hallitus, mikä nimitys esiintyy kielenkäytössä lähinnä vain seuran alkuaikoina) kokoontui ensi kerran 26.5.1948 Marjaniemessä Evi Jäderholmin huvilalla. Kokous vahvisti johtokunnan työnjaon: sihteeriksi valittiin Eino Hyvönen, taloudenhoitajaksi Martta Jauhiainen ja varapuheenjohtajaksi Hanna Jauhiainen. Koska seura oli päättänyt kerätä aineistoa kotiseututyötä varten, katsottiin aiheelliseksi valita seuralle myös arkistonhoitaja, jonka tehtäviin tulisi arkiston kartuttaminen ja tallentaminen. Toimelle annettiin nimi "Kotiseutuarkiston kerääjä". Arkistonhoitajaksi valittiin jaostosihteeriksi Immi Paasikivi, joka hoitikin tehtävää niin kauan kuin oli johtokunnan jäsen eli vuoteen 1964. Seuran kirjeenvaihto päätettiin osoittaa puheenjohtajalle. Harkittiin retken järjestämistä Kiuruvedelle, mutta myöhemmän ajankohdan takia se siirrettiin seuraavalle toimintakaudelle. Myöhemminkään seura ei ilmeisesti saanut järjestettyä yhtään yhteistä retkeä kotiseudulle, vaan seuran toiminta vain vilkastutti yksityisten henkilöiden vierailuja Kiuruvedellä. Evi Jäderholmin aloitteesta päätettiin tehdä syksyllä yhteinen retki Marjanien huvilalle ja valmistaa pääohjelmaksi mykyrokapäivällinen. Käytännön toimet jätettiin johtokunnan naisjäsenten järjestettäväksi. Seuran rekisteröinti jätettiin sihteerille (yhdistys rekisteröitiin 31.1.1949).

Ensimmäinen mykyrokkajuhla järjestettiin lauantai-iltana 4.9. Tuolloin sulloutuivat suurikokoiseen kaupungin linjuriin Aleksis Kiven patsaalle kerääntyneet, kesän aikana kaikin puolin pulskistuneet seuran jäsenet. Marjaniemessä oli pidot valmistettu ja mykyrokka odottamassa. Huvilan puutarhassa, joka oli paperilyhdyin somistettu, aloitettiin ilta laulamalla Savolaisen laulu sekä ikioma, Jauhiais-Hannan kiuruvetisille omistama Kiuruves'-laulu (sivulla 33). Ulkoiltiin Marjaniemessä ja Puotinkylänlahden rannoilla. Päälle syötiin maistuvaa mykyrokkaa. Eino Hyvönen esitti syönnin lomassa Kalle Väänäsen savolaista huumoria ja maisteri Eino Tikkanen jutelmia Kiuruvedellä ennen vanhaan sattuneista tapauksista. Illan pimetessä ammuttiin puutarhassa raketteja ja pyörähdeltiin hanurin sävelten opastuksella huvilan suojissa. Vallaton mieliala jatkui vielä paluumatkallakin, jolloin bussiyleisö viritti laulun toisensa jälkeen seudun asukkaiden ihmetykseksi.

Vuonna 1948 maan talous ei ollut vielä sodan jälkeen noussut. Siksi koetettiin mykyrokkaillankin kulut supistaa mahdollisimman vähiin, jotta kaikki voisivat siihen osallistua. Osanotto-

maksuksi määrättiin 200 mk. Kuitenkin ilta tuotti seuralle tappiota noin 10 000 mk. Tämän tappion päätti Evi Jäderholm korvata, eikä tämä jäänyt viimeiseksi kerraksi, jolloin hän nopeasti tasapainotti seuran talouden.

Opettaja Martta Jauhiaisen ehdotuksesta seura päätti järjestää syksyllä vielä yhden tilaisuuden, herännäisseurat. Tilaisuus oli esillä 10.11. Evi Jäderholmin kodissa järjestetyssä johtokunnan kokouksessa. Tuolloin todettiin, että puhujiksi olivat lupautuneet saarnaaja Aku Rätty ja pastori Tatu Malmivaara (molemmat Kiuruvedeltä) sekä helsinkiläiset opettaja F. A. Paasikivi ja reviisori Olli Launis. Seuroissa päätettiin järjestää myös ilmainen kahvitarjoilu. Kahvit lahjoitti johtaja Joni Tenhunen. Muiden kuluja korvaamiseksi päätettiin kantaa kolehti. Seurapaikaksi tuli kuin luonnostaan Helsingin Seuratupa r.y:n Seuratupa Simonkadulla. Kokous keskusteli myös seuraavan kevään tilaisuuksista; suunnitelmassa oli peräti kolme tapahtumaa ja juhannuksen tienoen retki Kiuruvedelle parahiksi Kotiseutuseuron viikkimistilaisuuteen.

Seuraavan kerran johtokunta kokoontui jo 14.11. Hanna ja Martta Jauhiaisen luona Käpylässä. Uutena asiana kokouksessa tuli esiin jäsenkorttien painattaminen. Asian valmistaminen jäi puheenjohtajan ja sihteerin valmistettavaksi.

18.11. pidettyihin kättiseuroihin kokoontui väkeä noin 150. Aku Rätty joutui peruuttamaan saapumisensa. Tatu Malmivaara sen sijaan pääsi paikalle. Seuran ensimmäisen historiikin kirjoittajalle jäi mieleen Olli Launin harrashenkisistä, kotiseudulta poismuuttaneille omistetusta puheesta ajatus: kiuruveläiset eivät pääse koskaan Herraa pakoon. Seurameno oli tuttua ja läheistä kiuruveläisille, sillä se oli ollut vuosikymmenien kuluessa kotiseudulla monien ainoana elämänsisältönä. Niinpä Siionin virsien sävelet olivat lähtemättöminä syöpyneet Kiuruvedellä varttuneiden tajuntaan. Seurojen yhteydessä pidetyssä kotiseutuillassa Lauri Kärkkäinen puhui vielä kotiseudun ja kotikirkon jättämistä vaikutteista.

Vuoden viimeinen johtokunnan kokous oli 16.12. Jäderholmilla. Valmisteltiin talven illanviettoa, sen ohjelmaa. Päätettiin painattaa 300 kutsukorttia, joita voitaisiin sitten käyttää myöhemminkin. Illalliskorttien ennakkomyynti päätettiin järjestää neljään paikkaan: Jäderholmin kangasliikkeeseen (Hämeentie 24), rouva Albinin parturiliikkeeseen (Mannerheimintie 42), Maria Tabellin ompeluliikkeeseen (Punavuorenkatu 20) sekä Hanna ja Martta Jauhiaiselle Käpylään. Kokous päätti myös seuran jäsenkorttien painattamisesta. Jäsenkortit painatettiinkin, mutta jäsenet täyttivät niihin tietonsa suhteellisen niukasti. Yhtään

jäsenkorttia ei ole säilynyt seuran arkistossa.

Kiinnostus seuran toimintaan oli alusta alkaen suuri. Tämä johtui varmasti siitä, että Kiuruves-Seura korvasi osittain sen yhteenkuuluvuuden Kiuruveteen, joka seuran jäsenillä oli. Tuohon aikaan ja vielä 1950-luvulla välimatka Kiuruvedelle oli ajallisesti pitkä ja rahallisesti kalliskin. Niinpä suhteet sinne hoidettiin paljolti kirjeenvaihdon kautta. Kiuruves-Seurassa puhuttiin sitäkin ahkerammin. Kiuruvetiset olivat myös kovia käymään toistensa luona kylässä. Helsinkiin oli syntynyt Kiuruveden etäisin kylä.

Kiuruves-laulu

Sanat: Hanna Jauhiainen. Sävel: Kallaves, Kallaves.

Kiuruves, Kiuruves,
Tätä jookkoo lapsies
nimes voema yhteen vettä.
Tuskin lienöö meessä kettää,
joka sinut unohtaes
mualimoo kulukiessaa.

Synnyinseotu paeikka tää.
Sinne aatos ennättää.
Kuluessa iltahetken
Kiuruveelle teemme retken
muisteloessa menneitten
lapsuuvven aekojen.

Muat on siellä viljavat,
metät luajat siintävät.
Paljon myöskin lakkasoeta
mesikoeta, mustikoeta.
Järvein rannat lehtoesat,
saanaillat leppoesat.

Siellä kansa huasteloo,
savoks vitsit veestelöö.
Lupsakasti jutut luistaa,
niitä paljon taejjat muistaa.
Kertoa voet monia,
valleita, tosia.

Ootkos kuullu juttua
tätä kovin tuttua:
Kun vaen kiuruvettä juopi,
se jo lihavaksi luopi.
Ylj sattaa kiloa
monj taetaa lihoa.

Piimät, rieskat, ihanat,
kalakukot lihavat
antaa siihen lisäksi voemoo.
Mykyrokkoo muistat oevoo.
Ruokalevon piälle viät,
makkeeta jo unta niät.

Huastamista paljon oes.
Laalun pitkän tehä voes
Kiuruveestä-vetisistä
nykkyisistä, entisistä.
Makkuuhuavoo ei sua kiel,
kun vuan siellä liikkuu miel.

Kiuruves, Kiuruves,
tämä pieni poekues
huomanna on monta kertoo,
jotta sulla ee oo vertoo
millään puolen mualimoo.
Kun ee oo, niin ee oo.

3.3. Kotiseututunteita

Entisten kiuruvetisten tunteita kuvaamaan otettakoon katkelma Lauri Kärkkäisen onnittelupuheesta Kiuruveden yhteiskoulun uu-

den rakennuksen harjannostajaisissa keväällä 1950:

"Sellainen ihminen, joka koko ikänsä asuu kotiseudullaan, ei varmasti ymmärrä, millä hartaudella ja millä lämmöllä muualla asuvat saman pitäjän kasvatit kotiseutuaan ajattelevat. Se on heille rakasta menneisyyttä, johon he mielellään tavalla tai toisella palaavat. Kun esim. kiuruve-
tinen tapaa toisen kiuruvetisen jossakin Suomen kolkassa, on ilo varmasti vilpitön. Helsingissä meitä on paljon ja olemme voineet perustaa jopa Kiuruves-Seurankin. Tämä meidän seuramme on sellainen omena, joka maantieteellisesti ehkä on pudonnut kauaksi puusta, mutta joka muussa suhteessa selvästi tietää lähtökohtansa ja yhteenkuuluvaisuutensa emäpuuhun. Meidän joukossamme on vanhoja ja nuoria, rikkaita ja köyhiä, mutta kaikille on Kiuruvesi yhtä rakas.

Kun me joskus pistäydymme kotiseudulle, me tietysti etsimme entisiä tuttuja piirteitä ja näkymiä, mutta samalla huomaamme ehkäpä selvemmin kuin vakituiset kiuruvetiset kaiken sen uuden, mitä tänne viimeinäkemästä on ilmestynyt.

Kotipitäjämme viimeaikainen nopea kehitys on ollut meille erityisen mieltuisaa. Joka kerta täällä käydessä havaitsee jotain uutta. Uudet, komeat ja nykyaikaiset liikerakennukset todistavat, että Kiuruvesi elää voimakasta taloudellista nousukautta, uudet sairaalat taas kertovat, että sosiaalinen kehitys seuraa tasavertaisena perässä. Mutta ehkä kaikkein mieltuisinta meille muualla oleville on ollut se, että kotipitäjän henkisen kulttuurin kehitys ei ole millään tavalla tästä kärsinyt. - -."

4. Seuran jäsenistö

4.1. Säännöt jäsenyydestä

Vuosikokouksessa 1958 keskusteltiin jäsenkriteerien muuttamisesta. Ilmeisesti oli syntynyt erimielisyyttä siitä, ketkä seuraan saisivat liittyä. Pöytäkirjan mukaan kokouksen puheenjohtaja Olli Partanen piti "sellaista menettelyä epäterveenä, jos joltakin kielletään jäsenyys sillä perusteella ettei ole syntyperäinen Kiuruveden asukas, vertasi puheessaan jäsentä haukeen, olkoonkin, että se on alkujaan Näläntöjärven hauki, kun se on pyydetty Kiuruvedestä on se Kiuruveden hauki". Kokous velvoitti johtokunnan tekemään ehdotuksen sääntöjen viidennen pykälän muuttamiseksi sopivampaan muotoon. Vaikka vuosikokouksen edellyttämää sääntömuutosta ei tehty, ei jäsenyyskriteeri myöhemmin

ollut ongelma, koskapa seuran jäseneksi pääsivät kaikki, jotka halusivat.

Mainitun sääntöjen viidennen pykälän jäsenyysskriteerit kuuluvat seuraavasti:

"Seuran jäseneksi pääsee Helsingin alueella vakinaisesti asuva kotiseututyötä harrastava henkilö. Jäsenet hyväksyy ja eroittaa seuran hallitus.

Seuran jäsenet ovat 1) vuosijäseniä, 2) kannatusjäseniä, 3) ainaisjäseniä ja 4) kunniajäseniä.

Vuosijäseniä ovat vuosittain jäsenmaksunsa suorittavat Kiuruvedellä syntyneet tai siellä huomattavan kauvan oleskelleet henkilöt, kannatusjäseniä vuosimaksunsa suorittavat muut Kiuruveden kotipaikkatyötä harrastavat henkilöt, ainaisjäseniä kerta-kaikkisen jäsenmaksun suorittaneet ja kunniajäseniä seuran tarkoituspäriä huomattavalla tavalla pitkäaikaisesti tukeneet, seuran työssä ansioituneet henkilöt, jotka seura kunniajäsenikseen kutsuu. Kunniajäsenen kutsumisesta päättää vuosikokous hallituksen esityksestä. --" - Kunniajäsenet on lueteltu luvussa 12.2.

4.2. Jäsenmaksut

Jäsenmaksun suuruus oli 100 markkaa vuoteen 1957 saakka, jolloin se korotettiin 150 markkaan, vuonna 1962 200 markkaan. Vuonna 1972 nostettiin maksu 5 markkaan ja 1977 10 markkaan.

Vuonna 1978 alettiin keskustella jäsenmaksujen perinnän siirtämisestä Postipankille. Asia oli vireillä vielä seuraavanakin vuonna, mutta unohtui sitten. 1985 otettiin käyttöön jäsenille jaettavat valmiiksi painetut pankkisiirtokuitit. 1987 jäsenmaksuissa otettiin käyttöön periaate, että jäsenmaksua kannetaan vain yhdeltä henkilöltä perhettä kohti.

4.3. Jäsenmäärä

Seuran toiminnan ensimmäisinä vuosina pidettiin jäsenistöstä luetteloa. Vuonna 1951 arvioitiin seurassa olevan noin 100 jäsentä, 1954 noin 140. Vuonna 1953 laadittiin tarkka osoitelista Pohjois-Savon Maakuntaliitto ry:lle. Tuossa listassa oli 151 jäsenen nimet. Vuoteen 1958 mennessä oli seuran jäsenlistoilta kertynyt yhteensä 250 nimeä. Ajan mittaan jäsenluetteloiden laatiminen ja aktiivinen jäsenmaksujen kerääminen loppui.

Aivan muutamaa ensimmäistä vuotta lukuun ottamatta ei jäsenmaksun maksaneiden henkilöiden määrä ole lähelläkään seuran jäsen-

määrää tai seuran toimintaan osallistuneiden henkilöiden määrää. Seuraavassa tilasto vuosittain jäsenmäärän maksaneista. Oikeanpuoleinen luku kertoo kuinka monta prosenttia kunakin vuonna jäsenmaksut muodostivat seuran kaikista tuloista. Vuosien 1964 - 1971 luvut (jäsenmaksun maksaneet) voivat olla hieman todellista suurempia.

		%			%
1948	64	25.4	1968	53	23.2
1949	90	56.3	1969	61	17.7
1950	88	52.6	1970	64	26.9
1951	116	49.5	1971	52	12.0
1952	118	33.2	1972	26	15.0
1953	103	34.3	1973	23	2.8
1954	88	30.3	1974	16	4.1
1955	76	29.1	1975	14	6.5
1956	80	42.1	1976	12	1.5
1957	59	13.7	1977	9	9.2
1958	42	20.5	1978	20	2.8
1959	38	19.2	1979	21	7.1
1960	41	32.7	1980	26	4.2
1961	37	22.2	1981	26	5.5
1962	36	21.4	1982	6	1.6
1963	36	15.8	1983	0	0.0
1964	47	28.7	1984	1	0.0
1965	52	29.7	1985	21	0.0
1966	55	26.0	1986	32	4.4
1967	55	18.0	1987	38	3.4

Tilastointia jäsenten sosiaalisesta ja koulutustaustasta ei ole voitu laatia, mutta puheenjohtaja Lauri Kärkkäisen mukaan mukana oli alusta lähtien niin Helsinkiin opintielle kuin tehtaan työläisiksi lähteneitä.

Vuoden 1953 jäsenluettelon mukaan jäsenten asuinpaikat jakautuivat seuraavasti:

Helsingin niemen alue	32	Tapanila	8
Kruununhaka	3	Pukinmäki	3
Lauttasaari	3	Tammisalo	4
Töölö	19	Santahamina	3
Munkkiniemi	1	Vartiokylä	1
Malmi	4	Mellunkylä	2
Hakaniemi	3	Klaukkala	1
Kallio	24	Leppävaara	5
Sörnäinen	5	Viherlaakso	3
Vallila	7	Muu Espoo	2
Pasila	2	Korso	2
Käpylä, Kumpula	6	Kaarela	1
Pakila	3	?	1

5. Seuran toimielimet ja -henkilöt

5.1. Vuosikokoukset

Vuosikokouksia on pidetty monenlaisten yhteisöjen tiloissa:

- osakunnissa: Savolaisessa Osakunnassa 1949 - 1950, Ostrobotnialla 1968.
- heränneiden Seuratuvalalla (Simonkatu 12 A) 1951 - 1954, 1956 - 1957.
- seurakuntien tiloissa: Suurkirkon seurakuntasalissa 1958, Alppilassa 1959, Johanneksen kirkossa 1960 - 1961, Kalliossa 1962, Suvilahden kappelissa 1963 - 1967, Temppeliaukion kirkossa 1970 - 1972, 1974 - 1976.
- kaupungin nuorisosiaintoimiston tiloissa (ns. Pauligin huvila) 1969.
- ravintoloissa: Laulumiehissä 1973, Esplanadin kappelissa 1978, Fenniassa 1979, Pormestarissa Tikkurilassa 1983, 1985.
- Kalevalaisten naisten huoneistossa (Runeberginkatu 37 A) 1977.
- Balderin salissa 1980, 1986.
- Helmi Parkkosen kerhohuoneistossa (Lutherinkatu 12 A) 1981.
- Arvo Pesosen kodissa 1982, 1987, 1988.
- linja-autossa retkellä Turkuun 1984.

Vuosikokouksen puheenjohtajana ja sihteerinä on toiminut lähes poikkeuksetta seuran vastaava toimihenkilö. 1958 puheenjohtajana oli kuitenkin Olli Partanen ja 1978 Ilmari Toivola, sihteerinä taas 1972 Matti Jauhiainen, 1975 J.F. Kesti, 1978 Arvo Pesonen ja 1986 Jarmo Paikkala.

Pöytäkirjoihin ei ole useinkaan merkitty osallistujien määrää, mutta aivan alkuvuosia lukuun ottamatta väkeä lienee ollut melko niukasti. Säilyneet osanottajamäärätiedot:

1952: 38	1960: 30	1968: 18	1986: 12
1954: 45	1964: 60	1969: 25	1988: 9
1958: 29	1966: 35	1984: 48	
1959: 25	1967: 20	1985: 17	

Vuosikokouksissa on käsitelty yleensä vain sääntömääräiset asiat. Pöytäkirjoihin sisältyy vain muutama maininta keskustelujen sisällöstä. 1958 keskusteltiin jäsenkriteereistä, 1960 toimista, joilla saataisiin nuoria mukaan. 1986 oli esillä seuran oman viirin aikaansaaminen. Sen sijaan kokouksien yhteydessä kuultiin yleensä myös esitelmä tai järjestettiin jotain muuta ohjelmaa. Esitelmätraditio säilyi 1970-luvulle saakka, jolloin vuosikokouksia alettiin pitää usein Savon Seuran tai muiden kotipaikkaseurojen tilaisuuksien yhteydessä.

5.1.1. Vuosikokouksesitelmät

Kokouksesitelmät ja muu ohjelma (suluissa niiden järjestöjen nimi, jonka tilaisuuden yhteydessä vuosikokous pidettiin):

- 1949 Prof. Leo Harmaja: Paavo Tikkanen.
1950 Lauri Kärkkäinen: Suomalainen sauna.
1951 Maist. Eino Tikkanen: Kiuruveden asutushistorian aikaansaaminen. Kokouksessa painotettiin sitä, että nykyisen kiuruvetisen sukupolven velvollisuus olisi ryhtyä jo tehtyjen alkututkimusten (mm. Juho Pöksyläisen) pohjalta laatimaan Kiuruveden historiaa. - Aino-Maija Tikkanen esitti lausuntaa ja Olli Partanen kaskuja.
1952 Opettaja F.A. Paasikivi: Muistelmia kiuruvetisestä kulttuurihenkilöstä, maanviljelijä Juho Pöksyläisestä. (Kiuruves-lehdessä julkaistiin 5.12.1958 F.A. Paasikiven kirjoitelman katkelma: Juho Pöksyläisen syntymästä kulunut 100 vuotta).
1953 Paavo Ruotsalainen eli Museo-Paavo: Kiuruveden menneisyydestä ja kiuruvetisestä merkkinaisesta, tietäjästä ja parantajasta Anna-Marista ja muistakin Kiuruveden naisista.
1954 Opettaja Kerttu Hyvärinen kertoi Kiuruveden naisista.
1955 Ylioppilas, neiti Terttu Kärkkäinen: Kiuruveden (sukujen) asutushistoriasta. Esitelmä on julkaistu Kiuruvesi-lehdessä neljässä osassa (Piirteitä Kiuruveden asutushistoriasta vakinaisen asutuksen syntymiseen) 11.6.1955 - 16.7.1955.
1956 Hanna Jauhiainen: Kiuruveden maantieteestä (alustus tallennettuna Kiuruves-Seuran arkistossa). Aino-Maija Tikkanen lausuntaa.
1957 Prof. Lauri Kettunen: Savolaisen asutuksen levinneisyydestä murteellisten sanojen perusteella.
1958 FL Arvo Soininen: Pohjois-Savon ja ennen kaikkea Kiuruveden seutujen asuttamisesta. (Soininen julkaisu samasta teemasta väitöskirjan vuonna 1961)
1959 Ylioppilas Hannes Kärkkäinen: Kiuruveteläisten osuus suuradressiin. Esitelmästä kävi ilmi, että ylioppilaat keräsivät 1899 n. 2 000 nimeä Kiuruvedeltä.
1960 FL Yrjö Vasari: Kiuruvesi maantieteilijän silmin. Esitelmä on julkaistu Kiuruvesi-lehdessä 16.4.1960.
1961 Kokouksen yhteydessä maisteltiin talkkunaa ja tirripais-tia, joita oli valmistettu Emil Ruotsalaisen valmistamista aineksista. Irma Sippola-Eloranta lauloi, koululainen Marja Kauhanen soitti pianoa ja Lauri Kärkkäinen kertoi Amerikan matkastaan.
1962 Maisteri Hulda Kontturi: Piirteitä Kotiseutuliiton työstä.
1963 Maisteri Anna-Liisa Hirviluoto: "Rautakauden löytöjä Kiuruvedeltä". Yo. Vihavainen esitti savolaista huumoria.
1964 Kotitalousneuvoja Annikki Hartikainen esitti Maaseudun Lo-

- maliiton filmin maalaisäidistä kotona ja lomalla (filmattu Kiuruvedellä ja Runnilla).
- 1965 Kiuruveden kunnanvaltuuston pj. Olavi Kärkkäinen kertoi nykyoloista Kiuruvedellä. Esitettiin myös Kiuruveden Säästöpankin lähettämä filmi Kiuruvedestä.
- 1966 Eino Murtorinne: Paavo Tikkasen elämänvaiheita. Aino-Maija Tikkanen lausui hauskoja lapsiaiheisia runoja.
- 1967 Kotiseutuliiton toiminnanjohtaja Markku Tanner: Kotiseututyön nykyisistä näkymistä. Olli Partanen muisteli 50 vuoden takaisia asioita, mm. Iisalmi - Ylivieska-ratahanketta ja sen vaikutusta työllisyyteen.
- 1968 Kokouksen yhteydessä käytiin Kansallismuseossa.
- 1969 Läänininsinööri Helmer Wallenius: Helsinki savolaisten tullessa. Olli Partanen pakinoi Kiuruveden muistoistaan. Arpajaiset, joiden päävoittona pääsiäismatka Kiuruvedelle.
- 1970 Prof. Lennart Pinomaa: 100 vuoden takaiset olot Pohjois-Savossa Mikkelin rovastin muistelmien valossa. Kokouksen jälkeen esitteli rovasti Lindbohm osanottajille kirkkoa (Savon Seuran vuosikokouksen yhteydessä).
- 1971 Pastori Urpo Kokkonen kertoi sanoin ja kuvin suomalaisten siirtolaisten elämästä Australiassa ja muuallakin.
- 1972 Lauri Kärkkäinen: Eläkeläisten huollosta ja harrasteista.
- 1973 Prof. Väinö Kaukonen: Muistoja runonkeräysmatkoiltani Vieinan Karjalassa, toimittaja Olavi Mattilan kertomus Savon kesämatkailusta. (Juhani Ahon seuran, Savon Seuran ja Kiuruves-Seuran yhteinen illanvietto).
- 1974 Maist. Eljas Härö: Savon rakennuskulttuurista (Savon Seura).
- 1975 Rovasti Erkki Talasniemi: Aku Rädyn kertomaa.
- 1976 Lauri Kärkkäinen kertoi ja esitti kuvia nykypäivän Kiinasta.
- 1977 Prof. Kauko Pirinen: Nuijasodan sosiaalisesta taustasta.
- 1980 Vuosikokouksessa vieraili Kiuruveden Kotiseutuyhdistyksen pj. Lauri Winberg tuoden kotiseudulta terveiset sekä ojen-si seuran puheenjohtajalle lahjana Savolaisen keittokirjan.
- 1981 Dosentti Toini-Inkeri Kaukonen: Savon kansanpuvut ja kansallispuvut (Savon seura).
- 1983 (Savon Seuran talkkuna- ja tirripaistijuhla).
- 1985 Bertta Räsänen: Savolaiset perinneruoat (Ylä-Savon seura).
- 1986 Kirjailija Unto Eskelinen: Kiel'kiärylöitä. Kirjailija Eino Kinnunen: Savolaisista kirjailijoista. (Juhani Ahon seuran, Savon Seuran ja Helsingin seudun savolaisten kotipaikkaseurojen järjestämä kirjallisuusillanvietto Balderin salissa).

5.2. Johtokunta

Seuran johtokunnan työn kuvaamiseksi lainattakoon seuran historiikka vuodelta 1958: "Vastuu seuramme toiminnasta ja sen tarkoitusperien noudattamisesta on ollut vuosikokouksen valitsemalla hallituksella. Puheenjohtajan on vuosikokous valinnut erikseen. Yksimielisesti ja suurta kiittollisuutta tuntien on tähän tehtävään vuodesta toiseen valittu insinööri Lauri Kärkkäinen, joka uupumattomalla innolla, lämpimänä kotiseudun ja täällä olevien kiuruveteläisten ystävänä, on toiminut seuramme johtajana ja koossa pitävänä voimana. Tyhjiltä olisivat monet yhdessäolon hetkemme tuntuneet ilman hänen kotoista tervetuliaispuhettansa ja seuranpitoansa. - Seuran sihteerin tehtävän on useamman vuoden hoitanut Eino Hyvönen ja hänen purjehtiessaan kaukaisilla merillä oli tässä tehtävässä insinööri Reino Huttunen, joka Aaro Huttusen tilalle oli valittu hallitukseen. Parin viime vuoden ajan on sihteerinä ollut Hanna Jauhiainen, joka rahastonhoitajan tehtävät luovutti vaatturi <p.o. vaatturimestari> Edwin Tikkaselle. Arkistonhoitajana ja sanomalehtikirjeenvaihtajana on koko ajan uskollisesti toiminut Immi Paasikivi. Ilman virallista vakanssia on johtokuntaan kuulunut koko toimintakauden Eevi Jäderholm. Ilman vakanssiakin hän on ollut johtokunnan innokkaimpia ja keskeisimpiä henkilöitä. Hänen kotinsa on ollut johtokunnan kokousten 'pitopaikkana' muutamaa poikkeusta lukuunottamatta. On vietetty monta rattoisaa hetkeä Eevin runsaan kahvipöydän ääressä virallisten asioiden jälkeen ja pitkä on se voileipäriivi mikä näinä vuosina on syöty. Hän on avannut kotinsa ovet muullekin seuran toiminnalle pitäen ompeluseurojakin pari kertaa vuodessa. Varapuheenjohtajana ja varasihteerinä on toiminut Olli Launis, jota leikkilisesti on kutsuttu seuran 'rovastiksi', mikä nimi hänelle sopiikin körttiseurojemme järjestäjänä ja puhujana."

Useimmat seuran johtokuntaan valitut henkilöt ovat toimineet siinä pitkän aikaa, mikä on taannut toiminnalle jatkuvuutta, ja ehkä pitänyt myös seuran toiminnan koko ajan vireillä. Johtokunnan varajäsenet ovat osallistuneet myös kokouksiin. Pisimpään johtokunnassa on ollut mukana Lauri Kärkkäinen, joka oli perustamiskokouksesta alkaen 30 vuotta puheenjohtajana ja on osallistunut sen jälkeen kunniapuheenjohtajana johtokunnan ulkopuolisena sen työskentelyyn, joten meneillä on jo 41. toimikausi. Elsa Tikkanen oli johtokunnan jäsen 32 vuotta (joista 9 varajäsenenä ja 16 taloudenhoitajana miehensä jälkeen). Hanna Jauhiaiselle kertyi toimikausia 28, joista 8 taloudenhoitajana ja 18 sihteerinä.

194050-luku 60-luku 70-luku 80-luku
T89012345678901234567890123456789012345678

Edellä olevassa taulukossa on seuran johtokunnassa olleiden nimet, vuosimäärä sekä toimiaika (T=seuran perustamista valmistellut toimikunta). Tehtävä selviää kirjainlyhenteistä: p=puheenjohtaja, k= kunniapuheenjohtaja, s=sihteeri, x=varsinainen jäsen, v=varajäsen. Vuosikokous valitsee joka vuosi puheenjohtajan sekä erovuorossa olevien kahden varsinaisen ja yhden varajäsenen tilalle uudet jäsenet. Sääntöjen mukaan johtokunta valitsee vuosittain keskuudestaan varapuheenjohtajan, sihteerin ja taloudenhoitajan ja tarpeen tullen muitakin toimihenkilöitä.

Seuran varapuheenjohtajina ovat olleet Hanna Jauhiainen (1948 - 1950, 1953), Olli Launis (1952, 1954 - 1961), Ensio Savolainen

(1962 - 1972). Erkki Kärkkäinen (1973 - 1980), Niilo Hyvönen (1981 - 1984) ja Arvo Pesonen (1985 - 1988).

Seuran varasihteeri on valittu muutamia kertoja: Reino Huttunen (1953), Hanna Jauhiainen (1954 - 1955), Eino Hyvönen (1956, 1958 - 1965), Elsa Tikkanen (1967 - 1971) ja Matti Jauhiainen (1972).

Seuran varataloudenhoitajina ovat olleet Hanna Jauhiainen (1960), Elsa Tikkanen (1971) ja Matti Jauhiainen (1972).

Immi Paasikiven tehtävä johtokunnassa kulki eri vuosina hieman eri nimikkeen alla; joskus se oli arkistonhoitaja, joskus historioitsija, joskus Kiuruvesi-lehden ja seuran välinen aputoimittaja, joskus kirjeenvaihtaja. Viljo Rantosen tehtävänä on ollut toimia tiedotussihteerinä.

Aivan kaikista johtokunnan kokouksista ei ole säilynyt pöytäkirjoja. Säilyneitä pöytäkirjoja on 134 kokouksesta. Ajan mittaan vuosittain pidettyjen kokousten määrä on hieman vähentynyt:

1948 - 1949:	7	6								
1950 - 1959:	2	?	6	5	4	3	4	4	4	5
1960 - 1969:	3	5	5	4	5	3	3	4	4	4
1970 - 1979:	4	1	3	3	1	3	3	2	4	4
1980 - 1988:	1	2	0	1	2	3	2	2	5	

Koska seuran arkisto on puutteellinen vuosien 1951 ja 1952 osalta, ei johtokunnan ja muusta seuran toiminnasta ole tietoja vuodelta 1951, ja vuodelta 1952 on tietoja vain toimintakertomuksessa ja aiemmissa suppeissa historiikeissa. 1952 säilyneen toimintakertomuksen mukaan johtokunta kokoontui 6 kertaa. Pöytäkirjoja ei ole säilynyt.

Useimmat kokoukset on pidetty (lähinnä johtokunnan jäsenten) yksityiskodeissa, mutta monesti myös esimerkiksi vuosikokouksissa.

Seuraavassa luettelo paikoista, joissa kokouksia on pidetty:

Evi Jäderholmilla (Hämeentie 38 ja Marjaniemen huvila) 25 kertaa vuosina 1948 - 1958,

Hanna Jauhiaisella (Käpylässä ja Lauttasaaressa) 12 kertaa 1948 - 1986.

Lauri Kärkkäisellä (Tempelikatu 19 ja Tapiolan Harjuviita) 25 kertaa 1953 - 1988.

Signe Paukkosella Malmilla ja Tapanilassa 2 kertaa 1956, 1965.

Elsa ja Edvin Tikkasella (Tapiolassa ja Leppävaarassa) 9 kertaa 1958 - 1984.
 Immi Paasikivellä 2 kertaa 1959, 1960.
 Seurasaaren ulkomuseossa 2 kertaa 1961 - 1964.
 Maija ja Joni Tenhusella (Lutherinkatu 12) 5 kertaa 1962 - 1966.
 Laura Luotosalmella (Punahilkantie 5 B) kerran 1962.
 Martta Kosken luona (Koskelantie 46 A 8) kerran 1962.
 Edvin Kanervalla (Vuorimiehenkatu 4) kerran 1963.
 Miina Tuhkasella Malmilla 2 kertaa 1963, 1967.
 Elsa Salolla Laajasalossa kerran 1964.
 Espoossa Tarvaspään museossa kerran 1965.
 Suvilahden kappelin tiloissa 2 kertaa 1966 - 1967.
 Ostrobotnialla kerran 1968.
 Rauha ja Matti Jauhiaisella Etelä-Haagassa 2 kertaa 1969, 1979.
 Pauligin huvilalla (Helsingin kaupungin nuorisosiaintoimiston tiloissa, Mechelininkatu 36) kerran 1969.
 Tempeliaukion kirkossa (Taivallahden seurakunnan tiloissa) 3 kertaa 1970 - 1972.
 Lauttasaaren seurakunnan tiloissa kerran 1971.
 Laulumiesten ravintolassa kerran 1973.
 Eino Murtorinteellä (Aurorankatu 17) kerran 1973.
 Arvo Pesosella (Uudenmaankatu 38 A 5) 9 kertaa 1975 - 1988.
 Ravintola Fenniassa kerran 1976.
 Savolaisen osakunnan Seniorit-huoneistossa (Lutherinkatu 12 A) 4 kertaa 1976 - 1977.
 Junassa Helsingin ja Lahden välillä kerran 1978.
 Seurahuoneella 2 kertaa 1980, 1981.
 Niilo Hyvösellä Puotilassa kerran 1985.
 Aaro Piipolla Vantaan Hiekkaharjussa kerran 1985.
 Parviaisen leipomon edustustiloissa Maununnevalalla (toimitusjohtaja Heikki Liuskan vieraina) kerran 1985.
 Sirkka Paikkalalla (Kalliossa ja Pihlajamäessä) 2 kertaa 1986 1988.
 Viljo Rantosella Vuosaarella kerran 1987.
 Heikki Liuskalla Laajasalossa kerran 1987.
 Yrjö Jauhiaisella Vantaan Havukoskella kerran 1988.

5.3. Tilintarkastajat

Useimmat tilintarkastajat ovat uskollisesti vuodesta toiseen hoitaneet vähäisen, mutta vastuullisen tehtävänsä:

Väinö Karhunen 1948
 Johan (Juho, Jussi) Koski 1948 - 1960
 Maria Tabell varalla 1948, varsinaisena 1949 - 1962
 Edwin Laine varalla 1948
 Olli Partanen varalla 1949

Signe Paukkonen varalla 1949, 1951 - 1973
 Juho (Jussi) Leinonen varalla 1951 - 1960
 Sakari Kärkkäinen 1961 - 1962
 Arvo Pesonen varalla 1961 - 1962, varsinaisena 1963 - 1971
 Kauko Jauhiainen 1963 - 1975, 1981 - 1984
 Teppo Huttunen varalla 1963 - 1972
 Ilmari Toivola 1972 - 1977
 Ville Hyvönen varalla 1973
 Juho Kesti varalla 1974 - 1975, varsinaisena 1976 - 1977
 Kaisa Kärkkäinen varalla 1974 - 1978
 Matti Jauhiainen varalla 1976 - 1977, varsinaisena 1978 - 1980,
 varalla 1981 - 1984, 1988
 Eino Lappalainen 1978 - 1980
 Hanna Jauhiainen varalla 1978 - 1980, varsinaisena 1981 - 1988
 Mikko Huttunen varalla 1979 - 1980
 Raimo Nokela varalla 1981 - 1983
 Jarmo Paikkala varalla 1984 - 1987, varsinaisena 1988
 Tuomo Kauhanen 1985 - 1986, varalla 1987 - 1988
 Heikki Liuska varalla 1985 - 1986, varsinaisena 1987

5.4. Emännät

Pöytäkirjoista ilmenevät valitut emännät vasta vuodesta 1956 alkaen. Tätä ennen ei nimeltä mainiten valittu emäntiä, vaan tilaisuuksien tarjoilusta todettiin yleensä kuten vuoden 1949 mykyrokkaillan järjestelyjen yhteydessä, että käytännölliset toimenpiteet jätetään johtokunnan naisjäsenten ja huvitoimikunnan hartioille, vuosikertomuksissakin mainitaan vain "naisten hennot hartiat" nimiä mainitsematta. 26.5.1948 pidetyssä johtokunnan kokouksessa keskusteltiin "vakituisen emännän valitsemisesta seuralle. Johtokunnan miesjäsenten taholta tätä kuitenkin vastustettiin sillä perusteella, että on parempi, jos tehtävät jakautuvat useampien henkilöiden osalle, niin ne eivät rasita niin paljon yksiä henkilöitä. Päätökseksi tulikin, että ainakin toistaiseksi luovutaan juhlaemännän valitsemisesta."

Pääemäntänä on koko seuran toiminta-ajan ollut Elsa Tikkanen. Rokan keitosta on vastannut ensin Miina Tuhkanen (Myky-Miina) vuoteen 1973 ja sitten Rauha Jauhiainen. Seuraavasta luettelosta ilmenevät nimetyt emännät. Tosiasiallisesti keittiössä on saattanut olla muitakin, ja luetelluistakin joku on saattanut olla tehtävässä joko pitemmän tai lyhyemmän ajan kuin viralliset paperit kertovat.

Anni Kilpinen	1956 - 1968
Anni Väisänen	1956 - 1973
Miina Tuhkanen	1956 - 1973
Elsa Tikkanen	1956 - 1987

Lyydia Savolainen	1957 - 1972
Rauha Jauhiainen	1964 - 1988
Elli Heinonen	1964
Hilja Kärkkäinen	1964
Laura Luotosalmi	1965 - 1969
Ketti Hyvönen	1965 - 1972
Vieno Timonen	1969 - 1972, 1975 - 1988
Reeta Nissinen	1970 - 1973
Kaisa Kärkkäinen	1973 - 1982
Hilja Heinonen	1974
Aino Kärkkäinen	1974, 1978
Maija Karulinna	1975 - 1977
Aini Heiskanen	1979 - 1984
Elvi Piippo	1983 - 1988
Suvileena Tikkanen-Aalto	1985 - 1988
Ritva Ursin	1987 - 1988
Raili Karlsberg	1987 - 1988

5.5. Isännät

Isäntiä on valittu vuodesta 1973. Heidän tehtävänään on ollut avustaa emäntiä mykyrokkajuhlan käytännön valmisteluissa. Isäntinä ovat toimineet:

Kauko Jauhiainen	1973 - 1978	Matti Jauhiainen	1979 - 1988
Antti Tabell	1973	Mikko Huttunen	1979 - 1981
Juho Kesti	1974 - 1977	Erkki Hyvönen	1982 - 1984
Arvo Pesonen	1978	Elias Hyvönen	1985 - 1988

5.6. Seuran arkisto

Seuran pöytäkirja-arkisto on verraten hyvin säilynyt. Sihteerit ovat tunnollisesti säilyttäneet seuran toiminnasta kertovat asiakirjat. Jonkin verran alkuvuosien pöytäkirjoja (mm. vuosi 1951 kokonaan) puuttuu. Pöytäkirjoja ja toimintakertomuksia ei ole laadittu aina kovin yksityiskohtaisesti, usein henkilöt mainitaan vain sukunimeltään. Päätösten toteutumisesta ei ole pöytäkirjoihin merkitty, joten suunnitelmien toteutuminen on historiikkia varten täytynyt usein todeta muista lähteistä. Osa seuran toimintaan liittyvistä päätöksistä on tehty epävirallisesti ilman pöytäkirjamerkintöjä - ilmeisesti siksi, että kokouksia on pidetty harvoin ja päätöksiä on tarvittu. Erimielisyyksiä näihin asioihin ei suinkaan sisältynyt. - Historiikkeja (muutaman sivun mittaisia) on kirjoitettu vuoden, kahden kolmen, viiden, 10, 20 ja 30 vuoden sekä nyt 40 vuoden toiminnan jälkeen. - Leikekokoelmaa on kartutettu säännöllisesti vasta 1960-luvulta alkaen. - Taloushoidosta kertova pääkirja sisältää koko toiminta-ajan. Siihen sisältyvät myös tilintarkas-

tuskertomukset. Sen sijaan tositteita ei koko toiminta-ajalta ole säilytetty. - Jäsenluetteloita on vain muutamilta vuosilta. Ilmeisesti niitä ei kovin tunnollisesti ole pidettykään. - Eri-laisten toimikuntien työstä on jäänyt hyvin vähän kirjallisia muistoja. Esim. laajasta avustustoiminnasta ovat säilyneet dokumentteina vain muutamit tulleet kiitoskortit ja -kirjeet sekä joskus johtokunnan kokousten pöytäkirjojen yhteen liitetyt luettelot lahjoittajista ja avustusten saajista.

Suuri arvoitus on sen sijaan se, miten on käynyt seuran pitkä-aikaisen arkistonhoitajan ylläpitämälle kotiseutuarkistolle.

6. Seuran talous

Seuran alkuaikoina talous nojasi osin jäsenmaksuihin (niiden osuudesta seuran tuloissa, ks. lukua 4.3), mutta ennen kaikkea jäseniltä tulleisiin lahjoituksiin. Suurimpia mesenaatteja olivat Evi Jäderholm ja Joni Tenhunen. Avustus- ja lahjoitustoiminta perustui lähes kokonaan ompeluseuran työn ja keräystoiminnan tuloksiin. Koko toiminnan ajan seuran toiminta on rahoitettu ilman julkisia avustuksia ja liki ilman seuran toimintapiirin ulkopuolelle kohdistunutta varainhankintaa. Vain kuvakartan (ks. tarkemmin luku 8.4.5) avulla varoja on tullut Helsingin kiuruvetisten ulkopuolelta. Sitä on myyty mm. Kiuruveden kunnalle ja seurakunnalle sekä aiemmin myös yksityisille henkilöille. Tuloja kuvakartasta on ollut vuodesta 1973 lähtien. Muuten toiminnot on rahoitettu osanotto- ja pääsymaksuin, ko-lehdein, arpajaisin ja kahvituloin. Tilaisuudet on koetettu järjestää siten, että ne eivät tuottaisi tappiota eivätkä juuri voittoakaan. Ompelukerhon tuotoilla rahoitettiin paitsi seuran avustus- ja lahjoitustoimintaa, myös osin seuran varsinaista toimintaa. Myös huvitoimikunta teki aikanaan suuren työn seuran talouden kohentamiseksi. Hanna Jauhiaisen toimiessa Kiuruvesi-lehden asiamiehenä tulivat asiamiesprovisiot seuran tilille.

Seuran talouden menopuoli on pitkälti erilaisten tilaisuuksien kuluja: ohjelma-, vuokra-, siivous-, tarjoilu- ja ilmoituskuluja. Hallinnolliset kulut ovat olleet pieniä. Jonkin verran rahaa on käytetty onnitteluihin ja surunvalitteluihin. Kotiseudulle menneet avustukset ja lahjoitukset ovat aika ajoin muodostaneet melko suuren menoerän seuran taloudessa. Taloudenhoitajien tiukan linjan takia on seuran talous pystytty pitämään kunnossa. Kertaakaan ei tilintarkastajilla ole ollut moittimista seuran taloudenhoidosta.

7. Seura kiuruvetisten yhdyssiteenä pääkaupungissa

Vaikka seuran säännöt eivät tarkoituksypykälässään suorasti määrittelekään seuran tehtäväksi lisätä pääkaupunkiseudulla asuvien kiuruvetisten yhteenkuuluvuuden tunnetta, on tämä tehtävä sillä aina ollut. Eli kuten kunniapuheenjohtaja Lauri Kärkkäinen Viljo Rantosen keväällä 1988 tekemässä haastattelussa sanoo seuran tarpeellisuudesta: "Kyllä minulla ja varmaan monella muullakin semmonen ajatus oli ollut mielessä, että olisi mukava tavata Kiuruvedeltä tänne pääkaupungin vilinään muuttaneita isommassa porukassa. Siinähän voisivat kiurukkaat kertoilla omia muistojaan ja kuunnella toisten vastaavia. Voisivat myös harrastaa samoja asioita kuin Kiuruvedellä."

7.1. Mykyrokkajuhlat

Seuran perinteikkäin tilaisuus on ollut mykyrokkajuhla, joksi sitä nykyään kutsutaan. Alkujaan tilaisuutta sanottiin mykyrokkailaksi, välillä myös mykyrokkaretkeksi, kunnes nykyinen nimitys vakiintui. Kunniapuheenjohtaja on tosin arvellut, että juhla on noista tilaisuuksista liian arvokas sana, kesti olisi parempi. Seuran 40-vuotisen historian aikana tilaisuus on vain kerran jätetty pitämättä - nimittäin vuonna 1977 lähestyneiden 30-vuotisjuhlien takia. Toisen kerran tilaisuus jää väliin 40-vuotisjuhlien vuoksi 1988.

Ensi alkuun - vuosina 1948 - 1957 - mykyrokkailta järjestettiin syyskuun alussa Marjanielessä Evi Jäderholmin huvilalla. Vuoden 1957 juhlien aikana Evi Jäderholm oli jo vakavasti sairas, ja talon emäntänä toimi hänen tyttärensä Lahja Piha. Evi Jäderholmin kuoltua 1958 joutui seura hakemaan uuden tilaisuuspaikan, mikä tuntui haikealta. Vuoden 1959 vuosikertomuksessa lukeekin "Syksyinen mykyrokkaretkemme muodostui jo toisen kerran kävelyksi kaupungin asfalttikaduilla". Juhla-ajankohtakin siirtyi hieman myöhemmäksi syksyyn - lokakuulle. 1970-luvulla juhla pidettiin pariin kertaan marraskuussakin, joka 1980-luvulla vakiintuikin juhla-ajaksi.

Seuran kymmenvuotishistoriikki kuvaa ensimmäisten mykyrokkajuhlien valmisteluja seuraavasti: "Syyssesonki on aloitettu mykyrokkaretkellä Evi Jäderholmin huvilalle. Rokkaemännät - on talon emäntä kiidättänyt autollaan jo aamupäivällä valmistamaan tätä yläsavolaista herkkua. Iso muurinpäädellinen on porissut saunassa koko päivän, sillä kuuden maissa ovat vieraat isolla linjurilla ja monilla pikkuautoilla, lähemmäs sata henkeä, saapuneet viettämään iltaa rokan ja iloisen jälleentapaamisen merkeissä. Paljon on emäntäkin saanut touhuta haaliessaan astiat ja järjestäessään talon juhlakuntoon."

Vuonna 1958 mykyrokkajuhla järjestettiin Kestikartanossa, kahdena seuraavana vuonna Vaatturien liiton huoneistossa. Seuran emännät valmistivat rokan tuolloin Hotelli Tornin keittiössä, josta myös ruokailuvälineet olivat lainassa. 1961 juhlapaikkana oli ravintola Kaisaniemi, 1962 Marttaliiton talo. Vuodesta 1963 juhlat pidettiin seurakuntien tiloissa, aluksi Suvilahden kappelin tiloissa (vuoteen 1970), jossa oli suntiona kiuruve-tissyntyinen Aki Kauhanen, sitten vuoteen 1978 Lauttasaaren seurakunnan tiloissa. Suvilahden kappelin käytöstä rokkapaikkana jouduttiin luopumaan, koska rokan tuoksu levisi kirkkosaliin. Vuosina 1979 - 1982 rokka syötiin Elannon juhlasalissa Kaikukadulla. Yleisömenestys jatkui ja yllättäen kasvoikin, vaikka juhlat päätettiin siirtää järjestettäväksi naapurikau-punkiin, Vantaan Tikkurilan ravintola Pormestariin, jossa seuran puheenjohtaja on ravintolapäällikkönä. Siellä juhlat on järjestetty viisi kertaa.

Aivan kaikista tilaisuuksista ei ole säilynyt osanottaja-arvioita, mutta väkimäärä ei näytä alun jälkeen kertaakaan aina-kaan pitempijaksoisesti olleen laskusuunnassa vaan päinvastoin:

1957 noin 100	1971 yli 100	1979	128
1961 75	1972 lähes 100	1980 150 - 170	
1966 70	1973 alle 100	1981 lähes 200	
1967 yli 70	1976 noin 80	1982 noin 150	
1968 60	1978 noin 100	1984 260	
1969 yli 100. Lehtiartikkelin mukaan paikalla oli tavallista enemmän nuorisoa.		1985 lähes 300	
		1986 270 - 290	
		1987 290	

Alkuvuosien juhlien ohjelmista ei ole säilynyt tarkkoja tietoja, mutta pääperiaatteena on koko seuran historian ajan ollut nojautua mahdollisimman paljon omiin voimiin. Tätä varten perustettiin erityinen huvitoimikunta, jonka työstä enemmän luvussa 7.4.1. - Mykyrokkajuhlissa ja seuran muissakin tilaisuuksissa oli varsinkin 1950- ja 1960-luvulla puheissa ja esitelmissä kotiseutuaiheiden ohella toinen suosittu teema matkakertomukset eri puolita maailmaa. Joskus on kerrottu myös Suomen matkailusta. Näitä matkakertomuksia on höystetty usein filmi-, dia- tai muiden kuvien avulla. Muutamissa alustuksissa on ollut esillä kiuruvesseuralaisten toinen kotiseutu, Helsinki.

Seuraavana asiakirjoissa säilyneitä tietoja tilaisuuksien ohjelmasta:

1949 Kiertokäynti Jäderholmien huvilan lähellä olevalle toimintusjohtaja Särkän huvilalle ja tunnetulle Marjaniemen koirafarmille. Ilotulitus.

1952 Hanna Jauhiainen oli tilaisuutta varten sepittänyt tervetuliaislaulun. Puheenjohtaja Lauri Kärkkäinen piti puheen

- ja Signe Paukkonen kronikoi. Ohjelmaan kuului myös tanssia Marjaniemen Melojien talolla.
- 1954 Paikalla oli yli 60 kiuruvetistä mm. kuuntelemassa Hanna Jauhiaisen tilaisuuteen sepittämää rokkalaulua (ks. lukua 8.1.1, s. 73).
- 1957 Oli jo seuran 10. mykyrokkaretki Marjaniemeen, minkä kunniaksi talo tarjosi kaiken. Paikalla oli noin 100 henkilöä. Tilaisuudessa puhuivat myös Olli Launis ja Lauri Kärkkäinen, joka näytti myös elokuvia.
- 1958 Näyttelijä Elsa Turakainen esitti otteita Lauri Kokkosen kiuruvetisaiheisesta Laahus-näytelmästä. Laulunopettaja Irma (tai Sirkka) Salo lauloi ja soitti. Eino Hyvönen lausui savonmurteisen rokkarunon. Reino Huttunen esitti Kiuruviedeltä kerättyjä kansanmiesten juttuja ja tukevaa huumoria. Kilpaleikkejä. Kyläkuntien välisen Kiuruvesi-aiheisen tietokilpailun voitti Rapakkojoen Aki Kauhanen. - Immi Paasikiivi kirjoitti tähänkin tilaisuuteen sopivan runon:

Joka syksy on suatuna kokkoo
 syömään kotoista mykyrokkoo.
 Näen on tehty jo kymmenen vuotta,
 eekä oo suavuttu suinkaa suotta.

Tuskin on päästynä syksyn pieleen,
 kun on jo rokka muistunna mieleen.
 Tuaas on koettuna tuttu hetki,
 Marjaniemeen kun tehty on retki.

Siellä on oottanna rokkapata.
 Tiijätkös herkkua parempata,
 jota on kukonlaalusta asti
 holohonna Miina ylen taitavasti.

Paasta kun ammennat mykyä ja lihhoo,
 vesj jo samassa kielelles kihhoo.
 Piarpa piäsettii rokan makkuun
 ja kilivan kiirehit lisän hakkuun.

Kaekki on sattumat aenetta oevoo,
 kukkaa ee liemen laehuutta soemoo.
 Suurus on sakkeeta, murreeta myvyt
 - kummat on kokilla taejat ja kyvyt.

Siihen kun tuoretta uutisrieskoo
 itekuhi kelepö kimpaleen sieppoo
 ja kakkusa kunnolla voetaa voella,
 nii jopas syönti alakoej toella.

Ja piimee parempoo kyytimiestä,
- sen kunnioiks suotta kieltä ee piestä,
tok rokalle ee oo luotukaa.
Sen jokkaenen kiurukas oevaltaa.

Kun näen on syönnin vaahtiin piästy,
ee takkuulla pöövän antimet siästy,
vuan pistellään myky poekinee.
Ja laehutuskuur jiäp huomisee.

Jos tullessas näläkä lie kuinkai paha,
niin povvoonpa, että tääs on maha,
kun rokan iärestä nooset poes.
Sen piälle pitkäännii puastota voes.

Eekä pöövästä huastelun höösteitä puutu,
ee vitsit lopu, kot'murrekkaa muutu,
vaekka Helsingin katuja kulukoo tie.
Se yhä vuan rokalta rokalle vie.

- 1959 Puheenjohtaja lausui tervetuliaissanat ja näytti elokuvia kotiseudulta. Immi Paasikivi lausui rokkarunon. Emil Kannerwa kertoi Etelä-Amerikan matkastaan.
- 1960 Lauri Kärkkäinen puhui. Rouva Hellen Ritvanen ja ylioppilas Makkonen soittivat ja lauloivat. Ylioppilas Marjatta Pinomaa kertoi savolaisten ylioppilaiden edellisestä toiminnasta Kiuruveden kotiseutumuseon arkistointityössä. Paavo Jauhiainen puhui kotiseututyön ja synnyinseudun merkityksestä.
- 1961 Paaran Paavo Remes kertoi kaskuja. Johtaja Lindman kertoi Kaisaniemen ravintolan vaiheista ja sen kuuluisista viereistä.
- 1962 Elsa Tikkanen kertoi Kotiseutuliiton kesäpäivistä Turussa ja Naantalissa. Tästä Elsa Tikkasen raportista tuli myyrokkajuhlan vakio-ohjelmanumero vuoteen 1971 asti. Lauri Kärkkäinen näytti filmiä ja värikuvia Amerikan ja Englannin matkoiltaan.
- 1963 Hiitola-seuran edustaja Eino Huittinen piti hauskan murrepakinan. Musiikista huolehti rouva Takala. Hän säesti rouva Ritvasen lauluja. Pari kansakoulututtua lausui Kantelettaren runoja.
- 1964 Soitosta ja laulusta huolehtivat rouvat Takala ja Ritvanen. Helsingin kaupungin puolesta oli herkkua saapunut maistamaan maisteri Aarne Välikangas, joka sitten aterian päätteeksi esitti ja selosti valmistamansa filmin maailmanympärysmatkaltaan.
- 1965 Pianonsoittoa (Marja Kauhanen), leikkejä (Annikki Hartikainen), filmi Espanjasta, Portugalista ja Afrikan savan-

- neilta (Hiitola-seuran pj. Aarne Roiha), karjalaista huumoria (hiitolalainen Eino Huittinen). Paikalla oli edustajat myös Kotiseutuliitosta (Vuokko Kivisaari), Helsingin Yliopiston Ylioppilaskunnasta ja Eteläpohjalaiset ry:stä (pj, toimittaja Raukko). Simo Autio esitti kaikille kiuruvesseuralaisille kutsun Helsingin rapakkojokisten pikkujouluun.
- 1966 Tervetuliaissanat (Lauri Kärkkäinen), soittoa (yo Hyvönen), kertomus ja filmi maailmanympärysmatkasta (ekonomi Lahja Piha). Vieraita: Seurasaaren intendentti, tohtori Toini-Inkeri Kaukonen.
- 1967 Lauri Kärkkäinen kertoi kotiseututyön uusista suuntaviivoista. Vieraana oli yhteiskuntatieteiden lis. Matti Kailari Kotiseutuliitosta. Tilaisuudessa katsottiin pari Helsingin-aiheista filmiä.
- 1968 Ohjelmaa: puheenjohtajan avaussanat, majuri Bertel Nordenstrengin esitys "Helsingin keskustaa tuokiokuvissa", jossa kerrottiin Helsingin historiasta. Tilaisuudessa oli myynnissä Kotiseutuliiton arpoja, Kiuruveden Talousseuran lautasia (20 kpl) ja Nivan puita.
- 1969 Lauri Kärkkäisen tervetuliaispuhe ja kertomus Istanbulin turkkilaisesta saunasta. Ekonomi Sakari Kärkkäinen kertoi Lapin retkeilystä. Perustettu Rapakkojoen poikain "kööri" ei vielä laulanut, mutta seuraavaksi vuodeksi siltä toivottiin ohjelmaa.
- 1970 Laulua (Terttu Mikkonen). Miina Tuhkanen ja Signe Paukonen muistelivat edellisessä matkojaan. Vieraina tohtori Kurki-Suonio (hän myös soitti tilaisuudessa) ja puoliso.
- 1971 Lauri Kärkkäinen esitteli avajaispuheessaan kaksi uutta kiuruvetistä teosta Immi Paasikiven runokokoelman ja Aarne Leväsälmen romaanin. Musiikkia ja laulua (Leena Lappalainen-Lilja ja opettaja Sven-Erik Lilja Turusta). Hilja Lappalainen lausui runojaan. Lauri Kärkkäinen kertoi ja näytti kuvia Islannista.
- 1972 Bachin musiikkia (dir.mus. Hannes Kauhanen). Hilja Lappalainen esitti omia runojaan. Lauttasaaren seurakunnan kirkkoherra Voitto Viro näytti kuvia Israelista ja kertoi sikäläisistä tavoista. Lauri Kärkkäinen näytti kuvia Kauko-Idän matkaltaan, mm. Japanista.
- 1973 Soittoa, laulua ja leikkejä (Leena Lappalainen-Lilja ja Sven-Erik Lilja). Lauri Kärkkäinen esitteli diakuvin edellisessä Kotiseutupäiviä sekä laatimansa Kiuruveden 100-vuotisjuhlien kuvakartan. Vieraana akateemikko Kustaa Vilhuna (kertoi Kiuruvedellä käynneistään) sekä talon isäntä Voitto Viro, molemmat puolisoineen.
- 1974 Voitto Viro tarinoi ja näytti kuvia Idän uskonnoista. Pianonsoittoa (mus.opett. Pentti Kärkkäinen). Nelikätistä soittoa (Pentti Kärkkäinen ja Kyllikki Niskala). Vieraita

- Kotiseutuliitosta ja Rantasalmi-seurasta sekä yllätysvieraana asemapäällikkö Aarne Kurimo, joka toimi 1920-luvulla kirjurina Kiuruveden asemalla.
- 1975 Kiuruvetinen taiteilija Leena Turpeinen esitteli tekemäänsä Kiuruvesi-mitalia. Tilaisuuden jälkeen pidettiin seurat.
- 1976 Lauri Kärkkäinen kuvaili muinais-Kiuruveden vaihteita otsikolla "Raivaajaukon tarina". Hän käsitteli Kiuruveden asutuksen ja maiseman kehittymistä (Alustus on tallennettu Kiuruves-Seuran arkistoon).
- 1978 Kiurun Laulu (Kiuruveden mieskuoro) vieraili. Tilaisuuden juonsi Niilo Tarvajärvi, joka lahjoitti pian aloitettavaksi suunniteltuun Joulumaa-kampanjaan liittyvän komean puurolusikan. Kiuruvesi-aiheisen tietokilpailun voitti helsinkiläistynyt Erkki Kärkkäinen.
- 1979 Esiintyjinä "Kiuruveden Väinämöinen", seppä Erkki Saastamoinen pimpparautoineen ja Niilo Tarvajärvi. Sirkka Laitinen (sitt. Paikkala) kertoi Rytlyn paikannimistä (pakinanomainen esielmä pohjautui hänen pro gradu-työhönsä). Harri Kannisto lauloi ja laulatti.
- 1980 Mykyrokkajuhla kirvoitti keravalaisen Heikki Väisäsen runoilemaan Kiuruvesi-lehdessä 13.12.1980 julkaistun runon:

Laavantai-ilta marraskuuta
 sen päivän ohjelmaan ei mahu
 muuta.
 Mykyrokka heti uamusta mielessä
 liikkuu.
 Kaikukatu suunta, siitä kaikki
 riippuu.
 Kiuruvetisistä sali täyteen tuli
 siinä useammalta jo pingotus sulii.
 Savon murretta kyllä kaeikki
 viänti,
 jos ei yks, niin toenen kiänti.
 Johtaja Yrjö illan avas,
 sama mies, joka emännät
 kiitokses halas.
 Savolaisen laulu seisten raikui,
 ihan täysillä, että seinät kaikui.
 Kanniston Harri lauloi ja soitti,
 yleisön ablodit kyllä sen osoitti.
 Rokansyönti sitten touhulla alkoi.
 Kiurun Laulu jonon rintuuksen
 halkoi.
 Rokasta irtos kyllä hyvä
 syömähalu.

peräpenkissäkin vesi kieleltä valu.
 Kaekki kolomasti aenae santsas
 rokkoo,
 meillä poejilla "mottona" emäntiä
 pokkoo.
 Kiurun Laulu esiteltäväks astui
 pieni lava, mutta kyllä mahtui.
 Erkki Kärkkäinen, nimeltä mies
 laulupoekien tittelit aenakin ties.
 Oli ratinviäntäjä, muankiäntäjä,
 poloveen koputtaja ja tietysti
 opettaja.
 Kommeesti lauloi Kiurun Laulu,
 hukkaan ei mennyt treenauskoulu.
 Arpatyttö välissä arpoja möi,
 näläkäisimmät vielä rokkoonsa söi.
 Kiurun Laulun viiri pöydässä
 kiersi,
 kaikkien kynnet sitä hiersi.
 Yksinlaulua esitti Väisäsen junior
 kaverina hanuristi, sylissä
 Exselsior.
 Väliin kertoi vitsiä Nokelan Masa,
 yhtä sun toesta melekonen kasa.
 Tuurin tynkä monelle voitot antoi,
 arpa toisensa jälkeen onnea
 kantoi.
 Talakkunajauhot oli paras potti,
 mykyrokalle talakkuna on paras förskotti.
 Kärkkäinen lupas vielä sirveli
 paestoo
 talakkunan silimäks, kiva oes
 maestoo.
 Lopuksi alkoi tanssin jytke
 rokkamahalla, siinä hytke.
 Varovaenen tempo piti aluks
 ottoo,
 kun ei tiijä miten sisällä myvyt
 sotkoo.
 Illasta ja rokasta kiitokset teille,
 iloa, hupia ja täydennystä meille.

1981 Kiuruvetissyntyinen prof. Raimo Väyrynen: Kiuruvesi muuton
 kourissa (Esitelmä on julkaistu Kiuruvesi-lehdessä 18.11.
 1981). Kiuruvetinen Farmiteatteri esitti näytelmän Polvi-
 notkon sonniosuuskunnan 90-vuotisjuhlasta. Yrjö Nivalainen
 soitti ruttuaan ruokasalin puolella. Veli-Pekka Väisänen
 lauloi Raimo Niinimäen säestämänä. Tilaisuuden juonsi Eero

Heinonen.

- 1982 Kiuruveden Opettajain Kamarikuoro. Kiuruveden Kotiseutuyhdistyksen kirjetervehdyksen esitti Lauri Vinberg. Töölön kirkkoherra Wiljo Lindbohm esitti "savolaista sananriekoo" ja laulatti mahtavasti Savolaisen laulun. Suvileena Tikkanen-Aallon maalamiä ikonien näyttely.
- 1983 Pitäjänneuvos Rieti Partanen pakinoi Tökrönpuron Herkon Helsingin reissuista. Muuta ohjelmaa: laulaja-imitaattori (Kim Sara), hanurinsoittoa (Yrjö Nivalainen), soittoa (Lavapuron pojat). Juontajana oli Viljo Rantonen.
- 1984 Leena Lappalainen-Lilja kertoi Amerikan siirtolaisuudesta kiuruvetisistä näkökulmasta. Lapsia ja lapsenmielisiä viihdytti Esa Pakarinen jr. Soitosta huolehtivat Lavapuron pojat (Yrjö Nivalainen, Viljo Rantonen ja Kalle Partanen). Juonsi Viljo Rantonen. Vierana mm. prof. Ahti Rytönen. Vantaan kaupungin tervehdyksen esitti apulaiskaupunginjohtaja Seppo Heinänen, jonka velipoika oli tuolloin Kiuruvedellä eläinlääkäri. Kiuruvedeltä toi terveisiä silloisen Kiuruves-rojektin "rojektisihteeri" Risto Laitinen.
- 1985 Kiuruvedeltä toi terveiset opettaja Alpo Säisä, alias Kiuru-Ukko. Hän peräänkuulutti yksilöllisyyttä, elämisen laatua elintason lisäksi. Kyseli, onko ihmisistä tulossa joo-joo-joukkokopioita, ja että onko tämäkin sali täynnä purasilmäisiä jähäkyöriä, vaiko ei? Kiuruveden tuliaisina Säisä toi tukevan ruislimpun, jonka hän luovutti seuran kunniapuheenjohtaja Lauri Kärkkäiselle, "Kiuruveden suur-lähettiläälle" Helsingissä, sekä nykyiselle puheenjohtajalle Yrjö Jauhiaiselle. Säisä kehotti heitä murtamaan leivän ja syömään sen veljellisessä sovussa. Illan pääesiintyjänä oli TV:stäkin tuttu Toivo Torstai eli Timo Taikuri eli Taikuri (Pekka) Kärkkäinen, kiuruvetistä syntä hankin. Haitaria soitti 16-vuotias Anna-Liisa Väkeväinen, jonka isän serkku on Kiuruvedellä pappina. Kutsuvieraina mm. prof. Ahti Rytönen. Tilaisuudesta tehtiin ohjelma (toimittajana Viljo Rantonen) Yleisradion helsinkiläiseen paikallisradioon Ylen aikaiseen. Ohjelmassa kerrottiin myös Kiuruves-Seurasta ja mykyrokasta. Ohjelma on esitetty uusintanakin, ja seuralla on siitä nauhoitus.
- 1986 Luupuvedeltä Helsinkiin 50-luvulla muuttanut Kauko Nissinen viuluineen viihdytti pelimannimusiikilla. Rehtori Hannes Kärkkäinen oli lähtenyt jalan syten tuomaan terveisiä Kiuruvedeltä ja esittelemään siinä ohessa tuoretta esikoisromaaniaan Yökunnissa, joka on eräänlainen avainromaanini Kiuruveden kunnalliselämästä. Hyvin näyttivät kiurukaat "yökunnissa" olemisen päälle ymmärtävän, sillä ennen tilaisuuden alkua ravintolan eteiseen tuotu kirjapino madaltui melkoisesti illan kuluessa. Terveistensä lisäksi Kärkkäinen kertoi kiuruvetisistä kirjailijoista, entisistä

ja nykyisistä. 1960-luvulla Helsinkiin muuttanut Ritva Ursin kertoi, miltä maailma näytti sen ajan nuoren ja varsinakin maalta muuttajan näkökulmasta. Taikurikoomikko Rami Raita, junioritaikureiden Suomen mestari vuodelta 1984, sai juhlien nuorimmat tiiviiksi ringiksi ympärilleen. Musiikista huolehtivat Lavapuron pojat.

1987 Hyvissä ajoin ennen mykyrokkajuhlaa virisi Kiuruvesi-lehdessä keskustelu siitä, saako rokkajuhlan tiloissa polttaa. Johtokunta pui asiaa ja päätyi siihen, että tupakointi on tästedes sallittu vain ravintolan baarin puolella, pääsali pysyy tällöin savuttomana. Kiuruvetisten melko synkeät katosyksyn ja poliittisen tilanteen muutosta kuvastavat terveiset toi kansanedustaja, kunnanvaltuuston puheenjohtaja Kalle Röntynen, joka kertoi myös aloittelleen kansanedustajan työstä ja toivotteli kiuruvetiset poikkeamaan työpaikallaan. Viljo Rantonen toi mukanaan suuren laulajajoukon, Aikamiehet, joiden kanssa hän oli hiljan ollut pitkällä Kanadan ja Yhdysvaltain kiertueella. Lapsille oli varattu ongintapaikka. Lauri Kärkkäinen esitti kirjoittamansa runon Naisille. Lavapuron poikia oli vahvistamassa Kiuruveden kirkolta Helsinkiin muuttanut Timo Raittinen ja hänen kitaransa.

7.2. Illanvietot ja vuosijuhlat

Talviset illanvietot pidettiin yleensä ravintolassa. Traditio säilyi aina vuoteen 1970 asti, jonka jälkeen ei illanviettoja ole enää järjestetty lukuun ottamatta vuotta 1979, jolloin innostajana olivat ilmeisesti edellisen syksyn mykyrokkajuhlien mielipidekyselyn tulokset. Illanvietoista luovuttiin lähinnä siksi, että olisi joukolla osallistuttu Savon Seuran, Juhani Ahon seuran ja muiden savolaisten kotipaikkaseurojen järjestämiin tilaisuuksiin. Ks. näistä lukua 13.2.

Illanvietto pidettiin yleensä helmikuussa, jonka vuoksi tilaisuutta kutsuttiin talvitapahtuman ohella helmikuun illanvietoksi. Nämä kiuruvetisittäin sanottuna "suruttomammat" tilaisuudet ovat olleet rattoisia yhdessäolon hetkiä. Syötiin yhteinen illallinen ja hankittiin seuralle varoja arpajaisilla ym. pienillä tempauksilla. Ohjelma oli kevyttä. Useimmat esiintyjät olivat seuran omasta piiristä. Ks. historiikin liitteenä oleva luettelo seuran tilaisuuksissa esiintyneistä henkilöistä.

Talvisten illanviettojen pitopaikat:

Alkola 1948

Hotelli Tornin yläravintola 1949

Katajanokan upseerikerho 1950 - 1953

Hotelli Palacen yläkerta 1954
 Ravintola Suur-Hokin eli Sokoksen Kaivosali 1955 - 1956
 Ravintola Sillankorva 1957 - 1958, 1962, 1964
 Hotelli Klaus Kurjen vanha sali 1959
 Oltermannin killan huoneisto 1960
 Ravintola Tullinpuomi 1961
 Marttaliiton talo 1963
 Ravintola Linnunrata (Tapiolassa) 1965
 Ravintola Tillikka (Malmilla) 1966
 Nuorisotoimiston kerhohuone Kulosaareissa 1967
 Ravintola Fennia 1969, 1979
 Nuorisosiainkeskuksen Hakaniemen kerhokeskus 1970.

Seuraavassa otteita illanviettojen ohjelmasta ja kuvausta tilaisuuden luonteesta:

- 1949 Juhlaillallinen. Ohjelmaa: herra Nortamon kuplettiesitys, Eino Hyvösen murreruno. Tanssittiin, leikittiin piirileikkejä ja välillä laulettiin Kiuruves- ja muita lauluja. Lisäksi arvottiin kauppias Evi Jäderholmin lahjoittama sohvatyyny ja esiliina sekä rouva Maira Tabellin lahjoittama täytekakku. Mainittakoon, että sohvatyynyn voittaja kauppias A. Tenhunen lahjoitti sen uudelleen seuralle huutokaupattavaksi. Lahjoitusten ansiosta ilta muodostui seuralle taloudellisesti kannattavaksi; tulopuolelle voitiin merkitä voittona noin 2 000 markkaa.
- 1950 Järjestelyistä vastasi huvitoimikunta. Tilaisuus järjestettiin karnevaalitunnelmissa. Miehillä oli varattu koreita fetsi-lakkeja, naisille hauskoja kukka-aiheisia päähineitä. Paikalla oli myös "mustalaisnaisia" ennustamassa. Arvontaa. Kaksi haitaristia. Tervehdyssanat esitti puheenjohtaja. Aino-Maija Tikkanen lausui Aale Tynnin runoja. Eino Hyvönen esitti parodian, Reino Huttunen savolaisvitsejä.
- 1951 Lauri Kärkkäisen tervehdyssanat, Lempi Heinosen laulua, Signe Paukkosen runotervehdys, voimistelunäytös isoäidin aikaisissa asuissa, maidonjuontia tuttipullostta.
- 1952 Puheenjohtaja tervehdyssanat, Veikko H soittoa, Irma Kärkkäisen laulua. Asianmukaisesti pukeutuneina esiintyivät myös "paras pormestari ja paras vallesmanni rouvineen, paras leipuri muijineen ja paras suutari akkoneen". Vieraina olivat Savon Seuran pj. Ilmari Välikangas ja Rantasalmi-Seuran johtohenkilöt K. Partanen ja Tauno Partanen.
- 1953 Laulajatar Ester Parviainen. Eino Hyvönen muisteli merimatkojaan. Eläinlääkäri Castrén selosti Kiuruveden senaikaisia taloudellisia pyrkimyksiä. Tilaisuudessa oli edustettuna vastaperustettu Iisalmi-seura.

- 1954 Ohjelmaa (suunnitelman mukaan): pianisti nti Kärkkäinen, lauluja opettaja Makkonen ja kumppani, lausuntaa nti Martta Hyvärinen, pakina Reino Huttunen. Uolevi Maijala selosti ja näytti filmin Ylioppilaskunnan Laulajien Amerikan matkasta.
- 1955 Pilapala "Carmen".
- 1956 Taiteilija Toivo Kankkusen yksinlaulua, Erkki Hyvönen kumppaneineen (mm. Lauri Leppänen) steppausta. Muuta ohjelmaa esittivät mm. nti Irma Kärkkäinen, Reino Huttunen ja Eino Hyvönen.
- 1957 Taiteilija Veikko Heinämies lauloi ja soitti.
- 1958 Seuran 10-vuotisjuhla Kestikartanossa. Kutsukortti kertoo tilaisuuden ohjelman olleen seuraava: alkusoitto (agronomi Kaarina Kittilä), tervehdyssanat (dipl.insinööri Lauri Kärkkäinen), kuorolaulua (Savolaisen Osakunnan Laulajat), kronikka Kiuruves-Seurasta (kirjoittanut varanotaari Immi Paasikivi, esittää ylikonemestari Eino Hyvönen), Kiuruves-laulu (yhteisesti), historiikki (fil.maisteri Hanna Jauhiainen), yksinlaulua (laulajatar Ester Parviainen), kiuruveteläinen juhla-ateria, soittoa (agronomi Kaarina Kittilä), sanan vuoro vieraila ja tutuilla, Savolaisen laulu. - Kutsuvieraita: prof. Soininen Savon Seurasta, tuomari Martti Kokkonen Iisalmi-seurasta, maisteri Taskinen Rantasalmi-seurasta, maanviljelijä Paavo Ruotsalainen Kiuruveden Kotiseutuyhdistyksestä. - Sähkein seuraa onnittelee ainakin Kuopioseura; adressein Kiuruvesi-lehti.
- 1959 Tervehdyssanat esitti Lauri Kärkkäinen. Eino Hyvönen luki rattoisan pakinan vuosikymmenten takaisista oloista Kiuruvedellä.
- 1960 Ohjelmaa esittivät Eino Hyvönen sekä Ensio Savolainen jälkikasvunsa kanssa.
- 1961 Koululainen Marja Kauhanen soitti pianoa. Lauri Kärkkäinen puhui ja näytti värifilmin Kiuruvedeltä. Hellen Ritvanen lauloi ja herra Sauli säesti. Vieraana oli maanviljelijä Emil Ruotsalainen Ryönänjoen Isoltakiveltä.
- 1962 Esiintyjinä Aino-Maija Tikkanen (lausuntaa), Irma Sippola-Eloranta (laulua) ja Ensio Savolainen (pakinoita).
- 1963 Maaliskuun 2. päivänä pidettiin seuran illanvietto 15-vuotistoiminnan merkeissä. Jo toistamiseen kokoonnuttiiin Marttaliiton avarassa ja uudenaikaisessa huoneistossa. Pianomusiikin (musiikinopettaja Takala ja Pentti Kärkkäinen Turusta) jälkeen puheenjohtaja lausui tervetuliaissanat. Tarjolla oli talkkunaa tärriläskineen. Juhlaesitelmän piti sihteeri Hanna Jauhiainen palauttaen mieleen seuran menneen toiminnan eri puolet. Ohjelmassa oli lisäksi rva Hellen Ritvasen laulua, mm. kuopiolaisen kalakukon ja talkkunapussien arvontaa, Immi Paasikiven kalevalarytmien juhla-kronikka, Miina Tuhkasen ja Anni Kilpisen hauska

tanssiesitys sekä Iisalmi-seuran edustajan, hallitussih-
teeri Martti Kokkosen hauska, väärentämättömällä savonmur-
teella esittämä onnittelupuhe. Läsä oli noin 60 henkilöä.

Juhlakronikka

Aika rientäen kulkevi,
virran lailla vilajavi
Päivä kuin pääskysen lento
viikko suihke sukkulainen,
vuosi lastu lainehilla
ajan tuulien ajama.
Vieri vuosi, katos kymmen
ajattaren aallokossa,
viisitoistakin jo kerkes
viskoissa ison vihurin,
saatella seuraamme,
kuljettaen kädestä pitäen
ensiaskeleista alkaen
tähän täysinäiseen hetkeen,
juhlapäivään korkeahan.
Jos lie lyhyt ihmiselle
viidentoista vuoden ikä,
se on seuran toiminnassa
varsin arvokas asia.
Paljon mahtuu noihin vuosiin
työtä aatteen ympärillä,
tarmokasta toimintata,
uhrautuvaa aherrusta
lähimmäistemme hyväksi,
kotiseudun kunniaksi.
Toiset jo matkalla väsyivät,
saavuttivat määrän päänsä
luona hyvän Nurmi-Tuomaan,
tuonen himmeissä tuissa.
Heitä matkakumppaneita
mielellämme muistelemme,
kiitämme työstä tuesta,
kotiseututoiminnasta.

Eteenpäin elävän mieli.
Siinä määrä ihmisellä,
ohjenuora oivallinen.
Niinpä myös Kiuruves-Seura
jatkaa entiseen tapaansa
ohjelmin omintakeisin,
jatkaa arkityön parissa
vaivannäön vaatimuksin,
jatkaa juhlan tuntumissa,
vaalinnassa kotiseudun,
lapsuusmuistojen parissa,
hauskassa seuranpiossa
rattoisissa illoissansa.
Eikä mene mielestänsä,
yhtä ei ikinä unohda:
Lie etelä enemmän saanut
Suomi-äidin antimista,
vedet laajat väikkymässä,
seljät päivänkimmelteiset,
metsät siintävät välillä,
pellot laajat, kylät suuret,
kaupungit ylen komeat,
nimikuulut keskuspaikat,
leipä muualla leveempi,
rintamailla rikkautta.
Vaan on yksi ylimuiden,
paikka toisia parempi,
kylä muita mieluisampi,
synnyinseutumme kotoisin,
Kiuruvesi verrattomin.

(Immi Paasikivi)

- 1964 Ohjelmassa mm. Kauko Jauhiaisen pakina Caravell-lentoko-
neiden hakumatkasta, "Karkaushupailu". Musiikista huolehti
hanurinsoitaja Kirsti Hyvönen. Läsä oli noin 70 henki-
löö.
1965 Illan ohjelmasta huolehtivat kiuruvetiset opiskelijat An-
nikki Hartikaisen johdolla. Paikalla oli 60 henkilöä.
1966 Ohjelmassa: alkupalalaulu (sanat Hanna Jauhiainen), huumo-
ria (Ensio Savolainen), tarina Vaasan Jaakkoosta ja kuva-

- arvoituksen luontoinen kilpailu (Elsa Tikkanen), leikkejä (Annikki Hartikaisen johdolla), laulua (rva Sippola-Eloranta ja tyttäret).
- 1967 Pirteä tanhuilta ohjelman kera 4.3. Kiuruvesilehden puf-fiartikkeli tilaisuudesta alkoi seuraavasti: "Kiuruves-Seura on kertakaikkiaan päättänyt investoida kaikki Helsingin kiuruvetiset ja siinä mielessä järjestänyt tempauksen, joka ei tule jättämään ketään viileäksi. Tempaus on saanut nimen 'Pirteä tanhuilta' ja se pitää sisällään kaikki kotoisen ja viihtyisän illan tarpeet. Hankkeessa nähdään äkkinkäisyä kauemmas, sillä tarkoitus on koota synnyinseudun merkeissä yhteen myös nuorisoa, jota viime vuosina on pääkaupunkiin muuttanut taas valtavasti. Yksi ja toinen tuntevat orpoutta oudossa ympäristössä." Tilaisuus pidettiin Kulosaaressa nuorisotoimiston kerhuhuoneessa, jonne kokoontui noin 80 kiuruvetistä. Savolaisten laulun jälkeen Lauri Kärkkäinen lausui avaussanat ja musiikinopiskelija Marja Kauhanen soitti pianoa. Muuta kevyttä ohjelmaa vetivät Annikki Hartikainen ja Leo Vinni.
- 1968 20-vuotisjuhlat 9.3. ravintola Perhossa. Juhlapuhe Kiuruveden varhaisimmasta herännäisyydestä 1800-luvulla yleisen kulttuurihistorian valossa (Eino Murtorinne, jonka puhe julkaistiin Kiuruvesi-lehdessä 16.3.1968), lausuntaa (Aino-Maija Tikkanen), sahansoittoa (Jaakko Kärkkäinen Rytkyn Myllymäeltä), pianonsoittoa (musiikinopiskelija Marja Kauhanen ja Pentti Kärkkäinen Turusta), 20-vuotishistoriikki (Hanna Jauhiainen). Seuraa onnittelivat: Suomen Kotiseutuliitto (Markku Tanner), Savon Seura (prof. Gunnar Soininen), Ruovesi-seura ja muut helsinkiläiset kotipaikkaseurat (ev.ltn. Vasama; muistolahjaksi rintakoru, joka annettiin sittemmin perustajajäsen Martta Jauhiaisen hallintaan), Kiuruveden kunta (Jaakko Kärkkäinen), Kiuruvesilehti (Erkki Kärkkäinen). Sähkösanomia lähettivät Ambron puoti, Juhani Lappalainen ja Rantasalmi-seura. Museo-Paavo (Ruotsalainen) lahjoitti puheenjohtajalle pärepihdit valaisemaan seuran tietä 40-vuotisjuhliin saakka, jolloin lupasi tulla uudelleen. Tilaisuuden juonsi Reino Huttunen. Juhlaruokana oli mykyrokan sijasta härkää. - Eino Murtorinteen alustus on julkaistu Kiuruvesi-lehdessä 16.3.1968.
- 1969 1.3. Talvitempaus. Lauri Kärkkäisen kertomus maailmanympärimatkastaan värifilmeineen.
- 1970 Lähinnä nuorisolle suunnattu talvinen tempaus Hakaniemen kerhokeskuksessa. Kuorolaulua (Suhisevat suntiot), savolaista huumoria, haitarinsoittoa, karkeloa.
- 1973 25-vuotisillanvieto 17.2. Hotelli Helsingin juhlahuoneistossa. Tervehdyssanoissa Lauri Kärkkäinen käsitteli seuran perustamisvaiheita ja luki samalla otteita äskettäin kuolleen Immi Paasikiven kirjoittamasta perustamiskronikasta.

Musiikkia (dir.mus. Hannes Kauhanen, Leena Lappalainen-Lilja, Sven-Erik Lilja). Prof. Eino Murtorinne: Asukkaiden tulo Kiuruvedelle. Lauri Kärkkäinen luki entisen kiuruvetisen Eino Salon muisteluista kirkonkylän elämästä noin 60 vuotta aiemmin. Katsaus seuran 25-vuotishistoriaan (Hanna Jauhiainen). Illan juonsi Erkki Kärkkäinen. Yhteislaulua veti lehtori Eino Korvenmaa. Läsnä lähes sata henkilöä, joista nuoria melkein puolet. Onnittelijoina: Kiuruveden kunnanvaltuuston pj. Olavi Kärkkäinen (edellisenä päivänä puhelimitse), Kiuruveden kunta (kansanedustaja Kalevi Remes), Suomen Kotiseutuliitto (Markku Tanner; seuralle luovutettiin Liiton Kotikuusikilpi, jollaisen ovat toistaiseksi saaneet vain jotkut kaupungit ja kunnat sekä vain yksi yhdistys), kiuruvetisten vieraana lehtori Korvenmaa, Kiuruvesi-lehti (Erkki Kärkkäinen).

1978 30-vuotisjuhla Ravintola Esplanadikappelin Runeberg-salissa. Ohjelmassa pianonsoittoa (Päivi Isoluoma, tervehdyssanat (Lauri Kärkkäinen), sellonsoittoa (Juha Malmivaara Päivi Isoluoman säestämänä), piirteitä seuran toiminnasta (Erkki Kärkkäinen), sananrieskaa (Matti Nokela), juhlapuhe (Hannes Kärkkäinen). Juhlan juonsi Kappelin isäntä Yrjö Jauhiainen. - Osanottajalistan mukaan tilaisuuteen osallistui 81 henkilöä, joista vain neljä ilmoitti kuuluvansa seuraan. - Kutsuvieraita oli esiintyjien lisäksi Kiuruveden kunnasta (kunnallisneuvos Olavi Kärkkäinen), Kiuruvesi-lehdestä (johtaja Timo Kärkkäinen), Kiuruveden Kotiseutuyhdistyksestä (opettaja Lauri Vinberg), Ylä-Savo-seurasta (seuran puheenjohtaja Eino Kärnä ja vaimo), JuSu-Ra:sta (Abel Ruottinen ja rouva), Suomen Kotiseutuliitosta (liiton puheenjohtaja Väinö Ryyppö ja rouva) sekä Hanna Kärkkäinen (Kiuruvesi) ja Ahti Rytkönen (Helsinki).

Tervehdyssanoissa Lauri Kärkkäinen muisteli seuran perustamiskokousta ja niitä syitä, jotka johtivat seuran syntyyn. Juhlapuheen pitäjä rehtori Hannes Kärkkäinen kertoi Kiuruveden viimeisistä kuulumisista. Hän kertoi Kiuruvedellä menevän oikein hyvin. On saatu ammattikoulun sivuosasto, metsäkoulun sivuosasto, turvekurssikeskus on valmistumassa, samoin maan ensimmäinen turvekäyttöinen lämpövoimala. Viimeisin vimpaus on päätös brikettitehtaasta. Lentokenttäkin on tulossa. Nämä kaikki olivat tuolloin ajankohtaisia. Kiuruvetisyyden luonnetta pohtiessaan totesi puhuja, että se on kaikki elämänrikkautta. Kiuruvesi saa vaikutteita Kainuusta ja Pohjolasta, miniöitä ja vävyjäkin sieltä tuodaan. Ja ennen muuta karjalaiset ovat tuoneet Kiuruvedelle rikkaan kulttuuriperintönsä.

Seura sai myös onnittelusähkeitä, mm. seuraavan Leo Laukkasel-

ta:

Onnee nyt vuan miehuusiän suavuttanneelle seuralle. Nuoren poloven kiuruvetisenä oon tuntennu illoa ja ylpeyttä, että tiältä piäkaupunnista löytyy oma seura. On nimittäi niin, että tosji kiuruvetise juuria ei synnyin ja kotji maesemista revi mikkää, joten niitä pittää vualiija myös tiällä kaakana etelässä. Teelle seuravetäjät ja puuhanaeset ja miehet hatunnosto arvokkaasta työstä, vaekka meetä suamatomia savolaesia on paljo, joeta pittää vettee mukkaan, mutta kun aena tullaan niin myös naatitaan teejän työstä. Lopuksi muistutus: pitää vaa hauskoo ja juhlikee, mutta muistakee että siellä kappelissa on paljo lasia.

1979 Maaliskuun iltamat. Tilaisuus järjestettiin vuosikokouksen jälkeen ravintola Fennian Empire-kabinetissa. Esiintymässä oli trubaduuri Petri Hohenthal. Paikalla oli läsnä yli 100 henk.

1988 Seuran 40-vuotisjuhla pidetään 2.10. Itäkeskuksen monitoimitalon juhlasalissa.

7.3. Retket

Heti alkuvuosina tuli tavaksi järjestää jokin tutustumis- ja rentoutusretki Helsingissä tai lähiympäristössä. Kaikista alkuvuosien retkistä ei ilmeisesti ole jäänyt minkäänlaisia kirjallisia mainintoja, sillä niitä järjestettiin melko lailla inspiroiden. Retkitoimintaa jatkui aina vuoteen 1970, jonka jälkeen suuntauduttiin Kotiseutuliiton ja joidenkin muiden kotiseutujärjestöjen retkille. Vuonna 1984 retkiä alettiin uudelleen viritellä. Nyt niitä suunnattiin etäämmälle. Niissä yhdistettiin teatteriesitys ja kohdekaupungin ympäristöön tutustuminen. 1980-luvulla järjestettyjen retkien ennakkovalmistelut ovat hoitaneet Yrjö Jauhiainen ja Sirkka Paikkala, oppaana (lukuun ottamatta vuotta 1984) on toiminut Jarmo Paikkala ja bussinkuljettajana Tapani Jauhiainen.

Asiakirjoista ilmenevät retket:

1950 Tutustumiskäynti presidentinlinnaan.

1951 Retki Signe ja Otto Paukkoselle Tapanilaan. Hanna Jauhiainen sepitti tästä tapahtumasta myös Retkiviisun. Lauri Kärkkäinen kertoi Kiuruveden uuden yhteiskoulun valmistamisesta

Retki Kiuruveden maatalousnäyttelyyn elokuussa. Seuralaisia matkasi sinne useita kymmeniä; matkaa varten oli varattu oma makuuvaunu. Osa matkusti omilla autoillaan.

- 1952 Toukokuussa retki Suomenlinnaan lautalla. Mukana n. 40 henkilöä.
- 1953 Laivamatka Norrkullan täysihoitolaan Sipooseen.
- 1954 Tutustuminen Yleisradiotaloon (Fabianinkatu 15) sekä Teollisuustaloon (joka nykyisin tunnetaan paremmin Työnantajain Keskusliiton talona eli Eteläranta 10:nä).
- 1955 On ilmeisesti järjestetty retki jonnekin.
- 1956 19.5. kaikille seuran jäsenille tarkoitettu perhevisiitti Signe ja Otto Paukkosen luo Tapanilaan. Tarjolla oli talkunaa tärriläskineen. - 24.11. kaikille jäsenille tarkoitettu perhevisiitti Tapiolaan Elsa ja Edvin Tikkaselle.
- 1959 Helluntaina retki Suomenlinnaan ja Vallisaareen. Paikalla 60 henkilöä. Oppaana oli ylipursimies Ensio Savolainen, jonka kotona Vallisaarella myös vierailtiin. Lauri Kärkäisellä oli mukana kaitafilmikamera.
- 1960 Tutustuminen Suvilahden höyryvoimalaitokseen, jota talossa työskentelevä ylikonemestari Eino Hyvönen esitteli.
- 1961 28.5. retki Seurasaaren ulkomuseoon ja 15.10. tutustumiskäynti Seutulan lentoasemalle Kauko Jauhiaisen opastuksella.
- 1962 Tutustuminen Seutulan lentoasemaan ja lento 48-paikkaisella Convair-koneella. Retken järjestivät Kauko Jauhainen ja Ensio Savolainen.
- 1963 Alkusyksynretki Miina Tuhkasen luo Malmille rokkaa syömään.
- 1964 11.5. saunamatka Turuntien motelliin. Retkeä veti Annikki Hartikainen. - 24.5. puheenjohtajan johdolla kevätretki Seurasaaren Savon talolle, joka avattiin edellisenä keväänä.
- 1965 Kevätretki Tarvaspään museoon.
- 1967 Ompeluseuran retki Turkuun Elsa Salon luokse.
- 1968 Retki Tapanilaan Signe Paukkoselle (Tapanilantie 50).
- 1969 N. 3 tunnin kiertoajelu Helsingin keskustassa, esikaupungeissa ja Tapiolassa. Paikalla bussillinen (yli 30 h.) väkeä. Osa joukosta jäi kahville Tapiolan tornitaloon.
- 1970 22.5. tutustumis- ja saunaretki Santahaminaan. Oppaina Ensio Savolainen (kertoí saaren historiasta) ja Kauko Jauhainen (kertoí Suomen ilmavoimien historiaa Santahaminan ajoilta). Menomatkalla yhteiskuntatieteitten lis. Matti Kailari selosti itäistä Helsinkiä.
- 1973 Osallistuttiin vuosikokouksen suosituksesta Kotiseutuliiton järjestämiin retkiin 6.5. Länsi-Uudellemaalle (Lohja, Inkoo, Raasepori, Suitia, Siuntio, Dragsvik) ja 12.5. Kymenlaaksoon (Anjalan kartano, Kymnlinna, Langinkoski, Pernajan kirkko). Myös seuraavana vuonna vuosikokous kehotti jäseniä osallistumaan Kotiseutuliiton retkille.
- 1976 Savon Seuran ja savolaisten kotipaikkaseurojen yhteinen retki Seurasaareen. Läsä yhteensä noin 30 henkilöä.

- 1977 Tutustumisretki Helsinki-Vantaan lentoasemalle.
- 1984 Teatteriretki Turkuun. Kappaleena oli Pikku Varpunen, joka kertoi Edith Piafin elämästä. Ennen teatteriesitystä tutustuttiin Turun linnaan ja paluumatkalla Muurlan lasitehtaan myymälään.
- 1985 Teatteriretki Hämeenlinnaan, jonka uudehkoissa kaupunginteatterissa nähtiin Matti Kuikkaniemen ohjaamana Hella Wuolijoen Niskavuoren Heta. Menomatalla poikettiin ensin Suomen Lasimuseoon Riihimäellä. Kiertoajelulla katseltiin etelähämäläisiä maisemia ja paikkakuntia (Tervakoski, Janakkala, Turenki, Vanaja, Hattelmalan harju, Hämeenlinna, Aulanko, Hattula, jossa poikettiin keskiaikaiseen kirkkoon, Parola). Kiertoajelun jälkeen käytiin Hämeen vanhasa linnassa.
- 1986 Teatteriretki Tampereelle. Vierailtiin Tampereen Työväen Teatterin uudessa talossa. Kappaleena piti olla Ossi Räsänen ohjaama Leo Tolstoin kirjoittama Kreutzer-sonaatti, mutta näyttelijän sairastumisen takia jouduttiin näytelmäkappale vaihtamaan. Tilalla nähtiin Dario Fon Englannin kuningatar Elisabeth I:stä kertova näytelmä. Menomatalla ajettiin Hämeenlinnasta Hattulan kautta Pälkäneelle ja edelleen Kangasalle, jossa pysähdyttiin Vehoniemen harjun laelle ja katseltiin keväisiä hämäläismaisemia. Tampereella oli kiertoajelu kaupungin merkittäviin kohteisiin Pispalaa myöten. Kaupunkiin tutustumista jatkettiin Tampereen seutukaavaliiton toimistossa, jossa seutukaavajohtaja, maakuntaneuvos Aulis Hartikainen - joka on kotoisin Kiuruvedeltä - kertoi alueen kaavoitustyöstä. Paikalla oli myös ins.majuri Väinö Hyvönen, joka arveli, että ehkä joskus Tampereellekin perustetaan Kiuruvesi-seura. Paluumatkalla poikettiin vielä Sääksmäellä Emil Vikströmin taiteilijakotiin Visavuoreen, jossa oli pysyväisnäyttely lisäksi esillä taiteilijan tyttärentoijan (Kari Suomalainen) sodan-aikaisten piirrosten näyttely.
- 1987 Teatteriretki Kotkaan. Kotkan kaupunginteatterissa nähtiin virolaisen Hugo Raudsepin näytelmä Mikumärdissä on kesä. Sen ohjasi Tallinnan Draamateatterista vierailut Raivo Trass. Menomatalla tutustuttiin myös Itä-Uudenmaan ja Kymenlaakson maisemiin ja nähtävyyksiin: Sipoo, Pornainen, Askola, Myrskylä, Lapinjärvi, Elimäki, Ruotsinpyhtää ja Pyhtää. Ja tietysti itse Kotkassa, "savolaisten Amerikassa" eli "savolaisten Kaliforniassa" oli kiertoajelu. Ennen teatteriesitystä monet kävivät tutustumassa Kotkan vanhimpaan rakennukseen, ortodoksiseen kirkkoon. Paluumatkalla käytiin tutustumassa Langinkoskeen. Kun Kotka oli ensin teoriassa todettu savolaiskaupungiksi, sai asia käytännön vahvistuksen Langinkoskella: Liki ainoa kotkalainen, jonka kanssa retkeläiset joutuivat tekemisiin oli

keisarillisen huvimajan opas, joka oli tietysti lähtöisin kiuruvedeltä, johtokunnan jäsenen Aaro Piipon sukulaisia. Sitten ajettiin Loviisan läpi ja poikettiin Pernajan kirkolla. Jarmo Paikkalan selostusta höysti Lauri Kärkkäinen muistelmillaan maanmittausaikansa varhaisvuosilta.

1988 Teatteriretki Lahteen. Matkareitti: Helsinki - Mäntsälän kirkonkylä - Orimattila - Lahti, jossa käytiin ensin hyp-pyrimäen tornissa ihailemassa maisemia. Ruokailu ja kier-toajelu Lahdessa. Sitten Mukkulan kautta reittiä Vesiveh-maa - Anianpelto - Vääksyn kanava - Danielsson-Kalmarin huvila - Asikkalan kirkonkylä - Pulkkilanharju - Kalkkis-ten kanava - Vesivehmaa - Lahti - Jalkaranta - Hollolan kirkko, jossa käytiin sisällä. Sen jälkeen tulikin jo kiire ajaa Salpakankaan kautta Lahden kaupungin teatte-riin, jossa katsottiin Rauli Jokelinin ohjaama komedia Viimeinen keikka.

7.4. Ohjelmatoiminta

Ensimmäisen toimikunnan valitsi vuonna 1949 seuran vuosikokous. Sitä nimitettiin vielä silloin ohjelmatoimikunnaksi. Siihen valittiin Tapani Huttunen, Kreetta Nissinen (sihteeri), Elsa Tikkanen (puheenjohtaja), Hilja Jarilo ja Mimmi Savolainen, va-ralle Johan K. Leinonen ja Vilho Hyvönen. Johtokunta täydensi toimikuntaa vielä Edvin Tikkasella.

Kymmenvuotishistoriikki kertoo toimikunnasta seuraavasti: "Hu-vitoimikunta toimi myöskin pontevasti muutaman vuoden saaden aikaan 2 näytelmää. Aleksis Kiven 'Kihlaus' esitettiin illan-vietossa Sokeainyhdistyksen huoneistossa Liisankadulla ja toi-nen Tatu Pekkarisen kirjoittama 'Tohtori Kartion kosto' oli illan kohokohtana Balderin salissa seuramme hyväksi järjeste-tyissä iltamissa. Tämä näytelmä esitettiin myöskin Savon Seuran tilaisuudessa samassa paikassa. Muillakin konsteilla hankki huvitoimikunta seuralle varoja järjestäen m.m. laivaretken seuran hyväksi. Keskeisimpinä jäseninä toimivat huvitoimikun-nassa rouvat Maria Tabell ja Elsa Tikkanen. Näiden lisäksi mainittakoon siinä puuhassa olleet Anni Kilpinen, Elvi Pesonen, Toini Laitinen ja Reino Huttunen. Läheisenä yhdyssiteenä halli-tuksen puolesta toimi Eino Hyvönen, joka myöskin johti edellä-mainitut näytelmät."

Huvitoimikunta järjesti talvitapahtuman lisäksi muutaman kerran omat iltamat: 1949 ja 1950 jo edellä mainitut iltamat. 1949 iltamissa prof. Kaarlo Teräsvuori alusti Kiuruveden ja Pielaveden raja- ja asu-tusoloista. 25.4.1953 iltamat Balderin salissa. Ohjelmaa: tervehdyssanat

(Lauri Kärkkäinen), laulua (Aki Kauhanen ja Leo Makkonen), runo (Eino Hyvönen), huumoria (Reino Huttunen) ja näytelmä Tohtori Kartion kosto, jossa esiintyivät Eino Hyvönen, Martta Hyvärinen, Aki Kauhanen, Maria Tabell, Reino Huttunen, Leo Makkonen, Anni Kilpinen, Elsa Tikkanen, Edvin Tikkanen ja Elvi Pesonen. 4.11.1953 huvitoimikunta järjesti suurimman osan ohjelmasta Savon Seuran iltamiin. 13.11.1953 illamat ompeluseuratyön tukemiseksi.

Toiminta oli siis vilkkaimmillaan vuonna 1953, jolloin toimikunta piti viisi virallista kokousta Maria (Maikki) ja Antti Tabellin luona (20.3., 28.4., 19.5., 11.6. ja ajankohtana, jolta pöytäkirjaa ei ole säilynyt).

Huvitoimikunta piti kokouksensa yleensä johtokunnan kokouksen yhteydessä eikä näistä kokouksista ole montakaan pöytäkirjaa säilynyt, jos niitä on aina pidettykään. Huvitoimikunnan kokoonpanokin lienee ollut häilyvä. Sen todellinen kokoonpano ei liene ollut johtokunnan päätösten kanssa yhteneväinen. Pöytäkirjojen mukaan ainakin seuraavat henkilöt ovat kuuluneet huvitoimikuntaan:

Maria Tabell 1951 - 1955, joista ainakin vuodet 1952 - 1954 kokoonkutsujana eli puheenjohtajana
Edvin Tikkanen 1951 - 1952, 1953?
Elsa Tikkanen 1951 - 1952. Ainakin 1952 hän oli huvitoimikunnan taloudenhoitaja.
Toini Laitinen 1951 - 1955
Elvi Pesonen 1951 - 1955
Anni Kilpinen 1951 - 1955
Eino Hyvönen 1953 (varasihteerinä), 1955
Leo Makkonen (opettaja) 1953 - 1955. Ainakin 1953 sihteerinä.
Elma Kämäräinen 1954 - 1955
Miina Tuhkanen 1954 - 1955

Pöytäkirjoista ilmenee, että myös seuraavat henkilöt osallistuivat huvitoimikunnan työhön vuonna 1953 Martta Hyvärinen, Reino Huttunen, Aki Kauhanen, Juho K. Leinonen ja Antti Tabell.

Huvitoimikunnan lisäksi on johtokunta aika-ajoin nimittänyt huvimestarin. 1960 - 1961 huvimestarina oli Ensio Savolainen.

Vuosikokouksessa 1953 keskusteltiin kuoron perustamisesta. Asia raukesi kuitenkin pätevän ohjaajan puutteessa.

Kiuruves-Seuran rinnalla toimi jossain vaiheessa epävirallisempi yhtymä Helsingin rapakkojokiset. Tässä yhdistyksessä sai alkunsa kvartetti (joskus vahvistettu) Suhisevat suntiot, jossa

kantavana voimana oli kanttori Kuorikoski ja muina jäseninä Aki Kauhanen, N. Kauhanen, Simo Autio ja Eljas Laitinen. Muutaman kerran he esiintyivätkin seuran tilaisuudessa.

7.5. Toisille kerrottua

Tähän lukuun on koottu Kiuruves-Seuran tilaisuuksissa kerrottua juttuja, kaskuja ja vitsejä. Ne ovat säilyneet seuran arkistossa, mutta niiden kirjajia ei aina tiedetä.

Kiuruvetisiä vitsejä ja tositapauksia

Kiuruveden nimismiehen konttoriin tuli eräs paikallinen isäntämies kertoen olevansa aikeissa viettää 50-vuotissyntymäpäiväänsä ja pyysi nimismieheltä ostolupaa viidelle "kippurahantä"-pullolle ilmoittaen vieraita saapuvan noin 50 henkeä. - Nimismiehen ihmetellessä kuinka 5 pulloa riitti 50 vieraalle, selitti isäntä: "Viisj niistä vieraista ee sanonna tykkeeväsä pontikasta."

Parviais-Aro oli eksynyt Viinamäen töihin eikä konstaapeli, sillä kertaa Sirénin Arvo, saanut häntä liikkeelle muuten kuin että nosti miehen kelkkaan ja lähti vetämään kuormaansa poliisiputkaan. Aro kaivoi sikaarin taskustaan, sytytti sen ja hihkaisi: "Sikkaaria poltetaan ja polliisilla ajetaan!"

Kaksi kiuruvetistä isäntämiestä keskustelee:

"Minulle kun sattui semmonen tappaas, että huastettiin okeuven etteen ja kunen oo aekasemmi siellä käännynä, nii pitäes suaha joku asiija-ajaja. Ossoeskoon tuo Salakko?"

"Lajisaha se ajeloo asijoeta Salakkoe, vuan otappas tuo Kumpulaene (tuomari Eino Kumpulainen Iisalmesta). Se kun niät tässä tuonoen ajo tuan Löytyymäkeläisen viinankeittoasijan ja puhu sen puolesta laktuvassa, nii Löytyymäkeläinen rupesj itehhii vähä eppäelemmää, ettee hännoo taenna sitä viinoo keetteekkää."

Lavapuron pysäkillä näyttää virkaintoinen metsäpomo työmaita Alamäen Uunolle ja varoittaa: "Muista se, että meijän virmassa ee 'vitopäetä' hyväksytä."

"Vuan eevätpä oo vielä sinulle kuitenkin lopputiliä antanna", tuumi Uno.

Taiteilija tiedusteli Kiuruveden isännältä:

"Ettekö ole koskaan nähnyt illan ruskon suutelevan hetki hetkeltä tummuvaa taivaansineä, ettekö koskaan nähnyt tuulen ajavan untuvaista pilvikarjaa yli taivaan sinitarhan?"

Isäntä: "En oo hiljattai - ku oon jättännä tuon Viinamäen viljelyn tyystin poekkeen."

- - -

Kiuruveden nuorisoseuran talolla vietettiin pienviljelijäin juhlaa, jonne Parviais-Arokin eksyi pienessä hiprakassa ja huomattuaan kaljupäisen miehen ovensuussa totesi: "Ohhan tiällä tääsijäi vakkasija."

- - -

Kossin Alappi kuunteli, kun mustalainen kehua retosti hevostansa Kiuruveden torilla. Kun hevonen oli kovin heiveröinen ja laiha, niin aikansa kuunneltuaan Alappi kysäisi: "Ajjaakoon tuoties jänistä?"

- - -

Heikki K. oli musta ja iso miehenkorkale ja varsin harvasanainen. Johanna, Heikin kotiristi, oli taas pieni ja hiukan romanttisuusluontoinen. Istuvat Heikki ja Johanna kerran elokuisena iltana rannassa pyykkirahilla ja Johannan tunne-elämän ruvettua tavallista vilkkaammin kehräämään kuiskasi hän Heikin korvaan: "Heikki kulta, minkätähe sinnoot nui hilijane. Sano tok joku imelä sana."

"Siirappi", sanoi Heikki.

- - -

Kiuruveteläispoika tuli yöjalka-aikeissa mielitiettynsä aitan oven taakse ja hiljalleen supatti: "Talitakum! Se on: piikkainen, nouse ylös."

- - -

Pieta-muorilla (Beata Kärki kirkonkylästä) oli tapana käydä kahvikupposen toivossa pappilassa kertomassa tuoreimmat uutiset. Niinpä hän taas kerran selitti:

"Martikaes-Marijae vastaan nostettu varkaasjuttu se kuuluu eelen oekeuvessa raavenneen."

Ruustinna: "No näyttikö hän alibinsa?"

Tämä ampui kuitenkin muorin horisontin yli, jolloin hän hiukan viivytyteltyään vastasi: "Eekö ruoja lie jottai villaattanna, koska oekeuven lookkaaksesta uuvestaan oekeuven etteen huastovat."

Seuraavien tarinoiden kertojan nimi ja osoite on aikanaan joissakin helsinkiläisissä viranomaisissa herättänyt epäilyn:

Juho Pöksyläinen, Läävä, Rapakkojoki.

Juho Pöksyläisen kertomaa

Immi Paasikivi on tallentanut joitakin Läävän entisen isännän, Juho Pöksyläisen kertomuksia, joita sitten on kerrottu Kiuruves-Seuran tilaisuuksissa:

Erääseen Kiuruveden taloon oli tuotu uusi emäntä entisen kuoltua ja tapauksen johdosta naapurin isännät vaihtoivat ajatuksiin, jolloin toinen totesi: "Tarkka se olj sehi entinen emäntä, mutta vielä tarkemp on tämä nykyinen. Se entinen tok kuitenkin saanassae selekee pestessä käätti vettä, vuan tämä uus kun kuuluu ihan vuan kuiviltaan hankoovan."

Nälännön perällä läheltä Pyhäjärven rajaa Akanmäestä kotoisin oleva Heikki Laitinen, liikanimeltään "Päräkkä", oli tunnettu erittäin hyvämuistiseksi ja sanavalmiiksi mieheksi. Mm. saattoi hän papin saarnankin lasketella sanasta sanaan kirkosta palattuaan ja hänen sanavalmiudestaan Kiuruvedellä kerrotaan monta hauskaa tapausta. Seuraavassa kaksi Juho Pöksyläisen kertomaa:

Päräkkä teki useimmiten matkansa jalkaisin kirkolle ja takaisin yöpyen matkan varrella tutuissa taloissa. Kerrankin hän tällaisella matkallaan kiipesi Hingunsalmen talon uunille yöksi, mutta kuinka ollakaan, kun hän siellä kääntyili, sattui puotamaan uunilta tullen kolinkolia alas. Asian havaittuaan Päräkkä tuumaili vain, että "ollappa tämmöistä kyytiä Akanmärkeen asti".

Toisen kerran Päräkän tullessa pajaan, jossa kuumia rautoja paraikaa käsiteltiin, ojensi joku koiranleuka erään raudan Päräkällekin kehottaen sitä tarkastelemaan, jolloin Päräkkä äkkiä heitti kuuman raudan kädestään ja selitti muina miehinä: "Ei sitä yhtä kalua kauvan katella."

(Päräkkä, 1799 - 1890, oli muuten liikennöitsijä Rikki Laitisen, 1793 - 1965, isoisä)

Kiuruveden vanhan puukirkon eteen oli tuotu eräs vainaja haudattavaksi, ja silloiset pitäjän papit Idman ja Wilhelmi Malmivaara katselivat hautausväen kokoontumista sakastin ikkunasta odotellen toimituksen alkamista, jolloin Idman Malmivaaralle huomautti: "Tämäkin vainaja se jäi minulle velkaa", johon Malmivaara vastasi: "Nyt sinun pittää pyöriä kiireesti perässä, se ihan kohta tästä lähtöö."

Kiuruvetiset muistanevat vanhan maalari Tapanisen, maalari

Heikki Tapanisen isän, joka eli kovin vanhaksi ja oli ehtinyt olla naimisissa jo kolmekin kertaa. Tapanisen jäätyä vanhoillaan kolmannen kerran leskeksi kysäisi pojanpoika Paavo ukilta näennäisesti aivan totisena: "Että kaete työ ukki nyt leikistä suutu, vielähän työ tok neljännennii eukon otatta?" Johon vanha Tapaninen häkeltymättä hyvin karhealla äänellään vastasi: "Kyllä kaete niit'oes tulovia."

"Vanhaa Aatamia" alias Aatu Kumpulaista ja hänen matkantekoaan muistella

Kiuruves-Seuran illanvietoissa tarinat "Vanhasta Aatamista" eli Aatu Kumpulaisesta olivat 1950-luvulla hyvin suosittuja. Seuraavassa lainattu Immi Paasikiven muistiinmerkitsemää:

Kukapa kiuruvetisistä ei muistaisi Aatua, tuota tupakkamälliään purevaa, verkkaista vaeltajaa. Tuohikontti tai säkki selässä hän teki matkansa arkisin kirkolle asioilleen, mutta sunnuntaisin kirkkoon "virantoimitukseen" saapuessaan oli asu toinen, siistimpi, ja konttikin oli jätetty kotimökille.

Niin - Aatuhan oli kirkonpalvelija, urkujenpolkija. Niin kauan kuin muisti kantaa, näki hänet urkulehterillä entisessä, vanhassa puukirkossa. Uskollisesti hän tehtävänsä hoitikin urkurin apulaisena. Ja kun sitten sekä urkuri että urkujenpolkija vanhenivat, niin että sattui soitossa virhekin tulemaan, tuumaili Aatu hätäilemättömään tapaansa: "Niihän se tuo kansa luuloo, että minä sitä viärin nuiita urkuja poljen, vuan luulkaan vuan, siinäpähän lukkarinnii maine paranoo."

Aatun lapsuuden- ja nuoruuden ajoista ei tämän kirjoittajalla ole tarkempaa tietoa - vuodet kai vierivät pieneläjän lapsen hiljaiseen, vaatimattomaan elämäntapaan - mutta parhaat vuotensa vanhuuteen saakka majaili kirkonkylän liepeillä ja tuli siten tutuksi niin kirkonkyläläisille kuin koko pitäjän väelle. Vanhan pappilan takana olevat Rantalalan tienoot oli hän asuinpaikakseen valinnut ja tuon idyllisen lahdenpoukaman rantatorpassa Aatu perheineen miehuutensa vuodet ja osan vanhuuttaankin vietti, työtä teki, ilonsa koki ja murheensa mittasi, tämän elämän menoa mietti ja tulevaa aavisteli. Ei ollut Aatu tyhmä mies, vaikkei lukea osannut eikä liioin kirjoituksen konsteja taitanut. Paljon hän asioita mietti, omaperäisesti ajatus askarteli tämän monisäikeisen elämän ihmeellisyyksiä pohtien ja maailman menoa aprikoiden. Hämmästyen saattoi joutua toteamaan Aatun juttua kuullessa, miten tuon vaatimattoman kuoren alla asui valpas henki ja älykkäästi toimivat aivot. Kuin naulan kantaan Aatu arviointinsa asioista ilmoiti ja noista nasevista lauseista löysi harvinaista elämänviisautta, huumorin-

tajua ja elämänmyönteisyyttä. Uskonnollinen vakaumus antoi ajatukselle suuntaa ja hauskaasti Aatu puheen kääntyessä hengellisiin asioihin aina sovitti kysymyksen kärjen itseensä ja saattoi sanoa omaa sisintään tarkastaessaan panneensa merkille, "miten viekkaasti se tuo sielunvihollinen, kun vähännii silimä vältti, tinki milloin missä asiassa narrailemaan ja verkkojaan asettelemaan".

Luontoa Aatu rakasti, sen parissa hän viihtyi ja sen rauhassa omimman itsensä tapasi. Nuo yksinäiset metsätaipaleet niin somasti mieltä viihdyttivät ja siinä taivalta taittaessa ajatuskin luisti ihan itseltä salaa ja karkasi omille arvaamattomille radoilleen. Ja kun sattui sitten vastaantulijan tapaamaan, oli ilo pysähtyä jalkaa lepuuttamaan ja hetkeksi tutun kanssa tarinoimaan. Aatun puheentyyli oli leikkisää, hyväntahtoista ja harvinaisen kuvarikasta.

Kirkonkylän lähiympäristön taloissa päivätöitä tehdessään kuului Aatu mieluiten nostaneen palkkansa piimässä, se kun hänen uskonsa mukaan oli omiaan lisäämään terveyttä ja antamaan pitkää ikää. Ja kyllä kai asia Aatun kohdalla niin olikin, sillä tokkopa Aatu koskaan lienee sairastellut ja harvinaisen korkeaan hän myöskin saavutti. - Puutarhan hoidosta Aatu oli erikoisesti kiinnostunut ja usein keväisin saattoi hänet kuokkineen ja muine työvälineineen havaita olevan menossa kirkonkylän taloihin puutarhan kevätmuokkausta tekemään, jolloin hän mennessään hauskaasti virkkoi: "Mään tuonne Vorslomin rouvalle" tai toisen kerran: "Mään tuonne Ampron rouvalle leivoksia tekemään." Leivoksilla hän tarkoitti pyöreitä kukkapenkkejä. Mielellään Aatu pysähtyikin talon kohdalla hetkeksi juttelemaan istahtaen kivelle tai kannon päähän ja siinä piippua poltellen mukavia haastoi kuulijoita naurattaen. Tällaisen jutteluhetken päätteeksi kuului hän kerrankin antaneen juttukumppaneina olleille nuorille miehille isällisen neuvon: "Olokee työ poiijat vuan kilttiä, kyllä se syämmein ruusui tulloo aekanaan kuhan kerkiää." - Hiljaisesta sivuuttamisesta ei Aatu sanonut tykkäävänsä: "Ompahan kuin kylmä hyrräys kävis, kun ne nuo immeiset ihan sanan puhumata sivu männöivät", selitti hän, mikä puolestaan todisti sitä, ettei Aatu ollut suinkaan erakkosielu, vaan kaipasi hupaisaa puhetoveria ja mielellään vaihtoi ajatuksia sellaisen tavattuaan.

Moni muistane vielä sen ajan, kun Aatu uudelleen avioitui ja nouti jostain Lapinsalon puolesta ruskeasilmäisen, hyväntuulisen Serun Rantalaan emännöimään. Siitä Aatu itsekin nuortui ja vilkastui ja kuin uusi elämä Rantalaan virisi.

Seurakunnan papit pitivät Aatusta opittuaan tuntemaan hänet ja

osasivat suhtautua häneen juuri oikealla tavalla. Ja kun myöhemminkin tapasi entisiä, pitäjästä pois muuttaneita kirkonpalvelijoita, oli jälleennäkemisen ilo molemmipuoleista. Niinpä Aatu myhäillen muisteli, miten mm. kirkkoherra Ville Koivulainen tavatessaan hänet veljellisesti puristi kättä ja iloisena totesi: "Tapasinpas vielä tämän vanhan Aatamin." Se sana Aatua kovasti huvitti. Tunnettua on myös, että aikaisemmin pitäjän kappalaisena ollut pastori Viljakainen ja myöhemmin pastori Elias Simojoki mielellään tarinoivat Aatun kanssa ja monet olivat ne rattoisat hetket, joita ennen kirkonmenojen alkua sakastissa vietettiin.

Sitten kun vanha puukirkko paloi 1937, loppui Aatultakin urkujenpolkeminen, tuo rakkaaksi käynyt pyhäinen velvollisuus. Uusi kirkko tarvitsi uudet miehet eikä Aatu sitä sen enempää ihmetellyt. Vuosikymmenet hän olikin jo ehtinyt seurakuntaa palvella ja oli varmaankin elämänsä rikkaimmat hetket monina suvisina sunnuntaina tuon vanhan kirkon urkuparvella viettänyt kuunnelen vuoroon voimakasta veisuuta, vuoroon kuulostaen avoimesta ikkunasta kantautuvaa linnunliverrystä sekä välillä katsahtaen pilven kulkua poutataivaalla ja kirkkomaan runsaana kukkivaa tuomea. Tuollaisena hetkenä Aatun sydän oudosti ailahti ja kiihtolliseen mieleen kohosi ajatus: rikas on sittenkin tämä ihmisen vaellus - suuri lahja tämä elämänlahja ihmispoloiselle.

Myöhempinä vuosina Aatu ja Seru muuttivat pois Rantalasta Kalion talon lähettyvillä olevaan mökkiin. Arvatenkin se oli raskas hetki, kun täytyi jättää tuo viehättävä rantapoukama kalavesineen ja mustine rantasaunoineen. Mutta ei Aatu tuota paljoa valitellut, kehaisipa vain uutta oloaan: "Hyvä siellä" on olla ja lämmin kansa, kun suap muatahii kahen tytön keskessä, Seru toesella ja Kaanikki siinä seinän takana toesella puolella."

Kaiken kaikkiaan: Aatu kuului niihin maan hiljaisiin, joita kansan syvissä riveissä on aina elänyt ja edelleenkin elää, yksinkertainen kansanmies, joka luonnostaan rikaslahjaisena monista puutteistaan huolimatta ja kaikessa vaatimattomuudessaan eli rikasta elämää niissä elämän puitteissa, joihin kohtalo oli hänet sijoittanut. Nyt jo siihen maahan siirtyneenä, jonka tutkimattomuutta saattoi vain kaukaa aavistella, kuuluu Aatukin siihen poismenneiden saattoon, joiden muisto, kunkin omalla tavallaan, elävöittää ja rikastuttaa kotiseuden kuvaa.

8. Kotiseudun entisyyden tunnetuksiteko ja perinteiden säilyttäminen

8.1. Ruokaperinne

Savolaista ja erityisesti yläsavolaista ruokaperinnettä on vaalittu seuran ja myös naapuriseurojen järjestämissä tilaisuuksissa. On nautittu muurinpohjalettuja, talkkunaa ja tärriä (sanaa tärri lienee käytetty vastaamaan paikoin tutumpaa tiriä), tiriä, kalakukkoa, mutta erityisesti mykyrokaa, josta on tullut seuralle suoranaisten tavaramerkki.

8.1.1. Mykyrokka

Onko järkeä syyvä särkee,
onko kykyvä syyvä mykyvä?

Uudessa Suomessa (1.9.1981) kerrottiin, mitä "mykyt" (p.o. myvyt) ovat: "Mykyt ovat rasvasta, jauhoista, nesteestä, munista ja mausteista valmistettuja vedessä tai lihaliemessä käytettyjä kokkareita, jotka tarjotaan liemien ja keittojen kanssa." Nyky-suomen sanakirja määrittelee sen lyhyemmin: kokkare, paakku, möykky (Keittoon lisätään jauhoista ja verestä tehtyjä mykyjä.). Kansanperinteen sanakirja on myös lyhytsanainen: Savossa talkkunasta puristettu pallo, joka kädestä päin syötiin vain kanssa.

Kiuruvedellä myvyt on kuitenkin taputettu litteiksi, reunoiltaan pyöreiksi "lettusiksi" verestä ja ohrajauhoista, minkä jälkeen ne on keitetty.

Bertta Räsänen Savolaisessa keittokirjassa (1978) myvyistä kerrotaan seuraavaa: "Mykyjen annettiin kiehua sirpatella tunnin verran, jonka jälkeen myvyt olivat kypsiä. Onnistuneina myvyt turposivat keitettyä noin puolet ja olivat valmiina pehmeän sienimäisiä".

Iida Kesiö (Kiuruvesi-lehti 31.10.1979) on valottanut seuraavaan tapaan tappaisrokan (joksi mykyrokkakin on katsottava) historiaa: "Ennen teurastettiin kotona ja etupäässä syksyllä. Ja muut vuodenaajat syötiin silloin suolaan pantua lihaa, minkä nyt talvella pikku vasikkaa teurastettiin. Rokka oli siis syysruokaa. Taloissa ensimmäinen rokka saatiin elokuun lopussa, kun ruus ja ohra oli saatu leikatuksi. Silloin tapettiin talvipässi ja oli 'kampiaiset'. Ei silloin vieraita käsketty, mutta koko talon leikkuuväki urakkalaisia myöten oli syömässä. Rokka oli silloin herkkujen herkkua, varsinkin se lampaan peräsuolesta tehty makkara. - - Syksyllä ennen eläinten sisälle ottoa teu-

rastettiin liiat eläimet. Silloin oli kaikenlaista rokkaa liikaakin. Lopuksi 'köörin' (kekrin) edellä teurastettiin lihoteutut siat. Köörinä oli joka talossa sikarokkaa. Siinä oli ne 'vasarat', sian selästä selkärankaa pitkin leikattu osa, josta pilkottiin rokkaan liha sisäelinten lisäksi. Isännät kehuivat sitten toisillensa kuinka paksu läski heidän siassaan oli. Sitä parempi, kunta paksumpi (päinvastoin kuin nyt). Rokkalihan piti ollakin rasvaista. Pikku vasikasta ei koskaan tehty rokkaa. - Kun teurastus siirtyi teurastamoille ja alettiin kaupasta ostaa lihaa, ruvettiin rokkaa keittämään ympäri vuoden. - Häissä ja hautajaisissa sitä ei tarjota, sillä se vanhastaan on talonpoikainen perheruoka."

Kolmen litran mykyrokan saa aikaan - jos osaa - mm. seuraavista aineksista: 700 g sian- ja naudanlihaa, 300 g maksaa, munuaisia ja sydäntä, 150 g verta, lisäksi rasvaa, käristettyä sipulia, ohrajauhoja, suolaa, maustepippuria ja 800 g perunoita.

Vuonna 1987 Kiuruvesi-lehden yleisönosastossa oli keskustelua siitä, onko mykyrokka todella kiuruvetinen perinneruoka ja onko se ruokaa lainkaan. Kiuruves-Seurassa ainakin tunnutaan uskotavan mykyrokan voimaan. - Eräässä mykyrokkajuhlissa innostui puheenjohtaja Yrjö Jauhiainen filosofoimaan, että rokansyönti ei suinkaan ole aineellista touhua. Siinä on mukana sellainen syvälinen panos, liekö ihan syvähenkinen. Ja joka tapauksessa juurevasti kiuruvetinen. - Tätä rokansyönnin aineellista ja henkistä puolta kuvasi sattuvasti Hanna Jauhiainen v. 1954 laulussaan:

Mykyrokkalaulu (sanat: Hanna Jauhiainen)

Kun kerran on piässynnä makkuun rokan,
tämän aeto kiuruvetisen sopan
niin kepuleilta tuntuu hienottii ruuvat,
joeta mualliman kulukijan etteen tuovat.

Ee ihme, jos immeinen huokoo
katellessa tuota ootoo ruokoo:
Ollapas tässä nyt mykyrokka!
Sen ihanan hajun tuntuu jo nokka.

Sen myvyt, maksat, lihat ja liemi,
jota nielastessa männöö jo kieli.
Ja piälle oes oekeen sakkeeta piimee,
niin herkut muut saes viiijä jo hiiteen.

Nämä aatteet lie ollu mielessä Sulla,
kun mykyrokkaretkelle tuassii pit'tulla

Kiuruves-lehestä kun luit tämän tiijjon,
eppäellä ennee et voenna liijjon

missee sen laavantae-iltansa viettäs.
Marjaniemessä kun lystiä piettäs.
Syötäs rokkoo, särpimeks muutae,
syönnin lomassa soetettas suutae.

On tutuiks' tullunna oovottii nuamat,
sukulaisiks' melekee kaekki jo suavat,
kun Kiuruves-Seura seehtämättä kertoo
mykyrokkareessusta mualimalle kertoo.

Seuramme rokass on erikoesta taekoo.
Keittäminen sinänsä vuatii jo taetoo.
Kun suussas tunnet maukkaan liemen,
se kotseuvun henkeen herkistää mielen.

Aatokses rientää lapsuuvun pessään
ja monneen monneen nuoruuvun kessään.
Niinpä tämmäe syyskuine ilta
työkaatemme alulle on merkittävä silta.

On seoramme tarkotus sittoo meitä
kot'poluilta kaavaksi eksyneitä.
Säeilyttöö pyhänä issäen tie,
ruatajia korprien ne kaikki lie.

8.2 Kieli- ja veisuuperinne

Seuran tilaisuuksissa on yleensä jutusteltu savoksi. Monissa tilaisuuksissa on kuultu murrepakinoita. Nyrkkijulkaisu Ens Kiuru sekä lukuisat runot ja laulut kirjoitettiin murreasuina. Seuran nimeen on sisällytetty murteen merkki. Muuten on jouduttu savon kirjakielen puuttuessa laatimaan pöytä- ja muut asiakirjat suomeksi.

Siionin virret on laulettu yläsavolaisille ominaisella tavalla. Vuoden 1977 herännäisseurojen yhteydessä tuli esille erot pohjalaisessa ja yläsavolaisessa tavassa laulaa Siionin virsiä. Asiasta puhui teologian tohtori ja tunnettu musiikkimies, Erkki Kurki-Suonio soittaessaan näytteitä Siionin virsistä. Hän kertoi, että Siionin virsien sävelmistä ilmenee Kiuruvedellä harvinainen konstellaatio, kahden valoisan tähden yhteisvalon seurauksena: ensiksi Kiuruveden kansan suuren musikaalisuuden ja toiseksi Wilhelmi Malmivaaran suuren musikaalisen lahjakkuuden. Malmivaara merkitsi 1890-luvulla muistiin Kiuruvedellä kuulemansa heränneiden sävelmät. Paavolan kirkkoherrana hän yh-

teistoimin urkuri Mikael Nybergin kanssa julkaisi sitten nämä sävelmät 4-äänisenä koraalikirjana, josta on saatu aineksia myös kirkon koraalikirjaan. Kiuruves-Seuran taholta toivottiin, että tohtori Kurki-Suonio alkaisi tätä Kiuruvedelle ominaista piirrettä tarkemmin tutkia. Tutkimuksen rahoituksestakin oli jo puhetta, mutta hanke kuitenkin jäi Erkki Kurki-Suonion kuoltua.

8.3 Herännäisperinne

Kiuruvetisen elämänmenon leimaa-antavimpia piirteitä on herännäisyys, vaikka myös lestadiolaisuudella, helluntailaisuudella ja siirtolaisten mukanaan tuomalla ortodoksisuudella on oma vaikutuksensa paikkakunnan uskonnollisessa elämässä.

Herännäisyydellä on kuitenkin syvimät juuret historiassa. Kiuruvedellä herännäisyys on levinnyt kolmessa aallossa: ensin vuodesta 1822 Paavo Ruotsalaisen aikoihin, toisen kerran 1870-1880-luvulla Wilhelmi Malmbergin (sitt. Malmivaara) kirkkoherrana olon aikana ja kolmannen kerran 1920-luvun taitteessa. Vasta Väinö Malmivaaran kirkkoherrakautena (1926 - 1943) tuli seuroista yleinen seurakunnallinen työmuoto. Hänen aikansa merkitsi herännäisyyden lopullista läpimurtoa seurakunnassa. Heränneet ovat kerääntyneet kuuntelemaan sanaa seurakunnan kirkkoon, kodeissa ja seuratuville pidettyihin seuroihin ja herättäjäjuhlille. Seurat ovatkin heränneille ominainen kokoontumismuoto. Kiuruveden ensimmäinen seuratupa rakennettiin ilmeisesti jo 1830-luvulla ja nykyinen vuonna 1873. Seuroissa saattaa olla puhumassa pappi, mutta yhtä hyvin ne saatetaan pitää pelkästään maallikoiden kesken ("keskinäiset seurat"). Kun joku alkaa valitsemansa virren, muut seuraavat mukana. Välillä luetaan Raamattua, jonka sanomaan saatetaan vastata spontaanilla virrellä, joka kirvoittaa taas seuraavalle puhujalle aiheen jne. Tilanne on parhaimmillaan kuin keskustelua. Puheet pidetään istuallaan. Seuroissa veisataan erityisesti "Siionin virsiä", joiden laulamiseen on syntynyt oma tyykinsä. Tilaisuuksissa on kotoisen lämmin tunnelma, vaikka veisaamiseen saatta liittyä kilpailuaakin. Nykyisin herännäisyys vaikuttaa Kiuruvedellä hiljaisena herätyksenä, ei voimakkaana tunnepurkauksena, kuten varsinaisten herätysaaltojen vallitessa. Vaikutus näkyy koko seurakunnan työskentelyssä. Seurakuntalaiset suhtautuvat yleensä "Jumalan sanan julistukseen ja sakramenttien toimittamiseen ja niihin osallistumiseen pyhällä arkuudella ja suurella vakavuudella", kuten kirkkoherra Matti Pesonen toteaa Kylien savut teoksessa. Varsinaisten herännäispiirien ulkopuolellakin on tapana järjestää seuroja esim. henkilöiden merkkipäivinä.

8.3.1 Herännäisseurat

Herännäis- eli körttiseuroja ruvettiin pitämään Kiuruves-seurassa vuosittain ennen kaikkea Martta Jauhiaisen toivomuksesta. Ne olivat luonnollinen kokoontumisen aihe herännäisseudulla syntyneille ja kasvaneille. Alkuvuosina (vuoteen 1956) ne pidettiin Helsingin Seuratupa ry:n Seuratuvalalla (Simonkatu 12 A). Vuonna 1955 Seuratupa ry ryhtyi hankkimaan uusia tiloja ja Kiuruves-Seurakin (vuosikokous 20.3.1955) päätti merkitä Helsingin Seuratuvan Kannatus Oy:n osakkeita tukeakseen uuden tilan hankkimista. Osakkeita ei jostain syystä kuitenkaan merkitty. Seuratupa ry:n saatua uudet tilat Salomoninkadulta ryhtyi Kiuruves-Seura pitämään seurojaan Johanneksen seurakuntasalissa (1957 - 1972), missä seurakunnan kirkkoherra tohtori Erkki Kurki-Suonio oli kiuruvetisten läminsydämisenä isäntänä ja seura-puhujana. Seurojen alussa ja lopussa hän usein soitti flyygellillä klassista musiikkia. Vuodesta 1973 vuoteen 1980 (lukuun ottamatta vuotta 1973, jolloin seurat olivat Lauttasaaren kirkossa) seurat pidettiin Taivallahden seurakunnan seurakuntasalissa Tempeliaukion kirkossa. Isäntänä siellä oli kuopiolais-syntyinen rovasti Wiljo Lindbohm ja kappalaisena Kiuruvedellä koulua käynyt Urpo Kokkonen. Taivallahden seurakuntasalissa pidetyt tilaisuudet olivat yleensä sunnuntaisin jumalanpalveluksen jälkeen. Sali oli silloin täynnä kansaa. Nähtävästi kirkkovaiki oli utelias näkemään, minkälaiset ovat kiuruvetiset körttiseurat.

Ilmeisesti vielä vuosina 1981 ja 1982 järjestettiin seurat kiuruvetisten kuorojen konserttien yhteydessä. Myös vuonna 1984 harkittiin johtokunnassa seuroja mahdollisesti järjestettävän konsertin yhteyteen.

Seurat pidettiin yleensä marraskuussa. Seura tarjosi niissä kahvit, mutta tilaisuudessa kerättiin usein kolehti, joka peitti vähintään kahvimenot.

Seuraavassa luettelo herännäisseuroissa puhuneista papeista ja maallikoista. Joistakin heistä on annettu myös ylimääräisiä henkilötietoja, jotta nähtäisiin heidän yhteytensä herännäisyyteen ja/tai Kiuruvedeen.

Elenius, Jussi Taisto (1972), s. 3.5.1944 Ylihärmässä maanvil-jelijän poikana. Pastori.
Havulinna, Veikko Talvi Tapio (1953, 1957), s. 7.11.1915 Vihdissä kansakoulunopettajan poikana. Pastori.
Huuskonen, Martti (1971), s. 28.9.1908 Kiuruvedellä Kerälän pi-hatuvassa. Vanhemmat: mv. Emil Huuskonen ja Augusta, o.s. Ruot-salainen. Rovasti.

Knuutila, Yrjö Johannes (1978, 1980), s. 12.5.1917 Oulujoella maanviljelijän perheeseen. Teologian tohtori.

Kokkonen, Urpo (1973), s. 8.7.1928 Pielavedellä. Vanhemmat: mv. Aapeli Kokkonen ja Augusta, o.s. Jauhiainen. Pastori, Taivallahden seurakunnan kappalainen. Kävi keskikoulun Kiuruvedellä.

Kuoppala, Jussi Vilho (1950, 1953), s. 19.1.1911 Ylistarossa. Pastori.

Kurki-Suonio (vuoteen 1929 Krohn), **Erkki** (1952, 1954 - 1955, 1957 - 1963, 1965 - 1975, 1977 - 1978, 1980), s. 22.9.1908 Helsingissä. Oli Iisalmen kaupunkiseurakunnan kirkkoherra 1935 - 1951.

Kärkkäinen, Lauri (1952, 1957, 1959 - 1962, 1967, 1971). Seuran puheenjohtaja.

Launis, Olli (puhui ainakin vuosina 1950 - 1952, 1954 - 1957, 1960). Kiuruves-Seuran johtokunnan jäsen.

Lindbohm, Wiljo (1973, 1974, 1977, 1978), s. 7.6.1914 Kuopiossa. Rovasti. Taivallahden seurakunnan kirkkoherra.

Linnansaari (ent. Lind), **Pauli** (1961), s. 29.8.1913 Kuopiossa kiuruvetissyntyisen rakennusmestari Pekka Lindin ja Anna Tikkasen perheeseen. Pappi.

Malmivaara, Väinö Juhani (J u k k a) (1969, 1977), s. 13.10.1916 Lapualla. Piispa Väinö Malmivaaran poika. Oli Kiuruveden kirkkoherrana 1970 - 1979. Kenttärovasti.

Martikainen, Ilpo (1977).

Murtorinne, Eino (1960, 1964, 1965, 1970). Pastori, teologian tohtori. Seuran johtokunnan jäsen.

Noponen, Osmo Antero, s. 17.2.1904 Helsingissä kansakoulunopettajan poikana. Iisalmen maaseurakunnan ylimääräisenä pappina 1929 - 1933.

Paljakka, Urho Aksel Ilmari (1956, 1964), s. 14.6.1903 Helsingissä kauppiaan poikana. Töölön seurakunnan kirkkoherra.

Pesonen, Vilho Gabriel (1964 - 1975, 1977 - 1978), s. 15.5.1898 Helsingissä ja k. 14.5.1980. Vanhemmat: kouluneuvos Matti Pesonen ja Ellen Irene, o.s. Malmberg (rovasti Wilhelm Malmivaaran tytär). - Rovasti.

Räty, Aku (1950), s. 1897 Heinäkylän Yläpihassa. Tunnettu maalikkosaarnaaja.

Simojoki (ent. Simelius), **Arvi Iisakki** (1955), s. 30.5.1903 Muhoksella. Kiuruveden seurakunnan pitäjänapulaisena 1941 - 1944 ja kirkkoherrana 1944 - 1969.

Simojoki, Arvi Ilkka J u h a n i (1956, 1958, 1961, 1963, 1965, 1966, 1978), s. 1.12.1928 Rantsilassa. Edellisen poika. Kiuruveden seurakunnan ylimääräisenä pappina 1952, vs. pitäjänapulaisena 1955 - 1956, 1957, kirkkoherran apulaisena 1956, virallisenä apulaisena 1957 - 1958, 1959 - 1961.

Simojoki, Martti Ilmari (1949), s. 17.9.1908 Uudessakaupungissa. Teologian tohtori, sittemmin arkkipiispa.

Talasniemi, Erkki Eljas Juhani (J u s s i) (1962), s. 30.9.

1937. Pappi jo kolmannessa polvessa. Hänen isoisänsä oli alkuperäiseltä nimeltään Rätty. Tapiolan seurakunnan pastori. Tenhiälä, Jussi. Pastori. Viro, Voitto Eino Ilmari, s. 3.2.1914 Kankaanpäässä maanviljelijän perheeseen. Lauttasaaren seurakunnan kirkkoherra.

Seuraavassa lyhyet maininnat niistä seuroista, joista on asiakirjoissa mainittu muutakin kuin puhujien nimet:

- 1950 26.10. Olli Launis piti esitelmän ("Silmäys sinne, missä tulet syttyivät"), joka julkaistiin Kiuruvesi-lehdessä kahtena osana 8.5.1954 ja 29.5.1954.
- 1954 28.10. puhujina Erkki Kurki-Suonio ja Olli Launis. Paikalla n. 60 henkilöä. Tästä tilaisuudesta Kiuruvesi-lehti kertoi mm. seuraavaa: " - Tohtori Kurki-Suonio muisteli erästä pientä kokemustaan, mikä sattui hänelle ollessaan v. t. kirkkoherrana Kiuruvedellä ja pitäessään rippikoulua tytöille, joita oli 135. Erään välitunnin aikana, jolloin hän jäi yksin kirkkoon ja siellä Herran edessä valitteli taitamattomuuttansa rippikoulun opettajana, yht'äkkiä kuului kirkon ulkopuolelta kirkasta rippikoulutyttyjen veisuuta. Tämä painoi nuoren rippikoulunopettajan kirkossa alttarin viereen polvilleen. Tämän tapahtuman jälkeen tuntui siltä, että hurskaitten kotien lapset kantoivat hänet, taitamattoman opettajan, suuren opettajan eteen saamaan voimaa ja taitoa siihen kalliiseen työhön, johon Herra oli hänet asettanut. Tohtori Kurki-Suonio korosti erityisesti sitä perintöä, minkä jokainen heränneen kodin lapsi saa, ja mikä perintö elättää vielä vuosikymmenien takaa, kuten nytkin saamme kokea ja nähdä. - - Olemme kovin kiitollisia tohtori Kurki-Suoniolle siitä, että hän kiireisten tehtäviensä lomassa tuli johdattelemaan meitä hajallaan olevia kiuruvetisiä tutuille 'lähteille', joista me, tai paremminkin äitimme ja isämme ovat ammentaneet vettä sielunsa sisäiseen janoon. - -".
- 1956 Past. Jussi Tenhiälä puhui Unkarin kansan kohtaloista.
- 1961 Erkki Kurki-Suonio toi terveiset Kiuruveden kunnalliskodista. Muita puhujia: Pauli Linnansaari ja Juhani Simojoki.
- 1962 Puheenjohtaja Lauri Kärkkäinen kertoi matkahavaintoja eri kirkkokuntien toiminnasta.
- 1964 Rovasti Vilho Pesonen, joka kertoi, että savolaisittain ja nimenomaan kiuruvetisittäin laulettu Siionin virret ovat ensimmäisinä kaikuneet helsinkiläisissä seuroissa, joita pidettiin hänen vanhempiensa kodissa. Hän kertoi myös äitinsä lapsuudenaikaisia muistoja Kiuruveden herännäisseuroista, joissa hän pappilan kasvattina oli ollut mukana

pitkienkin matkojen takana eri puolilla pitäjää. - Rovasti Paljakka muisteli käyntejään Kiuruvedellä. Ensi kertaa hän oli siellä 1924, jolloin hän oli saanut olla Heinäkylän herätysten aikaisissa seuroissa.

1971 Lauri Kärkkäinen näytti kuvia Islannista.

1975 Lauttasaaren seurakuntasalissa mykyrokkaillaan jälkeen.

1977 Paavo Ruotsalaisen 200-vuotismuistoseurat. Teologian tohtori Erkki Kurki-Suonio esitti Ukko-Paavo-sävelperinteitä. Ilpo Martikainen näytti diakuvia edelliskesäisiltä Lapinlahden herättäjäjuhlista. Pastori Esa Ruuttunen lauloi kirkkomuusikko Elma Kosken säestämänä Ahti Sonnisen sovituksen lapinlahtelaisesta Siionin virrestä Kuka valaisee ja Ukko-Pekka-virren Sinuhun turvaan Jumala. Seurat pidettiin heti jumalanpalveluksen jälkeen, ja niihin osallistui runsaasti myös paikallisen seurakunnan väkeä.

8.3.2. Esitelmiä herännäisyydestä

Myös seuran muissa tilaisuuksissa kuin körttiseuroissa on herännäisyys ollut esillä. Mm. seuraavat esitykset on pidetty:

1968 Vuosijuhlissa teologian tohtori Eino Murtorinteen juhlapuhe Kiuruveden varhaisimmasta herännäisyydestä 1800-luvulla yleisen kulttuurihistorian valossa.

1975 Vuosikokouksessa rovasti Erkki Talasniemi: Aku Rädyn kertomaa.

1976 Savolaisten seurojen yhteistilaisuudessa Taivallahden kirkossa akateemikko Joonas Kokkonen ja kirjailija Lauri Kokkonen kertoivat oopperan "Viimeiset kiusaukset" toteuttamisvaiheista.

8.4. Kiuruveden historian tutkiminen ja kansanperinteen tallentaminen

8.4.1. Kotiseutuarkisto

Seuran kotiseutuarkiston hoitajana ja historioitsijana toimi pitkään heti seuran ensimmäisestä johtokunnan kokouksesta lähtien johtokunnan jäsen Immi Paasikivi. Kotiseutuarkiston kokoaminen ja Kiuruveden historiaan liittyvän aineiston tallettaminen koettiin juuri perustetussa seurassa siis ensiarvoisen tärkeäksi asiaksi - kuten seuran säännöt edellyttivätkin. Mitä kotiseutuarkiston kokoaminen käytännössä merkitsi, ei ole selvillä, koska tällaista arkistoa ei seuralla ole säilynyt tai se on hävinnyt hoitajansa kuoltua.

8.4.2. Kiuruveden historian kirjoittaminen

Vuosikokouksessa 1953 keskusteltiin "jälleen" Kiuruveden historian kirjoittamisesta. Esityksen historian kirjoittamisesta teki Olli Partanen ja Joni Tenhunen kannatti sitä. Keskusteluissa kävi ilmi, että jotkut henkilöt olivat keränneet aineistoakin sitä varten. Kiuruveden opettajatkin olivat monistaneet julkaisun "Kiuruveden kotipaikka-aapinen". Päättöstä ei voitu tehdä tarvittavien varojen puutteessa. Johtokunta käsitteli historiahanketta taas kokouksessaan 16.5.1957. Päätettiin ottaa asiassa yhteys Antti Leväsälmeen, joka oli kerännyt paljon aineistoa pitäjän historiaa varten. Häneltä aiottiin kysyä, voisiko seura olla jollain tavoin mukana historiankirjoittamistyössä. - Hanke Kiuruveden historian kirjoittamiseksi toteutui kuitenkin vasta 30 - 40 vuotta sen jälkeen, kun asia oli ollut esillä Kiuruves-Seurassa. Kunnan historia (Kiuruvesi 1873 - 1980) ilmestyi kesällä 1988. Sen on kirjoittanut Leo Huovinen. Vain muutamaa viikkoa myöhemmin ilmestyi toinen Kiuruveden historian ja nykypäivänkin kannalta tärkeä teos: Kiuruveden Kotiseutuyhdistyksen julkaisema Kylien savut, kotiseututietoa Kiuruvedestä. Sen ovat toimittaneet Aulis Laukkanen, Ossi Tikkanen ja Lauri Winberg.

8.4.3. Muuta Kiuruveden historian alalta

Kiuruveden kirkkopuistoon pystytetyn Raivaajapatsaan paljastamistilaisuuden aikoihin vuonna 1976 oli Kiuruves-Seurassa esillä aloite Muinais-Kiurujärven rantaäyräiden etsimiseksi maastosta.

Syksyllä 1982 ehdotti Lauri Kärkkäinen, että kirkonkylästä laadittaisiin 1800-luvun lopun tai 1900-luvun alun tilannetta heijastava kuvakartta. Lauri Kärkkäinen laati kartasta jo rungonkin. Sekä Kiuruveden Kotiseutuyhdistys että kulttuurilautakunta käsittelivät asiaa ja kokivat idean hyväksi, mutta ilmeisesti hanke jäi, koska piirtäminen olisi ollut liian aikaavievää.

8.4.4. Kiuruveden vaakuna

Johtokunnassa keskusteltiin 1956 Kiuruveden vaakunasta. Asiasta päätettiin kysyä lisätietoja Kiuruveden kunnan hallinnolta. Asiapaperit eivät kerro, etenikö asia silloin yhtään, mutta vuonna 1962 kunnanhallitus julisti avoimen aihekilpailun kuntaan liittyvän tunnuksen löytämiseksi vaakunaan. Vielä saman vuoden aikana pystyi kunnanvaltuusto hyväksymään suunnitellun vaakunan, jossa heraldisesti kuvattuna on mustassa kentässä kultainen kiuru siivet levitettyinä, alapuolella saatteena kolme hopeista vesilehvää asetettuina 2 + 1.

8.4.5. Kiuruveden historiallinen kuvakartta

Kun seuran johtokunnan parissa mietittiin, mitä 100 vuotta täyttävälle Kiuruveden kunnalle annettaisiin lahjaksi, keksi Lauri Kärkkäinen aatteen laatia historiallinen kuvakartta Kiuruvedestä. Lauri Kärkkäinen myös suunnitteli kartan. Sen piirsi Salme Maunuksela. Kartan alkuperäiskappale lahjoitettiin sitten Kiuruveden kunnalle. Kartasta otettiin valokuvaamalla kopioita, joita myytiin aluksi myös yksityisille Kiuruvettä harrastaville henkilöille sekä Kiuruveden kunnalle ja seurakunnalle. Kun Kiuruveden kunta alkoi antaa sitä lahjaksi vierailleen, ehdotti seura, että karttaa voitaisiin vastedes antaa vain seuran, kunnan tai seurakunnan toimesta "edustuslahjana", eikä sitä enää yksityisille myytäisikään. - Yhteensä painos on ollut noin 250.

Heinäkuun alussa 1983 puheenjohtaja ja kunniapuheenjohtaja luovuttivat kuvakartan Suomen Kunnallisliitolle. Kartan otti vastaan puheenjohtaja Paavo Pekuri. Samana vuonna kartta luovutettiin myös Tekniikanmuseolle. Kartan ovat saaneet myös mm. presidentti Urho Kekkonen ja pääministeri Kalevi Sorsa.

8.4.6. Esitelmiä

Kiuruveden menneisyyteen, perinteisiin, entisiin asukkaisiin ja vanhaan nimistöön liittyviä puheita, esitelmiä tai muisteluita on ollut runsaasti seuran eri tilaisuuksissa: vuosikokouksissa 1949 - 1954, 1958, 1959, 1963, 1966, 1967 (ks. lukua 5.1.1), mykyrokkajuhlissa 1960, 1973, 1976, 1979, 1981, 1984, 1985, 1986 (ks. lukua 7.1), iltamissa 1949 (ks. luku 7.4) ja vuosijuhlissa 1973 (ks. luku 7.2). Lauri Kärkkäinen on pitänyt kotiseudun menneisyyteen liittyviä puheita myös Kiuruvedellä vuosina 1973 ja 1976 (ks. luku 9.4).

Savon historiaan liittyviä puheenvuoroja on pidetty mm. vuosikokouksissa 1957, 1970, 1974, 1975, 1981 (ks. luku 5.1.1) ja Lauri Kärkkäinen Kiuruvedellä 1976 (ks. luku 9.4) ja Savon Seuran vuosijuhlissa 1979 (ks. luku 13.2).

Esityksiä on pidetty myös Suomen historian ja suomalaisen kansanperinteen sekä yleensä kotiseututyön aloilta.

9. Kotiseudun nykyisyyden tuntemisen edistäminen

Kiuruvetiset terveiset Kiuruves-Seuralle, lähettänyt
Miina Räsänen:

"Terveisemme toisin meeltä entis aijan Kiuruveeltä.
Ehkä mieles tänne halloo, ehkä unissasi salloo,
joskus tänne retken teet, rantamaelle Kiuruveen.

Monet muistot tänne jäevät, huolettomat lapsuuspäi-
vät. Ennen kelpas ellee Kiuruveellä, ei kiirettä
silloin ollunna meellä, vuan joskus juostiin nurkan
taa, atomeja laakoomaan.

Ei tyttärillä ollut huolta hoejellessaan kaaneuspuol-
ta. Kasvos pestiin suopa-saippuvalla ettei pystyis
niihin aejan halla. Siksikö nyt kaepaelet, rantamael-
le Kiuruveen.

Ei huolta linjojesi puoleen. kantoi toppatakkis
niistä huolen, siäres arvosteluista siästy, kun
helemas pieksun varsiin piättyi, ehkäpä siksi kaepae-
let rantamaelle Kiuruveen.

Ehkäpä poejat Kiuruveen, Kiuruveen entisen, yhä muis-
tanevat siellä, hoosun polovet pussilla, niin Lassil-
la kuin Jussilla.

Nyt muistellessanne Kiuruvettä, aattelettako aina
että, tokkohan suanetta koskaan ennee takin hihhaan
niistee nennee, kuten joskus ennen teet, rantamaella
Kiuruveen.

Jos muistot rakkaat Kiuruveen, tahtoisia ellee uovel-
leen, niin tulukoo jookolla Kiuruveelle tiällä museon
Paavo sannoo teelle: "nyt suatta ellee uudelleen,
aejan entisen Kiuruveen".

Vaekka muistojesi polut armaat, lienee umpeen luonut
aeka varmaan, niin kuitenkin tie tänne retki, luonam-
me viivy pieni hetki, maella muistoen entisten,
rantamaella Kiuruveen."

Nyky-Kiuruvesi on ollut seuran erityisen kiinnostuksen kohtee-
na. Esim. mykyrokkajuhlasta 1950 lähetettiin onnittelusähke
kansallisissa hiihtokilpailuissa hyvin menestyneille kiuruveti-
sille Paavo Lonkilalle ja Viljo Pesoselle (saavuttivat silloin

kaksoisvoiton SM-hiihtojen 15 km:llä; Pesonen voitti sekunnilla Lonkilan). Seuran perustaminen sinänsä jo lisäsi Kiuruvedeltä poismuuttaneiden käyntejä vanhalla kotiseudullaan. Nykyisetkin seuralaiset vierailivat usein Kiuruvedellä ja osallistuvat mm. kesäisin Kiuruves-päiville. Seuran Helsingissä järjestämässä tilaisuuksissa on ollut lähes säännöllisesti vieraita Kiuruvedeltä.

Kiuruvesi-lehden levittäminen ja lukeminen on ollut koko ajan seuralaisten kunnia-asia.

9.1. Esitelmii

Seuran tilaisuuksissa pidetyissä ja seuralaisten muissa yhteyksissä pitämässä puheissa, esitelmissä ja tervehdyksissä on nykyinen Kiuruvesi ollut esillä. Seuraava - varmastiikin vajavainen - lista olkoon tästä osoituksena: vuosikokouksissa 1965, 1969 (ks. luku 5.1.1), retkellä 1951 (luku 7.3.) mykyrokkajuhlassa 1971, 1984 - 1987 (ks. luku 7.1), illanvietoissa ja vuosijuhlissa 1953, 1961, 1978 (ks. luku 7.2), näyttelyssä Jugendsalissa (ks. luku 14) ja kotiseudulla pidetyissä puheissa 1973, 1981 (ks. luku 9.4). Kiuruveden maantiedettä on käsitelty vuosikokouksissa 1956 ja 1960 (ks. luku 5.1.1) ja muussa yhteydessä 1978 (luku 13.2).

Muissakin tilaisuuksissa - mm. kiuruvetisten kuorojen konserteissa - on kuultu tuoreimmat terveiset Kiuruvedeltä.

9.2. Aloitteita kotiseudulle

Seuran säännöt edellyttävät seuralta aktiivisuutta vanhan kotiseudun kehittämiseksi. Joitakin aloitteita seura onkin tehnyt, mutta välimatka vanhalle kotiseudulle lienee ollut liian suuri, jotta aktiiviseen vaikutukseen olisi pystytty. Seuraavassa muutamia aloitteita, jotka on kuitenkin tehty:

1980 Kiuruveden toripäivillä esitti Yrjö Jauhiainen seuran aloitteen Ylä-Savon eräsoutu -nimisestä vuosittaisesta viestikisasta. Hän esitteli myös kilpailun sääntöluonnoksen ja reititusuunnitelman Iisalmen ja Kiuruveden välillä. 40 kilometrin matka taitettaisiin savolaistyyppisin venein. Kisajoukkueina olisivat savolaiset seurät ja/tai kunnat. Asiasta oltiin yhteydessä myös Kotiseutuyhdistyksen puheenjohtajaan. Alun perin idea oli Lauri Kärkkäisen. Aloite toteutui "vesitettyssä" muodossa: yksilökohtaisena soutukilpailuna Kiurujärvellä Lapinsaa-ren ympäri. Kilpailu järjestettiin kaksi tai kolme kertaa.

1981 Johtokunta päätti 28.5. ottaa yhteyttä Kiuruveden Koti-

seutuyhdistykseen, jotta kesän toritapahtuman yhteydessä istutettaisiin seuran nimikkopuu Kiuruvedelle. Asiasta oli vuosikokouksen periaatepäätös. Asia ei ole edennyt.

1985 johtokunta päätti 16.6. kokouksessaan, että Kiuruvesi-päivillä otetaan esille mahdollisesti muiden yläsavolaisten kesken järjestettävä puulaakisoutu, joka noudattelisi jotain niistä historiallisista vesireiteistä, joita pitkin asutus on Ylä-Savoon saapunut. Tämänäkin asia ei ole ottanut tuulta purjeisiin.

9.3. Kiuruveden "suurlähetystö"

Siihen aikaan, kun matkat ajallisesti olivat pitkät Kiuruvedeltä Helsinkiin eivätkä tiedotusvälineetkään olleet nykyisenlaisia, oli jokainen "sillanpääasema" Helsingissä tärkeä Kiuruveden kunnallis-, kulttuuri- ja talouselämälle. Monille Helsingissä asuville entisille kiuruvetisille oli muodostunut täällä kantakiuruvetistenkin kannalta sellaisia hyödyllisiä epävirallisia ja virallisia suhteita, joita Kiuruvedeltä käsin olisi ollut vaikea luoda. Kiuruves-Seuran olemassa- ja esilläolo yläsavolaisessa lehdistössä varmasti auttoi kiuruvetisiä lähestymään kiuruvesseuralaisten kautta oikeita "instansseja" ja oikealla lailla. Kiuruves-Seura ei tietenkään varsinaisesti ole ollut luomassa mitään yhteyksiä, mutta sen olemassaolo on luonut henkistä maaperää yhteyksien helpottamiseksi.

Monesti pääkaupunkiseudun kiuruvetisten kodit ovat olleet myös tänne asioimaan tulleiden kiuruvetisten päättäjien, yrittäjien ja kulttuuri-ihmisten tuki-, maja- ja virkistyspaikkoina.

Kiuruvetisten kansanmiesten ja päättäjien "yökunnissa" oloon pääkaupungissa liittyy monen monta tarinaa ja kaskua. Niitä on aikojen myöten julkaistu Kiuruvesi-lehdessä, Rieti Partasen kasetilla Tökrönpuron Herkko Helsingissä, ja kaikkihan tuntevat omasta sukupiiristään tarinoita setiensä ja tätiensä Helsingin matkoista. Kerrottakoon tässä yksi, koska se liittyy Kiuruves-Seurankin toimintoihin: Kiuruveden kunnan isoisia oli kerran käymässä Helsingissä. Tähtäimessä oli jonkin ison teollisuuslaitoksen saaminen Kiuruvedelle. Asiasta käytiin neuvotteluja. Niissä ilmeni, että varmimmin asia etenisi, jos asialle saataisiin presidentin siunaus. Isoiset sitten saivatkin järjestettyä seuraavaksi aamuksi vastaanoton Tamminiemeen. Mutta tuli hätä, mitä viedä lahjaksi. Sitä sitten valittelivat Kärkkäis-Lassille mielessä Kiuruveden historiallinen kuvakartta, joka olisi sopiva lahja Kekkoselle vietäväksi. Lassi vähän vastusteli, varsinkin kun karttaa ei silloin ollut yhtään ylimääräistä eikä omistuskyltin tekstaa-jiakaan yöaikana olisi helppo saada. Mutta ei auttanut, Lassin nimikyltti hänen omasta kartastaan pois ja

Lassi järjestämään uutta lahjakylttiä. Yön aikana Lassi saikin sellaisen tekstautettua, ja lahja oli aamulla valmis vietäväksi. Lahja ojennettiin ja varsinainen asia esiteltiin sitten presidentille. Kekkonen vähän aikaa tuumi, katseli karttaa ja totesi: "Mihin te sitä tehdasta tarvitsette, teillähän on jo teollisuutta, kehittääkää ja laajentakaa sitä" osoittaen samalla Rytken länsipuolelle, sydänmaalle piirretyn pontikkapannun ja pontikankeittäjän kuvaa. Siihen se teollisuuslaitoshanke silloin jäi, mutta karita sai samalla osuvan nimen: "pontikkakartta".

Tuosta tapauksesta huolimatta lienevät kantakiuruvetiset olleet seuraan tyytyväisiä, koskapa Lauri Vinbergin suulla Savon Seuran 60-vuotisjuhlien yhteydessä 20.10.1979 nimittivät Lauri Kärkkäisen Kiuruveden "suurlähettilääksi" Helsinkiin.

9.3.1. Kuorovierailuja

Vaikka Kiuruves-Seura ei olekaan Helsingissä edustamassa Kiuruveden kunnan ja yrittäjien taloudellisia etuja, on se kuitenkin pystynyt auttamaan kiuruvetisten kulttuurituontia. Monissa seuran tilaisuuksissa, varsinkin mykyrokkejuhlissa, on ollut kiuruvetisiä esiintyjiä. Kiuruvedeltä tulleille kuoroille ja orkestereille on järjestetty myös muita esiintymistilaisuuksia:

17. - 19.10.1975 Kiuruveden Naislaulajien konserttimatka Helsinkiin. Kiuruves-Seura järjesti lauantaina 18.10. vierailleen (32 henkilöä) kiertoajelun Helsinkiin, Otaniemeen ja Tapiolaan. Seura tarjosi vierailleen kahvit Tapiolassa. Helsingin kaupunginteatterin takaisiin salaisuuksiin tutustutti teatterin ylivahvistimestari, kiuruvetisten vävy-poika Pentti Hurskainen. - Helsingin savolaiset kotipaikkaseurat järjestivät illalla 18.10. yhdessä Savon Seuran kanssa Balderin salissa iltamat. Naislaulajat esiintyivät kansallispukuisina. Ohjelmassa oli myös yksinlaulua, lausuntaa ja kanteleensoittoa. Muina esiintyjinä olivat "Vimpelin Väinämöisen poika" Pentti Kivinen, taiteilija Ritolan perhe, lausuja Aimo Maaranen. Sali oli täynnä väkeä. - Sunnuntaina 19.10. kuoro esiintyi jumalanpalveluksessa, jonka jälkeen oli laulutuokio Temppeliaukion kirkossa. Kuoroa johti Hilkka Tikanmäki. Pastori Esa Laakso lausui tervehdyksen Kiuruvedeltä.

Syksyllä 1978 Kiurun Laulun Helsingin matkaan osallistui 25 laulusta. Tuomisina porukalla oli Jussilan Hannan leipomat kaksi kalakukkoa sekä juuri valmistuneen Kunnialauluja-kirjan ykköskappale, joka luovutettiin Helsinkiin siirtyneelle Erkki Kärkkäiselle. Avustajina mukana olivat Lauri Vinberg (toimi juontajana) ja ex-kuorolainen, kunniakirjan suunnittelija Matti

Valkama. Kuoro esiintyi mykyrokkajuhlissa.

20.10.1979 Savon Seuran 60-vuotisjuhlan ohjelma oli kiuruvetis-painotteinen. Lauri Kärkkäinen juonsitilaisuuden, jonka avasivat Rytlyn Pelimannit. Eino Liljan johtama Kiuruveden Opettajain Kamarikuoro lauloi. Juhlaesitelmän jälkeen Rytlyn Pelimannit esiintyivät uudelleen. - Seuraavana päivänä Kiuruveden Opettajain Kamarikuorolla oli hengellisen musiikin konsertti Tempeliaukion kirkossa jumalanpalveluksen jälkeen. Jumalanpalveluksessa saarnasi Jukka Malmivaara. Ohjelma oli korkeatasoinen (sävellykset: G.H. Händel, H. Klemetti, T. Kuusisto, L. Madetoja, F. Mendelssohn, O. Merikanto, S. Salonen, K. Tikka ja J.G. Walther), solisteina Aino Komulainen, Anja Saastamoinen ja Juhani Tikka. Kuoroa säesti Tapio Tiitu ja johti Eino Lilja. Seurakunnan ja seuran puolesta kuoroa kiitti Urpo Kokkonen. - Kiuruvetisten matkaa Helsinkiin vetivät Lauri Vinberg ja Jukka Lappalainen.

16.11.1980 Kiurun Laulun kirkkokonsertti Tempeliaukion kirkossa. Kuoroa säesti Tapio Tiitu ja johti Eino Lilja. Solistina oli Tuomo Hämäläinen. Sävelmät tai sovitukset: J.S. Bach, O. Elokas, P.J. Hannikainen, H. Klemetti, T. Kuusisto, A. Maasalo, E. Mustamo, J. Sibelius, A. Sonninen ja S. Webbe. Puhujana oli Erkki Kurki-Suonio.

1982 lokakuussa Kiuruveden Opettajain Kamarikuoro vieraili Kiuruves-Seuran vieraana. 10.10. oli kamarikuorolla ja jousiorkesterilla kirkkokonsertti Tempeliaukion kirkossa. Kuoroa johti Eino Lilja. Kamarikuoro esitti L. v. Beethovenin, H. Klemetin, T. Kuulan, W.A. Mozartin, M. Nybergin, S. Salosen, F. Schubertin, K. Tikan ja A. Vivaldin sävellyksiä ja sovituksia. Kamarikuoro ja jousiorkesteri esittivät 7-osaisen kantaatin Kristus kuolon kahleissa. Solisteina olivat Aino Komulainen, Anja Saastamoinen ja Juhani Tikka. Orkesterin kokoonpano: Marianne Pesonen (i viulu), Oili Oksanen (ii viulu), Seija Lappalainen (i alttoviulu), Olavi Lappalainen (ii alttoviulu), Helli Kettunen (sello), Juha Pesonen (kontrabasso) ja Kalervo Hertteli (urut). Puhujana oli rovasti Wiljo Lindbohm.

Kuorovierailut Kiuruvedeltä Helsinkiin ovat olleet ilmeisesti onnistuneita. Kiuruves-Seuran 40-vuotisjuhlille 2.10.1988 on tulossa vuorostaan esiintymään Kiuruveden Naislaulajat.

Tyytyväisyys kuvastuu nimimerkki "Annelin" eli Anneli Penttisen Espoossa päiväämään runoon Kiitoskirje, joka julkaistiin opettajien kamarikuoron vierailun jälkeen 9.10.1982 Kiuruvesi-lehdessä:

Mieleni minun tekevi,
 aivoni ajattelevi
 pyrkiä puhelemahan,
 saahani sanelemahan
 noista hetkistä hyvistä,
 tuokioista tuttavista:
 Kiuruvetisten tulosta.
 kultakurkkujen kulusta
 kaupungin laululavoille,
 näille Hesän näyttämöille.

Laulu kaikui kaunihisti,
 sävelet helisten helkkyyi
 kotiseutuseurallamme,
 kansan kuulun kunniaksi.
 Siitä istuimme iloiten,
 liikutuimme liiatenkin.
 Vesi silmästä sirisi,
 hymy harras jo hyrähti
 meiltä kuoron kuuliijoilta,
 yleisöltä, ystäviltä
 lauluporukan parahan.
 opettajakuoron oivan
 sekä soololaulajien
 Anjan, Ainon ja Juhanin.

Kuulutti kelpo Kalevi,
 juonsi juttua somasti,
 leikin laski leppoisesti
 noista Savon sattumista,
 kiurukkaiden kertomista.
 Piti jo naurulle ruveta,
 hyristä hyvillä mielin.
 Yltyi riemu riehakaksi
 rovasti Lindbohmin myötä,
 vitsiniekan vääräleuan,
 sanasepon savolaisen.

Lassi laillansa pakisi,
 kotiseutua kohotti,
 yhteistä pesää ylisti.
 Kuvien kertoi kaunehimmin
 helläksi hiljentyvälle
 joukolle Jauhiais-Ynnin,
 kotiseutuseurallemme.

Aamun uuden auetessa,
 sunnuntain jo saapuessa
 kansa kirkkohon kasusi,
 Taivallahteen taivalteli
 tuota kummaa kuulemahan.

kiurukkaiden kiehtovata
 laulelua laatuaisata.

Kirkonmeiningin menossa
 elpyi laulut ensimmäiset.
 Vielä kohta konsertissa
 soivat kauneimmat sävelet
 kunniaksi Korkehimman,
 ylistykseksi Ylimmän.
 Siinä nousi notkeasti,
 soinnahti sävelten sarja,
 kirkon kattohon kohosi,
 yhä ylemmäs yritti:
 Luojan luokse kiittämähän,
 armoaan anelemahan.

Etevästi Eino johti
 herkin sormin soitatteli,
 laulajansa laulatteli.
 Kalervo urut osasi,
 säästyskin sävähdytti.
 Vielä oli orkesteri
 soreasti soittamassa,
 musisoimassa mukana.

Kansa istui ihmetellen,
 kuunteli käsi posella,
 sydän herkkä heltyneenä.
 Siinä tuttu, siinä outo,
 siinäpä turistitulva,
 matkustajat muilta mailta,
 kunnes laantui laulu kaunis,
 päättyi virsi viimeinenkin.

Kiitos kuorolle hyvälle,
 kiitos tänne tulemasta,
 kotiseudun sävelistä,
 kiitos kirkkomusiikista.
 Vielä kiitos viimeiseksi
 toistemme tapaamisesta,
 ystävydestä yhäti,
 lämmöstä läheisen joukon.
 Soikoon laulunne somasti,
 heleästi helkkyköhön
 onnen ollessa osana
 hoidossa hyvän Jumalan
 Kiuruveden katvehessa,
 suojassa kotoisen seudun.

9.4. Kiuruvesseuralaisia kotiseututilaisuuksissa Kiuruvedellä

Kiuruves-Seura on pyrkinyt aktivoimaan jäseniään ja pääkaupunkiseudulla asuvia kiuruvetisiä osallistumaan Kiuruvedellä järjestettyihin kotiseutu- ja muihinkin suurempiin tilaisuuksiin. Tätä on edistänyt myös seuran Kiuruves-lehden levikkityö. Huomionsa kiuruvesseuralaisten keskuudessa ovat saaneet mm. Kiuruveden maatalousnäyttelyt (1951 ja 1984) ja herättäjäjuhlat (1950 ja 1981). Viime vuosina ovat erityisen mielenkiinnon kohteena olleet Kiuruvesi-päivät ja sitä edeltäneet muut Kiuruveden Kotiseutuyhdistyksen juhlat. Lähes vuosittain joko seuran puheenjohtaja (Lauri Kärkkäinen tai Yrjö Jauhiainen) tai joku muu aktiivi (esim. 1965, 1969 Ensio Savolainen) on esittänyt seuran tervehdysten tai joskus jopa pitänyt juhlapuheen.

Muutamista Kiuruvedellä järjestetyistä juhlista mainittakoon seuralaisten osuus:

- 1962 Kiuruveden seurakunnan 100-vuotisjuhla. Lauri Kärkkäinen oli seuran puolesta paikalla.
- 1973 Kiuruveden kunnan 100-vuotisjuhlilla 6. - 8.7 johtokunnan jäsenet luovuttivat kunnalle historiallisen kuvakartan Kiuruvedestä. Lauri Kärkkäinen piti myös juhlapuheen "Synnyinseudulle".
Kiuruvesi-lehden 20-vuotisjuhlassa Kiuruveden seurakuntatalolla oli seuran puolesta paikalla Erkki Kärkkäinen.
- 1976 Kiuruveden kotiseutupäivillä Raivaajapatsaan paljastuspuheen piti prof. Eino Murtorinne. Päiviin liittyvässä tilaisuudessa Honkarannassa seuran puheenjohtaja Lauri Kärkkäinen pakinoi Kiuruveden maiseman synnystä ja ensimmäisten asukkaiden elämästä. Samalla hän lahjoitti Savon pienoislipun Kiuruveden Kotiseutuyhdistykselle ja Kiuruvesilehdelle. Lauri Kärkkäinen esitelmöi myös kansalaisopistolla Saimaan vesistön purkautumisesta Pohjanlahteen noin 8000 vuotta sitten.
- 1977 Kiuruveden Kotiseutuyhdistyksen 30-vuotisjuhlissa seuraa edustivat Lauri Kärkkäinen, Miina Tuhkanen ja Erkki Kärkkäinen. Juhlassa luovutettiin Lauri Kärkkäiselle Suomen Kotiseutuliiton pienoislippu.
- 1979 Kiurun Laulun juhlilla seuraa edusti Yrjö Jauhiainen.
- 1980 Kiuruveden toripäiville seuran terveiset vei Yrjö Jauhiainen. Samassa yhteydessä hän esitti johtokunnan aloitteen Ylä-Savon eräsoudusta (ks. lukua 9.2).
- 1981 Kiuruvesi-päivien Museo-Paavon juhlassa Lauri Kärkkäinen puhui Kiuruvedeltä Helsinkiin muuttaneiden tuntemuksista ("Tänne mulla mieli palaa, jos mä milloinkaan joudun kunne kulkemahan, kauas outoon maailmaan"). - Seuran aloitteesta toritapahtuman yhteydessä pidettiin soutukilpailu. Seura

hankki palkinnoksi puumelan, joka vuosittain annetaan veteraanisarjan voittajajoukkueen haltuun. Soutukilpailut järjestettiin ainakin vielä parina seuraavana vuonna. 1983 Niilo Hyvönen luovutti seuran puolesta soutukilpailujen voittaneelle joukkueelle hyvin tehdyn ja kauniisti muotoillun melan.

1981 Lokakuun vaihteessa pidettyihin Kiuruveden uuden kunnantalon vihkiäisiin osallistui Lauri Kärkkäinen, joka yhdessä Kiuruveden Kotiseutuyhdistyksen kanssa luovutti talolle Savon viirin.

1987 Kotiseutuyhdistyksen 40-vuotisjuhlassa seuran puolesta oli onnittelemassa Yrjö Jauhiainen. Luovutettiin 500 mk yhdistyksen rahastoon.

1988 Järjestettiin kotiseutuillanvietto torstaina 4.8. Valta-kunnallisten kotiseutupäivien aattona museon pihalla. Tilaisuudessa julkistettiin Kotiseutuyhdistyksen Kylien savut-kotiseututeos, johon Lauri Kärkkäinen oli laatinut artikkelin Kiuruves-Seurasta (Entisten kiuruvetisten kotiseutuharrastusta nykyisillä asuinsijoilla). Juhlassa Lauri Kärkkäiselle annettiin nyt neljännen kerran jaettu Kiuruveden Kotiseutuyhdistyksen Kiuruvesi-mitali. Aikaisemmin mitalin ovat saaneet päätoimittaja Aarne Leväsalmi (nro 1, 1985), urheiluseura Kiuruveden Teräs (1985), taidegraafikko Eino Ahonen ja pujottelija Sami Tikkanen (1986) sekä rouva Elli Juntunen (1987).

9.5. Kiuruvesi-lehti

Parhaita tapoja, jolla seura on tehnyt tunnetuksi nyky-Kiuruvettä sieltä poismuuttaneiden keskuudessa, on varmasti ollut Kiuruvesi-lehden levikkityö. Lehden viikottainen lukeminen on ollut koko ajan seuralaisten kunnia-asia.

Kiuruvesi-lehden asiamiehenä toimi vuodesta 1956 ainakin vuoteen 1978 Hanna Jauhiainen. 1950-luvun lopulla hänen kauttaan kulki noin 70 lehden tilausta. Hän toimi heti alusta lähtien Immi Paasikiven ohella lehden kirjeenvaihtajana. Lehden 20-vuotisjuhlien yhteydessä 1973 myönnettiin Hanna Jauhiaiselle Paikallislehtien Liiton hopeinen sulkamerkki pitkäaikaisesta (yli 15 vuotta) työstä lehden tilaushankinnassa.

Johtokunta päätti 6.4.1956 merkitä kaksi Kiuruvesi-lehden osaketta. Osakkeiden määrä on kasvanut kuudella myöhempien osakeantien yhteydessä.

10. Kotiseudun aineellisen ja henkisen kehityksen edistäminen

10.1. Avustustoiminta

Hanna Jauhiaisen Kiuruves-laulun mallin mukaan syntyi ainakin kaksi muuta Kiuruves-laulua, joiden sanat julkaistiin Kiuruvesi-lehdessä. Toisen E.A. Bergkvistin sanat (julkaistu 13.12.1958) lienee hyvä kerrata tässä yhteydessä osoituksena niistä ahdistavista ja puutteellisista oloista, jotka paikoin Kiuruveden syrjäkylillä vielä pitkään sodankin jälkeen vallitsivat. - Kolmannet, Eino Nevalaisen laulun sanat (julkaistu 7.3.1959) tarkastelivat Kiuruvettä siirtolaisen kannalta.

Kiuruves

(Mitalin toinen puoli)

Kiuruves, Kiuruves
kylmänpurjine korpines!
Väestykäämme torin luota
katselemaan toesta puolta
mitalista Kiuruveen,
josta nyt värssyn teen.

Kiuruves, Kiuruves
suurine suoalueines!
Tiällä Ryt kyn perukoella
ojia ee ole soella
Tietä tänne kaevataan
mutt' oottoo suat ainiaan

Kiuruves, Kiuruves!
Tori ympäristöineen
rakentaapi viemäreitä
sekä levittellöö teetä.
Syrjäkylällä puutteetaan
turha on valittaa.

Kiuruves, Kiuruves
kovin suurine sukuines!
Vanahat tiällä' on sukujuuret
lapsilaumat hirveen suuret
nousemassa laulamaan:
työttömyys, työttömyys.

Kiuruves, Kiuruves
hallanarkoine rämmeenes!
Kyllä tiällä työtä ois
ojia ku korpeen loisi
- kurjuus tiällä häepäis poes
työtä oes, työtä oes.

Kiuruves, Kiuruves
pitkänpitkine matkoes!
Yöllä aena pittää lähtee,
eekä päivästä jä tähteeks
kaapalta kun evästä
kannat reppuselässä.

Kiuruves, Kiuruves
kovin paljone puutteenes!
Kun tiällä sattuu myöskin
sairaus,
käräsi, kestä itse vaivas
Ja apu kun on perillä
on kuolema jo kerinnä.

Kiuruves, Kiuruves
Keskukseks asuneet
jotka tämän nähä tahtoo
tulukoot tänne Pohjoisagoon,
niin näätän tämän kurjuuven
Kiuruveen, Kiuruveen.

Seuran toiminta ei ole ollut pelkästään aatteellista (kiuruvestisten yhteenkuuluvuutta ja tiedon välittämistä) ja viihteellistä (jäsenille järjestetyt monet tilaisuudet). Ryhdyttiin

myös tuottavaan toimintaan, jonka aikaansaannoksilla sitten pyrittiin auttamaan puutteenalaisia, joita Kiuruvedelläkin sodan jälkeen ja vielä 1950-luvullakin oli runsaasti. Ajatus laajemmasta avustustoiminnasta sai ilmeisesti alkunsa siitä, kun oli ensin Martta Jauhiaisen ehdotuksesta avustettu erästä vähävaraista, lahjakasta koulutyttyä tämän opintieillä. Avustustoimintaa varten perustivat seuran naisjäsenet ompeluseuran.

Ompeluseran työn tuloksena saatiinkin monta pakettia toimitettavaksi Kiuruvedelle. Aluksi ne jaettiin suoraan avun tarpeessa oleville perheille, myöhemmin ne lähetettiin seurakunnan diakonissan, kättilön tai Punaisen Ristin kautta jaettaviksi. Varsinkin suuret kenkäpaketit lähetettiin suoraan kansakouluille, joista ne jaettiin edelleen köyhimpien tai kaikkien oppilaiden kesken. Erääseen köyhään, monilapsiseen perheeseen lähetettiin rahaa ompelukoneen ostoa varten.

Seura saikin monta avunpyyntökirjettä Kiuruvedeltä, mutta sieltä tuli myös monia kiitollisuutta uhkuvia kirjeitä.

Seuraavassa luetteloa asiakirjoissa ilmenevästä vuosittaisesta avustustoiminnasta:

1952 Ompeluseuran toiminnan tuloksena kokoonsaadut joulupaketit jakoivat Kiuruvedellä Miina Tuhkanen ja Kaarina Manervo. Kättilöt antoivat tarvittavat nimet. Paketinsaaajaperheille ilmoitettiin postikortilla, että paketit voidaan hakea kirkolta. Paketteja oli 13 perheelle. Vaatepaketit painoivat n. 20 kg.

1953 Ompeluseuran työn tuloksena voitiin lähettää Kiuruvedelle 12 perheeseen (joissa yhteensä 64 lasta) joulupaketit. Jokaiselle lapselle oli paketissa mahdollisimman täydellinen vaatekerta sukkineen ja lapasineen. Perheet valittiin kunnankättilö Martta Makkosen esityksestä. Monet avustetuista perheistä olivat sellaisia, joissa lapset olivat sota- tai siviiliorpoja tai sellaisia, joissa toisen tai molempien vanhempien sairauden takia elämä oli mahdollisimman heikolla kannalla. Jakajina Kiuruvedellä olivat seuran puolesta Miina Tuhkanen, Hanna Jauhiainen ja Maria Tabell. Paketeissa oli paitsi ompeluseuran omia valmisteita myös syyskesän jalkinekeräyksen tulos: 67 paria erilaisia jalkineita. Niitä saatiin eri jalkineliikkeistä. Keräyksen onnistumisesta seura kiitti erityisesti kauppaneuvos Joni Tenhusta. Lahjoittajina olivat seuraavat liikkeet tai yksityiset: Etola Oy, Veljekset Hamunen Oy, Jalkineaitta Oy, K.J. Virtanen, Helsingin Nahkatukku Oy, J.A. Tenhunen, P.J. Ahokas, J.L. Aronen ja Kenkäkauppa Laaksonen.

- 1954 Toimitettiin paketteja 16 perheelle.
1955 Paketit toimitettiin Kiuruveden diakonissan kautta.
1956 Avustettiin myös yhtä varatonta oppikoulututtyttöä, jolle lähetettiin 10 000 mk. - Marraskuussa lähetettiin useita paketteja Kiuruvedelle, jossa Punainen Risti jakoi ne joulupaketteina.
1957 Kiuruvedelle lähetettiin 40 kg tavaraa Punaisen Ristin jouluna jaettavaksi. - Johtokunnan kokouksessa 16.5. keskusteltiin vähävaraisten Kiuruveden yhteislyseon oppilaiden avustamisesta.
1958 Lähetettiin joulupaketti Nälännön koululle.
1959 20 kg:n joulupaketti Kaislasten koululle, josta tuli opettaja Aaro Kastarisen allekirjoittama kiitoskirje:

"Sydämelliset kiitokset sekä lasten että omasta puolestani siitä suuresta ja lämpöisestä joulupaketista, jonka saimme ottaa vastaan. Olette tosiaan hyvällä ja kallisarvoisella asialla muistaessa köyhiä, puutteessaolevia lähimmäisiämme. Jumala teidän vaivannäköenne ja hyvinne palkitkoon!

Voin jo silmissäni nähdä lasten iloiset kasvot ensi tiistai-iltana, kun he koulun joulujuhlissa saavat paketin, joka lämmittää heitä sekä ulkonaisesti, että sisäisesti koko pitkän talven.

Toivotan teille kaikille Kiuruves-ompeluseuran hyväsydämisille jäsenille Hyvää Joulua ja Jumalan siunaamaa vuotta 1960."

Myös Koivujärvelle lähetettiin yksityisperheeseen joulupaketti.

- 1960 Joulupaketit Heinälammien ja Huttulan kouluille. Lähetetyissä paketeissa oli paitsi ompeluseuran tuotteita, myös eri liikkeiden lahjoittamaa tavaraa, enimmäkseen kenkiä.
1961 Avustuspaketteja 12 koululle ja 5 yksityisperheelle. Paketit sisälsivät yli 200 paria Nokian lahjoittamia kenkiä, lahjoitettua vaatetavaraa ja ompeluseuralaisten tekemiä neuletoivia ja vaatteita. Huttulan koulun oppilaat lähettivät seuralle kiitokseksi kirjoittamansa aineet. Eräs niistä kuului seuraavasti:

"Koulumme joulujuhla oli 20/12. Ennen joulujuhlaa tuli koululle suuri paketti. Me arvailimme mitä siellä oli, mutta emme arvanneet. Kun tuli juhlaan lähtö minua alkoi jännittää. Ensin laulettiin vanha jouluvirsi, mutta sitten oli ohjelmassa melodraama, jossa lausuttiin ja laulettiin. Minä olin yhdessä

näytelmässä tavallisena tyttönä. Toisen näytelmän esittivät alakoululaiset. Alakoulun tytöillä oli hiutaleleikki, ja pojilla tonttuleikki. Meillä yläluokkalaaisilla oli kuorolausunta, ja kaksi kuorolaulua. Sitten tuli joulu-ukko, ja lahjojen ja korttien jako alkoi. Jokainen ihmetteli mistä ihmeestä moinen lahjan paljous johtuu, mutta kun joulu-ukko oli mennyt pois, sanoi opettaja, että Helsingistä on tullut paketti, jossa oli nuo lahjat. Kyllä me olimme iloisia, vaikka emme tienneet, miksi ne olivat tulleet juuri meidän koulullemme, emmekä saaneetkaan muuta vastausta, kuin sen, että vielä nykyaikanakin on ihmisiä, joilla on hyvä tahto. Kun tulin kotiin, menin melkein heti nukkumaan, ja mielessäni tuntui vieläkin tuo oikea joulun tunnelma, joka olisi hyvä arkenakin, ja kyllä sen saakin, jos ajattelee sen oikean joulun merkitystä, ja hyvää tahtoa, jota voi saada vielä näinä päivinäkin.

1962 Joulupaketit Rytlyn ja Tihilän kouluille sekä pariin yksityiseen perheeseen. - Vuosikokouspöytäkirjaan merkittiin kiitos Juho Tenhuselle avustustoimintaa varten saaduista kengistä. Samoin kiitettiin Elsa ja Edvin Tikkasta.

Huutavaa avun tarvetta oli vielä 1960-luvullakin, kuten seuraava kirje hyvin kuvaa:

"Parhaat kiitokset Teille paketista jonka sain. Ei ole tullut enemminkin kirjoitettua kun on ollut kaikenlaista. Nuorin lapseni 3 kk vanha poika täytyi viedä 3 viikkoa taka perin yöllä Kuopion sairaalaan. Hänellä on synnyttynäinen keuhkorakennevika ja sisäelimet vaihtaneet puolta siis sydän oikealla ja vastaavasti muut vasemmalla.

Minulla olisi pyyntö teille. Täällä on eräs perhe jossa on 8 v poika, 7 v poika sekä 2 kk tyttö, he taistelevat velkataakan alla eivätkä rahat ylety vaatteisiin. Nyt jos voisitte järjestää niille pojille päällysvaateita he varmaan olisivat kiitollisia. Perheen äiti on ollut hoidettavana mielisairaalassa ja hän on hermostunut. Se vaateapu ilahduttaisi häntä varmaan. - - Kiittäen paketista toivon teille Hyvää joulua ja Onnea Uudelle Vuodelle."

Tämäkaltaisia kirjeitä seura sai useita.

- 1963 Joulupaketit Pihlajamäen, Lepistön ja Toiviaiskylän kouluille.
- 1964 Ompeluseuran työn tuloksia ja osin kerättyäkin tavaraa lähetettiin joulupaketteihin tai muuhun avun tarpeeseen Kiuruveden seurakuntasisarten kautta jaettavaksi. Jokunen paketti lähetettiin suoraan yksityisperheisiin.
- 1965 Tavaraa toimitettiin edelleen seurakuntasisarten kautta jaettavaksi avun tarpeessa oleviin koteihin.

Vielä vuosina 1966 ja 1967 lähetettiin vaatetavaraa Kiuruvedelle. Ilmeisesti taloudellisten olojen parantuminen ja julkisen sosiaalihuollon kohentuminen teki tällaisen yksityisen avustustoiminnan tarpeettomaksi ja se loppui. Samat syyt aiheuttivat myöhemmin esiin tulevien kunnalliskodin kahvitilaisuuksien lopettamisen. Ompeluseura jatkoi kokoontumisiansa vielä vuoteen 1970 asti. Toiminnasta kertyneet varat tulivat seuran hyväksi. Kuitenkin vielä vuonna 1970 pidettiin arpajaiset kiuruvetisen hädässä olevan perheen hyväksi. Voitot lahjoitti Martta Jauhainen. Vuonna 1977 ompeluseuran tilit lopullisesti liitettiin seuran tileihin.

10.1.1. Ompeluseuran ahkera työskentely

Ompeluseuran toiminta lienee alkanut jo vuonna 1950, vaikka sen toimintaa on pystytty vasta vuosista 1952 - 1953 alkaen seuraamaan; sitä aiemmat asiakirjat eivät ole säilyneet. Vuodesta toiseen ompeluseura kokoontui jäsentensä kodeissa. Ilmaiset kahvit juotiin aina talon puolesta ja seuralle kerättiin kolehti, jonka turvin hankittiin ompelutarvikkeita. Näin olivat kaikki tyytyväisiä: osanottajat siihen, että saivat ostaa kuppillisen tuota säännösteltyä nektaria ja ompeluseura siihen, että sai rahaa kassaan. Kutsuja oli iloinen, kun sai tarjota kahvit kanssasisarilleen.

Ahkerasti puikot heiluivat. Isompia vaatekappaleita ommeltiin myös kotona. Ompeluseuralaisten joukko ei ollut suuri, keskimäärin siihen kuului 15 henkilöä. Kokoonkutsujina olivat Maria Tabell, Miina Tuhkanen ja Elsa Tikkanen, joka kantoi pisimpään päävastuun ompeluseuran pyörittämisestä. Elsa Tikkanen ja Maria Tabell vastasivat suurimmalta osalta myös lahjoitettujen vaatteiden ja kenkien keruusta, niiden paketoimisesta ja edelleen lähettämisestä. Elsa hankki myös välineet ja tarpeet ja huolehti tileistä.

Läheskään kaikista ompeluseuran kokoontumisista ei ole seuran arkistoon jäänyt kirjallisia merkintöjä; maininnat on kuitenkin 115 illasta, joita vietettiin seuraavissa kodeissa (89 iltaa mainittuna). Tosiasiassa tapaamisia on ollut paljon enemmän,

sillä parhaaseen aikaan ompeluseura kokoontui talviaikana joka toinen tai kolmas maanantai. Vilkkaimmillaan kokoontuminen oli 1950-luvun puolivälissä, mutta usein kokoonnuttii vielä 1960-luvun alussakin. Ahkerimpina ompeluseuralaisina Elsa Tikkanen muistaa Maria Tabellin, Anni Kilpisen, Elvi Pesosen ja Kreetta Nissisen.

Ompeluseuroja pidettiin ainakin seuraavissa paikoissa:

Irja Kärkkäisellä 6 kertaa vuosina 1953 - 1970

Reeta Nissisellä kerran 1953

Evi Jäderholmilla 2 kertaa 1953, 1956

Hanna Jauhiaisella 13 kertaa 1953 - 1970

Maria Tabellilla kerran 1953

Elsa Salolla 3 kertaa 1953 - 1964

Kaarina Manervolla kerran 1953

Katri Läheniityllä 2 kertaa 1953, 1962

Emil Kanervalla 3 kertaa 1953 - 1963

Siiri Berglundilla kerran 1953

Anni Kilpisellä 2 kertaa 1953, 1960

Miina Tuhkasella 5 kertaa 1953 - 1967

Elsa Tikkasella 7 kertaa 1957 - 1970

Immi Paasikivellä 2 kertaa 1956, 1961

Siiri Leinosella 3 kertaa 1956 - 1961

Elsa Virtasella kerran 1956

Signe Paukkosella 4 kertaa 1956 - 1965

Kerttu Aaltosella kerran 1960

Meeri Tikkasella kerran 1960

Katri Tyrväisellä 4 kertaa 1960 - 1967

Maija Tenhusella 6 kertaa 1960 - 1966

Laura Luotosalmella 7 kertaa 1961 - 1969

Elsa Soinisella kerran 1962

Martta Koskella 2 kertaa 1962, 1965

Lyydia Savolaisella 2 kertaa 1962, 1969

Kaija Kauhasella kerran 1964

Martta Toivosella kerran 1964

Katri Pekkalalla kerran 1965

Anni Väisäsellä kerran 1965

Rauha Jauhiaisella kaksi kertaa 1966, 1969

Kerttu Pesosella kerran 1968

Ompeluseura järjesti 1950-luvulla muutamana vuonna toimintansa ja Kiuruves-Seuran tukemiseksi myyjäiset. Ensimmäiset pidettiin 4.12.1954 puheenjohtajan kotona. Seuravana vuonna myyjäiset järjestettiin herännäisseurojen yhteydessä. 13.4.1957 myyjäiset olivat Jäderholmien kaupunkiasunnossa, jossa seuralaiset viettivät samalla koti-illan.

Ensimmäisten myyjäisten pito tuli tietoon myös Kiuruvesi-lehden toimitukselle, joka teki siitä pienen jutun otsikolla "Kiuruves-seuralaiset pitävät myyjäiset":

Huomasimme täällä toimituksessa, että Helsingin kiuruvetisiä kutsutaan Kärkkäisen Lassin luokse huutamaan. Varatkaa nyt iso lompas mukaan ja menkää joukolla sinne ensi lauantaina klo 14. Kyllä me täällä kotipitäjässä olemme huomanneet, että kun Helsingissä hakataan, niin lastut tänne lentävät.

Vuonna 1954 toukokuun 30. - 31. järjestettiin Tabellilla kevätkauden lopettajaiset sekä töiden ja lahjoitusten näyttely.

10.2. Kunnalliskodin tilaisuudet

Vaikka ompeluseuran työ olikin parasta ja jokavuotista avustustoimintaa Kiuruvedelle päin, se ei ollut ainoata. Yhteisiä seuran varoja, silloin kun budjetti on sallinut, on myös käytetty avustus- ja lahjoitustarkoituksiin. Säännöllisin avustuskohde oli Kiuruveden kunnalliskoti. Kun seura oli pyrkinyt auttamaan kiuruvetisiä lapsia, haluttiin auttaa muitakin ja vanhat ihmiset olivat toinen ryhmä, joita haluttiin muistaa. Seura järjesti vuosina 1950 - 1972 kunnalliskodin hoidokeille kahvitilaisuuden. Varsinkin alkuvuosina, kun kahvi oli kortilla ja hoidokit edustivat Kiuruveden köyhintä väestöryhmää, kahvitarjoilun merkitys oli suuri. Tilaisuus järjestettiin alkuun vappuna, mutta 1960-luvulla useimmiten elokuussa. Useimmiten käytännön järjestelyistä siellä huolehtivat Kiuruveden maatalousnaiset Kiuruves-Seuran lähettäessä sitä varten rahat. Alkuun summan suuruus oli 6 000 markkaa, vuodesta 1960 7 000 markkaa. - Ensimmäisen tilaisuuden (16.3.1950) käytännön järjestelyistä huolehti kuitenkin Kiuruveden Kotiseutumuseoyhdistys, jonka puolesta Paavo Ruotsalainen lähetti 18.4.1950 Kiuruves-Seuralle kirjeen, jossa kerrotaan mm. seuraavaa:

Kiuruveden kahvitarjoilu tehtävän olemme v.k. 16 pnä toimitaneet perille ja niitten vanhojen elämäänsä viettävien, ukkien ja mummojen puolesta puolesta ja käskystä sanon: Tuhansia kiitoksia, jotka he moneen ja monella eri muotoa koettivat sanoa. Sitten matkasta. Sunnuntaiaamu 16/4 valkeni kirkkaan aurinkoisena, ensimmäisenä kevätpäivänä, kun Kiuruveden autoasemalta nousimme postiautoon klo. 10. johon tarjoilutarpeet, jotka Osuusl. Elon leipomossa oli leivottu oli tuotu matkaan Oli aikeessa Kotiseutumuseoyhdistyksen johtokunta kokonaan, vaan paikalla oli vaan Kerttu Hyvärinen, V.H. Kämäräinen ja allekirjoittanut. Tuntui kuin olisimme menossa johonkin juhlaan, portilla oli jo autoa vastassa puolenkymmentä hoitokkia,

jotka miehet kättä paiskasivat ja jalkaa raapaisivat, että rapa roiskahti, naiset niijasivat. Ruokasali oli koristettu kukilla johon kahvin valmistuttua kokoontuimme, kaikki henkilökunta ja ne hoitokit jotka pystyivät tulemaan, ehkä 60 henkeä, vaan sairaala ja mielisairasosastot joille tarjottiin osastoillaan aina sänkyyn asti. Kahvi oli hoitokeille annettu heidän omista mukeissaan ./.. ä 3 kup. ./.. vehnäispalanan + kakku ja pipark., meille ei riittänyt mukia, vaan tavallinen kahvikuppi kahdesti. Kahvin aikana piti Emäntä Kerttu Hyvärinen puheen lausuen m.m. keltä nämä kestöt on tullut ja sanoen että Kiuruvesi seurassa Helsingissä on paljon ehkä hoitokkien sukulaisia ja tuttuja ./.. ääniä, siellä on minun poikani, veljeni y.m. ./.. puhetta seurasi yleinen kiitos hyminä Sitten valokuvattiin kaikki. Lopussa V.H.Ken puhui hoitokille kuinka hänkin oli 6 vuotta Köyhäinh. lautak. esimies ja seurasi talon elämää, vaan sen aikuisia ./.. v. 1922 - 28 ./.. ihmisiä ei enää ole kuin kolme, ja samalla kiitti johtajatar neiti Partasta ja henkilökuntaa ja sitten oli aikakin jo kulunut kun teimme joht.r. opastuksella kieroksen laitoksen eri osiin ja tulimme postiautossa kotiimme. - Tulimme siihen käsitykseen että siellä kahvi pullan kanssa maistuu vastakin, joka tahtoo muistaa noita ihmisiä jotka viettävät viime vuotensa täällä hiljaisina --.

- 1961 Kahvitilaisuus järjestettiin elokuussa. Paikalla olivat seuran puolesta puheenjohtaja ja sihteeri. Lauri Kärkkäinen kertoi asukkaille seuran toiminnasta.
- 1963 Elokussa kahvitustilaisuudessa puhui Aku Rätty. Muuta ohjelmaa esittivät: op. Kaino-Inkeri Jauhiainen (laulua), Hanna Jauhiainen (puhe seuran toiminnasta).
- 1966 14.8. Seuraa edusti Rauha Jauhiainen.
- 1967 Elokuun alussa. Seuran tervehdyksen toi Hanna Jauhiainen. Lausuntaa esittivät Hilja Lappalainen ja Pirkko Jauhiainen.
- 1968 Kahvitilaisuus pidettiin jumalanpalveluksen yhteydessä.
- 1970 Kahvitilaisuutta varten lähetettiin 70 mk. Johtaja Vieno ja Hannes Ikonen huolehtivat kahvitilaisuuden järjestämisestä 20.10. Pastori Manninen piti hartauspuheen.
- 1972 Seura lähetti 100 mk, minkä johtajatar voi käyttää parhaaksi katsomallaan tavalla hoidokkien hyväksi.

10.3. Lahjoitukset Kiuruvedelle

Kiuruves-Seura on tukenut jonkin verran taloudellisesti kotiseudun henkistä ja kulttuurillista työtä.

1949 Luovutettiin 5 000 markkaa Kiuruveden yhteiskoulun ra-

kennusrahastoon ja 10 000 markkaa eräälle lahjakkaalle vähävaraiselle oppikoulutytölle, jonka opiskelua tuettiin myöhemmin. Kiuruvesseuralaiset osallistuivat myös yhteiskoulun juhlasalin tuolien hankintaan. Juhlasalin tuoleja sai ostaa nimikkotuoleikseen, joihin kirjattiin sitten lahjoittajan nimi. - Koulun harjannostajaisissa 25.4. 1950 seuran onnittelut esitti Lauri Kärkkäinen.

Kiuruveden yhteiskoulun uusi rakennus valmistui vuonna 1951. Onnittelunsa Kiuruves-Seura puki Immi Paasikiven kirjoittaman runon muotoon. Se on päivätty juhlan aattona 3.5.1951 Helsingissä.

Korkeena nouskohon päivä, kun kotikunnaat,
kylä tuo kaukainen, kaunehin kylistä maan

talven takomat kahleet katkoin katseen nostaa
kevään kasvoja päin, kevään ja kehityksen.

Ahkera sen asujain kun kiireet hetkeksi heittää
unohtain uurastuksen, juhla kun vieraaksi saa.

Varttuneemmat kun kera nuorten rientävät rinnan
määränä molempien yhteinen koulutie.

Yhteinen ylin ilon aihe mieliä nostattaa
palkiten ponnistukset arjen ahertajan.

Vuosien vaivat nyt väistyä saakoot,
kun käsin koskea, silmin sen vangita voi

unta mistä nähtiin vain. Kevään kukkasen
lailla kun nostaa täyttymys päätään,

kukkasen kauneimman vuosikymmenet kasvattivat.
Tiedon tyyssijaks, vartijaks valon

lapsille lasten sen perinnöks parhaimmaksi
ilomielin nyt lahjoittavat, tiet tasottain

huomispäivän, tuleville polville poikain,
varalle vastaisten vaalijain valon ja työn.

- Tuhlatkoon toki kultiaan päivy, kuutar hopeitaan,
helmensä heittäköhön, tähtöset timanttejaan,

läntinen lempeimmät tuulensa tuokoon, Korkehin ohjat,
tie että tasainen ois, sen kulkijat kiitolliset.

1950 Johtokunta päätti kokouksessaan 12.10., että Kiuruveden seurakunnalle lahjoitetaan hopeiset kynttilänjalat (24 000 mk) täydennykseksi kastepöydälle, johon Evi Jäderholm samassa yhteydessä lahjoitti arvokkaan hopeisen kastemaljan. Toiseen kynttilänjalkaan tulisi tekstiksi "Synnyinseutunsa kirkolle Kiuruves-Seuran jäseniltä" ja toiseen "Joh. 8.12". Mainittu Raamatun kohta kuuluu seuraavasti: "Niin Jeesus taas puhui heille sanoen: 'Minä olen maailman valkeus; joka minua seuraa, se ei pimeydessä vaella, vaan hänellä on oleva elämän valkeus'." - Lahjoitustilaisuus järjestettiin jumalanpalveluksen yhteydessä, jossa saarnasi piispa Väinö Malmivaara. Lahjan ottivat seurakunnan puolesta vastaan kirkkoherra Arvi Simojoki ja kirkkohallinnon pj Paavo Jauhiainen. Luovuttajina olivat Evi Jäderholm, Hanna Jauhiainen ja Lauri Kärkkäinen, joka selosti myös Kiuruves-Seuran perustamista Helsinkiin. Kastemalja otettiin heti käyttöön piispa Väinö Malmivaaran kastaessa poikansa Tatu Malmivaaran pojan.

1952 Seuran monet yksityisjäsenet ovat tehneet lahjoituksia Kiuruvedelle. Esim. Evi Jäderholm on lahjoittanut seurakunnalle kirkon mosaiikkisen alttaritaulun, joka tilattiin taiteilija Unto Eskolalta. Taulun koko on 7 m x 3.5 m ja se maksoi yli miljoona markkaa. Taiteilija joutui hakemaan tarvitsemansa mosaiikit Italiasta. Kiuruvesseuralaiset seurasivat tiiviisti alttaritaulun valmistumista taiteilija Eskolan asuessa Marjaniehemessä lähellä Evi Jäderholmin huvilaa.

Lauri Kärkkäinen lahjoitti syksyllä 1952 kotiseutumuseolle kuuden kappaleen sarjan lentokoneesta otettuja pysty- ja viistokuvia Kiuruveden kirkonkylästä. - Eevi Jäderholm lahjoitti kotiseutumuseolle esinekaapin ja 65 000 markkaa aittarakennuksen siirtämiseksi. - Signe Paukkonen ja Mimmi Savolainen lahjoittivat Kiuruveden seurakunnalle 3 kastemekkoa ja 200 kpl lasisia, hiottuja ehtoollispikareita. - Joitakin vuosia myöhemmin kauppaneuvos Tenhunen lahjoitti uuteen siunauskappeliin kaksi arvokasta hopeista kynttilänjalkaa. Hän on aikaisemminkin rahalahjoituksin tukenut seurakunnan hankintoja.

Monien yksityisten lahjoitusten kimmokkeena oli kotiseutuharrastuksen kasvu, joten Kiuruves-Seura voi pitää näitäkin lahjoituksia osittain omana ansionaan.

1956 Seuran talousarvioesitykseen on merkitty 5 000 markkaa lahjoitettavaksi Kiuruveden museoyhdistykselle ja 3 000 markkaa Raivaajapatsas-rahastoon. Raivaajapatsas-hanke lähti liikkeelle vuonna 1951 Kiuruveden Maamiesseuran toimesta. Maamiesseura alkoi 1955 kerätä rahaa patsasta varten mm. puutavarayhtiöiltä, kiuruvetisiltä pankeilta ja kaupalliikkeilta ja kääntyi myös seuran puoleen kirjeellä.

jossa luki mm.

Helsingin kiuruveteläiset ovat niin paljon muistaneet kotiseutua, että tuntuu vaikealta esittää Teille tällainen pyyntö, mutta vaikea olla esittämättä, koska täällä voitaisiin ehkä ajatella, että eipäs kotiseutu meitä muistanutkaan.

Johtokunta päätti myös esittää vuosikokoukselle, että seuran puolesta järjestettäisiin Kiuruveden kouluille kiertopalkinto johonkin urheilulajiin.

1958 Johtokunta (23.3.) päätti, että vuosikokouksessa kerätään kolehti Kiuruveden kotiseutumuseolle.

1959 Luovutettiin Kiuruveden museolle 4 200 mk museoesineiden järjestelyä varten.

1961 Kiuruveden kirkonkylän nuorisoseuralle lähetettiin rahaa kotiseutufilmin tekemistä varten.

1962 Ensio Savolainen pani toimeen keräyksen Kiuruveden nuorisoseuran kotiseutufilmiä varten. Keräys tuotti 9 100 mk.

1968 Mykyrokkajuhlissa oli myynnissä Kiuruveden Talousseuran lautasia (20 kpl) ja Nivan puita. Nimikkoriippakoivun varasivat Kerttu Aaltonen, Anni Väisänen, Katri Tyrväinen, Aino Surenkin, Kauko Jauhiainen, Hanna Jauhiainen, Nelma Saksio, Olga Vartiainen ja Oili Kärkkäinen sekä nimikkotervalepän Matti ja Rauha Jauhiainen. Toisessa yhteydessä on nimikkopuun ostanut ainakin Miina Tuhkanen. Kiuruves-Seuran johtokunnan kantana oli, että kaikkien puiden pitäisi olla koivuja. Puut pystytettiin Kiuruveden kirkonkylään Nivan puistoon, Nivan sillasta Koskenjoelle päin. Yhden nimikkopuun hinta oli 10 mk. - Ajatus oli sama kuin vuonna 1935, jolloin istutettiin kirkkotien (nykyisin Kirkkokatu) varteen 500 koivua. Lauri Kärkkäinen oli silloin Kiuruvedellä mittaamassa asemakaavaa. Hänen tekemiinsä karttoihin merkittiin koivujen paikat ja niiden lahjoittajan nimi. Nimikkopuun saattoi joko itse käydä osoitettuun paikkaan istuttamassa tai taimet voitiin hankkia seurakunnan metsästä ja urkuri Aatu Kumpulainen istutti ne 15 markan korvausta vastaan. Nimikkopuita saivat hankkia niin yksityiset henkilöt kuin yrityksetkin. Varatut 500 paikkaa täyttyivät heti ja ylimääräisiä puita istutettiin muualla kirkonkylällä mm. torin laitaan.

1976 30.4. luovutettiin ompeluseuran varoista 400 mk Kiuruveden Raivaajapatsas-rahastoon. Summan vastaanotti pitäjänneuvos Fredrik (Rieti) Partanen.

1979 Seura antoi 300 mk:n avustuksen Rytkyn Pelimannien Helsingin matkalle (Savon Seuran 60-vuotisjuhliin).

11. Seuran julkaisu- ja tiedotustoiminta

11.1. Kiuruvesi-lehti

Alkuvuosina seuran toiminnasta ilmoitettiin Iisalmissa ilmestyvissä sanomalehdissä Salmettaressa ja Iisalmen Sanomissa. Näissä lehdissä oli myös uutisia seuran toiminnasta heti sen perustamisvaiheista lähtien. Kun Kiuruvesi-lehti perustettiin loppuvuodesta 1953, oli luonnollista, että seura alkoi käyttää tätä uutta paikallislehteä ilmoitusvälineenään. Päätös tästä tehtiin johtokunnassa 15.5.1954. Koko olemassaoloaikansa on Kiuruvesi-lehti tarjonnut auliisti tilaa seuran toiminnasta kertoville artikkeleille. Ensimmäinen seuraa koskeva pikku-uutinen julkaistiin 6.3.1954 ja siinä kerrottiin seuran helmikuun iltamista. Ensimmäiset seuraa koskevat artikkelit oli allekirjoittanut joskus Hujoppi, joskus Reporterit.

Vuosina 1954 - 1961 toimi Immi Paasikivi seuran kirjeenvaihtajana, ja hän toimitti seuran tilaisuuksista jutut ja ilmoitukset Kiuruvesi-lehteen. Ollessaan seuran sihteeri ja Kiuruvesi-lehden asiamies Hanna Jauhiainen toimi seuran tiedotussihteerinä ja laati seuraa koskevat uutiset lehteen. Kun Viljo Rantonen tuli mukaan seuran toimintaan ja johtokuntaan, hänestä tuli myös seuran ja yleensäkin Helsingin kiuruvetisten kirjeenvaihtaja lehteen päin. Johtokunta on työnjaossaan merkinnyt hänet tiedotussihteeriksi.

Jonkin artikkelin seuran toiminnoista ovat kirjoittaneet myös puheenjohtajat Lauri Kärkkäinen ja Yrjö Jauhiainen sekä sihteeri Sirkka Paikkala (jonka tehtäviin on kuulunut mm. seuran virallisten ilmoitusten laatiminen lehteen) sekä Anneli Penttinen.

Kiuruvesi-lehti onkin osoittautunut seuran parhaaksi tiedotuskanavaksi. Siihen vaikuttaa varmaan se, että lehden kokonaislevikistä kolmannes suuntautuu Kiuruveden ulkopuolelle, suurelta osin juuri pääkapunkiseudulle, jonne tulee noin 2000 - 3000 lehteä.

11.2. Muu tiedottaminen

Jonkin verran käytettiin tiedottamisessa myös muita lehtiä. Mm. herännäisseuroista ja retkitoiminnasta ilmoitettiin joskus Kotiseutulehdessä ja Ylioppilaslehdessä. Järjestetystä ensimmäisestä tapaamisesta Alkolassa annettiin uutinen myös STT:lle, jonka välittämän uutisen ainakin Helsingin Sanomat 8.3.1948 julkaisi. Varsinaisesta perustavasta kokouksesta ilmoitettiin sekä Helsingin Sanomissa että Uudessa Suomessa.

Omia tiedotteita on käytetty varsin vähän. Perustaviin kokouksiin ihmisiä kutsuttiin niin "puskaradion", puhelimen kuin kirjeiden avulla. Ensimmäisinä vuosina tilaisuuksista ilmoitettiin jäsenille joskus myös kirjeitse. Epävirallisempaaakin tiedottamista on harrastettu: konduktöörinä toiminut Yrjö Nivalainen mainosti kerran junassa Iisalimesta lähtien sieltä suunnasta tuleville seuran tulossa olevaa mykyrokkajuhlaa.

Viljo Rantonen toimitti vuoden 1985 mykyrokkajuhlista ohjelman YLE:n helsinkiläiseen paikallisradioon, Ylen aikaiseen. Ohjelmassa kerrottiin myös Kiuruves-Seurasta ja mykyrokasta. Ohjelma on esitetty uusintanakin, ja seuralla on arkistossaan siitä nauhoitus.

11.3. Ens Kiuru

Vuonna 1949 vuosikokous päätti Juho Leinosen ehdotuksesta perustaa oman nyrkkijulkaisun. Johtokunnassa lehti sai Evi Järderholmin esityksestä nimen Kiuru. Ajatuksena oli julkaista paikinalehteä, johon jokainen seuran jäsen lähettäisi kirjoituksia. Lehden toimittajaksi tuli Immi Paasikivi. Lehteä julkaittiin ilmeisesti vain yksi numero nimellä Ens Kiuru ja se ilmestyi 7.5.1949. Kannen kuvan - Helsingin horisontti ja kaksi taivaalla lentävää kiurua - teki F.A. Paasikivi. Sisältönä oli kolme sivua Immi Paasikiven murrejutustelua: "Niin ku niättä ja kuuleta, niin tättäi meijän seuroo rupes vaivoomaan se sama muotitauti ku aekonaa sitä kuulusoo Särkelee ihteessä, nimittäi se ambitiotauti (lue ambitsuuni-) elikkä vapaasti savoks sanotuna julukisuuehinku. Rupes meitäi tuo painomuste hurmoomaan ihan ihmeesti, eekähä siitä taeja muuten piästä, ku että anetaan periks."

Vuoden 1967 talvitapahtumasta Kulosaaressa painettiin lentolehminen, jonka suunnitteli ilmeisesti Elsa Tikkanen.

12. Edustaminen ja huomionosoitukset

12.1. Seuran tunnukset

Vuonna 1949 järjestettiin kilpailu seuran leimasimen suunnitteliseksi. Kilpailun voitti kiuruvetisen taiteilijan Alfred Ruotsalaisen tekemä ehdotus, joka kuvaa Kiuruveden vanhaa puukirkkoa. Tosin kilpailuun osallistuikin vain kaksi ehdotusta, molemmat samalta tekijältä.

Johtokunnan kokouksessa 16.5.1957 käytiin keskustelua seuran omasta lipusta. Päätettiin ottaa yhteys tohtori Kauko Piriseen ja kysyä häneltä asiantuntevaa taiteilijaa. Mainittakoon, että

Savon historioitsijana tunnettu Pirinen oli vuodesta 1957 valtion heraldisen toimikunnan jäsen ja sihteeri, sittemmin puheenjohtaja. Lippuhankkeesta ei kuitenkaan tuolloin tullut mitään.

Vuosikokouksessa 1986 Niilo Hyvönen herätti keskustelun siitä, tarvittaisiinko seuralle jokin oma tunnus (esim. viiri), jota voitaisiin eri huomionosoitustilaisuuksissa jakaa. Lauri Kärkkäinen totesi, että usein tähän tarkoitukseen on käytetty Savon viiriä. Asia jätettiin johtokunnan mietittäväksi.

Seuran edustuslahjana on käytetty myös Kiuruveden historiallista kuvakarttaa, ks. luku 8.4.5.

12.2. Kunniajäsenet

1950- ja 1960-luvulla kunniajäseniä kutsuttiin melko paljon. 1970-luvulle tultaessa käytäntö loppui, sillä tilalle tuli uudet huomioimistavat (mykyrokkaemännän ja -isännän kunniakirja, Kiuruveden kuvakartta, Kotiseutuliiton ansiomerkit). Johtokunta päätti 17.1.1957 ehdottaa (tai pöytäkirjan mukaan ilmoittaa) vuosikokoukselle, että kaikki 70 vuotta täyttäneet seuran jäsenet tullaan kutsumaan seuran kunniajäseniksi. Tämä tapa omakuttiinkin sitten ainakin joksikin aikaa.

Pöytäkirjojen mukaan seuran kunniajäseniksi on kutsuttu seuraavat (suluissa mainittu, jos kutsuminen liittyi merkkipäivään):

1952 (tai vasta 1953) Olli Launis (70 vuotta).

1953 Vuosikokous esitti F.A. Paasikiven kunniajäsenyyttä, mikä ei ilmeisesti toteutunut vielä tuolloin. Vaan vasta 1956.

1956 Kunniajäsenenä oli jo myös Evi Jäderholm.

Kauppaneuvos Joni Tenhunen (75 vuotta marraskuussa 1955).

Kamreeri Juho Koski (70 v).

F.A. Koski (70 v).

Mimmi Savolainen (70 v).

1957 Juho Leinonen (70 v. 25.12.1957).

1958 Siiri Leinonen (70 v. kesällä).

Elsa Salo,

Olli Partanen.

1959 Emil Kanerva (70 v. 1.9).

1963 Martta Koski (70 vuotta 3.5.). kiuruvetistä syntyperää olevan kamreeri Juho Kosken leski.

1964 Signe Paukkonen (täytti 70).

1969 Anni Väisänen (70).

Kalle Kämäräinen (70).

1978 Vuosikokouksessa kunniapuheenjohtajaksi Lauri Kärkkäinen, joka on itseoikeutetusti kutsuttu myös johtokunnan kokouk-

siin. Lassin vetäytyessä puheenjohtajan paikalta häntä kiitti seuralaisten puolesta Kauko Jauhiainen. Samassa yhteydessä nimitettiin kunniajäseniksi Martta Jauhiainen, Hanna Jauhiainen, Miina Tuhkanen, Kerttu Aaltonen ja Anni Väisänen.

1979 6.6. johtokunta myönsi kunniapuheenjohtajan vaimolle Lempi Kärkkäiselle kunniakiurukkaan arvon.

Seuran johtokunta teki 28.8.1988 juhlapäätöksen ehdottaa seuraavalle vuosikokoukselle, että kaikki vielä elossa olevat seuran perustavissa kokouksissa keväällä 1948 läsnäolleet kutsutaisiin seuran kunniajäseniksi. Henkilöiden nimet ilmenevät luvun 3.1 kahdesta nimiluettelosta.

12.3. Mykyrokkaemännät ja -isännät

Vuodesta 1971 on ansioituneille mykyrokan keittäjille ja syöjille myönnetty mykyrokkaemännän tai -isännän arvonimi, jonka mukana on seurannut Lauri Kärkkäisen suunnittelema kunniakirja. Useimmiten arvonimi on annettu mykyrokkajuhlan yhteydessä, kuten kunniakirjan tekstikin paljastaa:

KUNNIAKIRJA

K i u r u v e s - S e u r a ilmoittaa Teille nti **Myky Rokkanen**, että kun se tänään on jälleen kokoon-
tunut herkkuisesti höyryävän rokkapadan ääreen, on se erikoisesti muistanut puuhailuanne näiden perinteisten mykyrokkailtojen aikaansaamiseksi kuin myöskin muistellut tuloksellista myötävaikutustanne seuramme toimintaa kohtaan. Kiitokseksi antamastanne tuesta ynnä tunnustukseksi ansiokkaasta työstänne Kiuruveden kotiseutuhengen viritämisessä ja vaalimisessa, on Kiuruves-Seura päättänyt myöntää Teille a r v o n i m e n

MYKYROKKAEMÄNTÄ

Kaiken lisäksi ilmoitetaan, että mykyrokkailtojen rokkapöydässä on Teille varattu vuonna vuotuisaan k u n n i a s i j a, ja samalla Seura toivoo, että kokkimme keittämä rokka mykyineen ja särpimineen piimän saattelemana maistuu Teille yhtä hyvältä kuin konsanaan ennen koti-illallisilla Kiuruvedellä. Sananrieskallinen lisähoyste täydentäköön iltanne rattoisuutta.

Tämä asia on käsitelty ja päätetty Kiuruves-Seuran istunnossa rokkapadan ympärillä ja päätös vahvistettu rokkakapustan kopauksella.

Arvonimen ovat saaneet ainakin seuraavat henkilöt:

- 1971 Lauri Kärkkäinen, Edvin Tikkanen, Elsa Tikkanen, Miina Tuhkanen ja Anni Väisänen.
- 1972 12.2. lähetettiin mykyrokkaisännän kunniakirja Paavo Ruot-salaiselle hänen täyttäessään 80 vuotta. Mykyrokkajuhlissa kunniakirjan saivat Hanna Jauhiainen, Rauha Jauhiainen ja Ensio Savolainen (edesm.).
- 1973 Olli Launis ja Signe Paukkonen.
- 1974 Kauko Jauhiainen, Reeta Nissinen ja Arvo Pesonen.
- 1975 Martta Jauhiainen, Erkki Kurki-Suonio ja Vilho Pesonen.
- 1976 Matti Jauhiainen, Juho Kesti, Erkki Kärkkäinen ja Kaisa Kärkkäinen.
- 1978 Vuosijuhlan yhteydessä Yrjö Jauhiainen, Hannes Kärkkäinen, Olavi Kärkkäinen, Timo Kärkkäinen, Abel Ruottinen ja Lauri Vinberg. - Mykyrokkajuhlissa Kiurun Laulu ja Kotiseutulii-ton toiminnanjohtaja Markku Tanner.
- 1979 Herännäisseurojen yhteydessä pastori Urpo Kokkonen ja kirkkoneuvos Jukka Malmivaara. - Temppeliaukion kirkossa pidetyn konsertin yhteydessä annettiin Kiuruveden Opetta-jain Kamarikuorolle mykyrokkaisännän ja -emännän kunnia-kirja sekä Rytkyn Pelimanneille mykyrokkaisännän kunnia-kirja.
- 1980 Kiuruveden Kotiseutuyhdistyksen varapuheenjohtaja Jukka Lappalainen.
- 1981 Farmi-teatterin jäsenet nimettiin mykyrokkaisänniksi tai -emänniksi.
- 1984 Leena Lappalainen-Lilja ja Kerttu Pesonen, jonka kotona seuran johtokunta on pitänyt monet kokoukset.
- 1985 Opettaja Alpo Säisä.
- 1986 Niilo Hyvönen ja Suvileena Tikkanen-Aalto.

12.4. Onnitteluja merkkipäivinä

Ainakin seuraavia henkilöitä on Kiuruves-Seura onnitellut hei-dän merkkipäivänään:

Ketti Hyvönen (s. 23.10.1914) 50 v.
Ville Hyvönen (Colombia OY:n teknillinen johtaja) s. 6.4.1906 maanviljelijän poikana Kiuruvedellä. 60 v.
Hanna Jauhiainen (s. 20.3.1906) 60. Onnitelusanat lausui Ensio Savolainen. 80. Johtokunta piti räätäpiäisjuhlan kokouksensa yhteydessä 5.10. Hannalle luovutettiin lahjaksi Suomalainen ni-mikirja (tekijät Kustaa Vilkuna, Pirjo Mikkonen ja Sirkka Paik-kala).
Martta Jauhiainen (s. 11.7.1904) 50, 70, 75. 50-vuotispäivänä pidettiin seurat Martan kotona ja häntä muistettiin myös Kiuru-vedellä, jossa pidettiin samanaikaisesti seurat Koskenjoen Rö-

päkköniemessä, Martta Jauhiaisen lapsuudenaikaisella leikkipai-
kalla.

Erkki Kärkkäinen (s. 1910) 70. Häntä onnitteltiin 1.3. johtokun-
nan kokouksen yhteydessä ja hänelle ojennettiin Savon viiri.

Irja Kärkkäinen (s. 1912) 60.

Lauri Kärkkäinen (s. 4.8.1903) 50, 60, 70, 75, 80 ja 85 vuotta.
60-vuotispäiville oli valmistettu (ilmeisesti Immi Paasikivi)
seurassa kronikka, joka luettiin onnittelujen kera.

Varsinaisena 75-vuotisjuhlapäivänä seura lähetti sähkeen Las-
sille Lahden Valtakunnallisilta kotiseutupäiviltä. Seuran jäse-
niä kokoontui Lassin luo 8.9. runsaslukuisasti häntä onnittele-
maan puhein ja lauluin. 85-vuotisjuhlavastaanotto järjestettiin
Kiuruvedellä, jossa seuran puolesta häntä onittelivat Hanna
Jauhiainen, Arvo Pesonen ja Sirkka Paikkala. Päivänsankarille
luovutettiin hiljan ilmestynyt uudistettu laitos kirjasta Savon
historia I (tekijät Pirkko-Liisa Lehtosalo-Hilander ja Kauko
Pirinen).

Olli Launis (s. 14.3.1883) 85, 90.

Jussi Leinonen (s. 25.12.1887) 70 v. (vuoden 1958 puolella)
seura onnitteli häntä luovuttaen hänelle kartta-adressin.

Siiri Leinonen (s. 1888) 80.

Heikki Liuska (s. keväällä 1937) 50 v. Johtokunta oli kutsuttu
rääppiäisiin 29.9. Liuskalla pidetyn kokouksen yhteydessä
juhlinnan kohteelle luovutettiin kukkien lisäksi Suomalainen
nimikirja.

F.A. Paasikivi (s. 5.8.1881) 85 (lähetettiin vain onnittelut),
90.

Maria Partanen (s. 1888) 80.

Olli Partanen (s. 1888) 80.

Signe Paukkonen (s. 2.11.1894) 70, 75 ja 80.

Arvo Pesonen (s. 9.8.1921) 50, 60 (kukat vasta syksyn mykyrok-
kajuhlassa).

Lahja Piha (s. 17.12.1916) 50 v.

Viljo Rantonen (s. keväällä 1936) 50 v. Kukkien lisäksi hänelle
luovutettiin Suomalainen nimikirja.

Paavo Ruotsalainen (s. 12.2.1892) 75 v. Jäsenten keskuudesta
kerättiin 200 mk kansalaislahjaa varten.

Lydia Savolainen (s. 7.3.1920) 50.

Otto Ensio Savolainen (s. 14.10.1916) 50 v.

Joni Tenhunen (s. 13.11.1881) 80 (onnittelukäynti) ja 85 (onnit-
telut lähetettiin).

Edvin Tikkanen (s. 19.11.1914) 50.

Elsa Tikkanen (s. 1909) 70.

Vieno Timonen (s. kesällä 1916) 70 v. Kukitettiin mykyrokkajuh-
lassa. Trubaduuri Kalle Partanen esitti Vienolle serenadina
laulun Tuulantei.

Miina Tuhkanen (s. 10.2.1908) 60, 70 (onnittelijoina Elsa Tik-
kanen, Erkki Kärkkäinen ja Arvo Pesonen), 75 (onnittelijoina

Lauri Kärkkäinen ja Yrjö Jauhiainen) ja 80 v. (onnittelijoina Lauri Kärkkäinen ja Yrjö Jauhiainen).

Lauri Winberg (s. 25.3.1933) Maija Kärkkäinen luovutti seuran puolesta Kiuruveden kuvakartan kehyksineen ja laattoineen. Lisäksi johtokunta lähetti sähköen ("Kotiseutu on kantava voima", lainaus Lauri Winbergin omasta suusta, Kiuruvesi-lehti 20.3.1985).

Aarne Välikangas (Savon Seuran puheenjohtaja, kaupunginjohtaja), s. 1924. Hänen täyttäessään 60 vuotta Lauri Kärkkäinen kävi häntä onnittelemassa seuran puolesta.

12.5. Edesmenneiden muistaminen

Seuraavia edesmenneitä seuran jäseniä ja muita kotiseututyönaktiiveja on muistettu heidän poismenonsa yhteydessä:

1953 22.3. varatuomari Väinö Karhunen. Hänen hiljainen hetkensä vietettiin vuosikokouksessa.

1955 Hilda Paasikivi, ylikonemestari Matti Hyvönen.

1958 Evi Jäderholm. Johtokunnan kokouksessa 25.9. vietettiin hiljainen hetki.

Herännäisseuroissa marraskuussa vietettiin piispa Väinö Malmivaaran muistolle hiljainen hetki.

1959 Mimmi Savolainen. Seuran puolesta laskettiin seppäle ja haudalla puhui Ensio Savolainen.

1960 Jussi Leinonen.

Juho Koski. Heidän muistokseen vietettiin hiljainen hetki vuoden 1961 vuosikokouksessa.

1963 Eemil Kanerva. Hänen muistokseen vietettiin hiljainen hetki herännäisseuroissa.

1964 Jukka Luotosalmi, pitkäaikainen jäsen. Hautaustilaisuudessa (16.8.) piti puheen Ensio Savolainen.

Hilja Kärkkäinen (haudattiin marraskuussa Kiuruvedelle), joka oli monet vuodet innolla mukana ompeluseuratyössä.

1965 24.10. ylikonemestari Eino Ilmari Hyvönen. Muistotilaisuudessa NNKY:n salissa puhui Lauri Kärkkäinen.

1966 Toukok. Otto Paukkonen. Muistolle puhui Lauri Kärkkäinen. marrask. Katri Läheniitty, joka erittäin ahkerasti otti osaa ompeluseuran toimintaan. Hautajaisissa 18.12. muistolle puhui Miina Tuhkanen.

1967 13.11. Joni Tenhunen.

1968 Maalisk. Elsa Salo.

1969 7.4.1969 Anna Johanna Kilpinen.

Jouluk. Laura Luotosalmi.

1970 16.5. haudattiin rak.mest. Veikko Tuhkanen.

1971 30.11. Edvin Tikkanen.

1972 Syysk. (haud. 16.9.) Olli Partanen.

22.9. varanotaari, kansakoulunopettaja Immi Tellervo Paa-

- sikivi, haud. 710.
 26.10. Otto Ensio Savolainen. Hautajaisissa 9.11. piti Lauri Kärkkäinen puheen.
1973 8.11. Frans Albert Paasikivi.
 26.11. Irja Kärkkäinen.
1975 2.1. Paavo Jahvetti Pesonen.
1978 6.9. Signe Maria Paukkonen.
1979 3.10. opettaja Johan Felix (Jussi) Kesti.
1980 12.3. Yrjö-Sakari Kärkkäinen.
 2.8. Antti Tabell.
1981 28.1. Erkki Kärkkäinen. Seuran kukkalaitteen kävi laske-
 massa Yrjö Jauhiainen.
1982 1.1. Kerttu Liisa Aaltonen.
1983 13.2. Lempi Kärkkäinen. Seuran puolesta kukat laskivat pu-
 heenjohtaja Yrjö Jauhiainen, Niilo Hyvönen ja Arvo Pesonen.

12.6. Muita huomionosoituksia

Johtokunta puolsi kokouksessaan 3.5.1953 Kiuruveden seurakunnan esitystä talousneuvoksen arvonimen myöntämistä Evi Jäderholmille. Jostain syystä asiasta ei kuitenkaan tullut mitään.

Vuonna 1966 seura kävi onnittelemassa Lahja Pihan omistamaa ja Evi Jäderholmin perustamaa liikettä sen täyttäessä 50 vuotta.

13. YHTEISTOIMINTA MUIDEN JÄRJESTÖJEN KANSSA

13.1. Kiuruveden Kotiseutuyhdistys

Heti ensimmäisistä seuran perustamisajatuksista lähtien seuran puheenjohtaja oli yhteydessä kiuruvetiseen Museo-Paavona tunnettuun Paavo Ruotsalaiseen. Kun tämä toimi Kiuruveden Kotiseutumuseoyhdistyksen vetäjänä, oli syntynyt Kiuruves-Seuran tärkein järjestöllinen yhteys - yhteys vanhalle kotiseudulle, vaikka Kiuruves-Seuran asiakirjoissa ei kovinkaan usein Kotiseutuyhdistyksen nimeä mainita. Konkreettisia tai periaatteellisia päätöksiä yhteistoiminnasta ei ole tehty - se on ollut liian itsestään selvää kirjattavaksi. Yhteyksiä on pidetty koko molempien järjestöjen toiminta-ajan. Vuoroon on vierailtu, kirjeitä on vaihdettu, puhelin on soinnut, tutuksi ovat miehet ja naiset toisilleen tulleet, yhteinen henki on järjestöjen toimintaa eteenpäin vienyt. Paavo Ruotsalaisen jälkeen yhteyksiä Kiuruvedeltä ovat ylläpitäneet mm. Lauri Winberg, Jukka Lappalainen ja monet muut. Yhteistyön konkreettisia muotoja on esitelty mm. luvuissa 9.3 ja 9.4.

21.9.1976 Johtokunnan kokouksessa keskusteltiin yhteydenotosta Kiuruveden Kotiseutuyhdistykseen kotiseututyössä olevien henkilöiden koulutusasiassa. Asiaa päätettiin tutkia mahdollisen rahoittajan saamiseksi.

Mainittakoon, että sääntöjensä mukaan Kiuruves-Seura, jos sen toiminta lakkaa, luovuttaa varansa Kiuruveden Kotiseutuyhdistykselle.

13.2. Savon Seura ja muut helsinkiläiset kotipaikkaseurat

Kiuruves-Seura on kuulunut jäsenenä Savon Seuraan vuodesta 1949.

Kun seuran puheenjohtaja Lauri Kärkkäinen oli jo vuodesta 1963 (vuoteen 1978) ollut myös Savon Seuran puheenjohtaja, hän halusi tiivistää eri savolaisseurojen yhteistyötä. Hänen ajatuksensa oli myös piristää uinuvaa Savon Seuraa savolaisten kotipaikkaseurojen tuella. Hän ajoi ajatusta, että Savon Seura olisi näiden seurojen emäseura. Esim. vuonna 1978 Lauri Kärkkäisen aloitteesta järjestettiin "savolaisten seurojen yhteistyön lisäämisneuvottelu", jossa päätettiin yhdistää voimavaroja siten, että keskitytään Balderin salissa pari kertaa vuodessa järjestettäviin savolaisiin illanviettoihin ja kokoonnutaan myöhemminkin yhdessä keskustelemaan toiminnasta. Kiuruves-Seurakin oli lopettanut jo 1970-luvulle tultaessa omat talviset illanviettönsä. Sen sijaan alettiin käydä usein maaliskuussa Balderin salissa järjestettävissä Savon Seuran. Juhani Ahon seuran ja savolaisten kotipaikkaseurojen tilaisuuksissa. Kiuruvetiset olivat toki ennen 1970-lukuakin osallistuneet Savon Seuran toimintaan. Aktiivisin muista savolaisista kotipaikkaseuroista oli Juvan, Sulkavan ja Rantasalmen kotipaikkaseurojen yhdykselin Ju-Su-Ra. Rantasalmi-Seuran kanssa Kiuruves-Seuralla on ollut yhteydenpitoa jo vuodesta 1950. Savon Seuran tilaisuuksien ohjelmasta vastasivat vuorollaan eri kotipaikkaseurat Helsingistä olevien jäsentensä voimin tai kotiseudultaan kutsumiensa esiintyjien avustamina.

1963 Savon Seuran johtokuntaan valittiin 1963 Lauri Kärkkäisen lisäksi Hanna Jauhiainen, joka toimi sitten Savon Seuran rahastonhoitajana vuoteen 1975 järjestäen Toini-Inkeri Kaukosen kanssa monet Savon Seuran tilaisuudet, joissa kiuruvesseuralaisetkin kävivät.

Ainakin seuraavien yhteisöjen kanssa on oltu yhteistyössä tilaisuuksien järjestämisessä:
Savon Seura 1953, 1967, 1968, 1971, 1975, 1976, 1978, 1979, 1981, 1986

Eteläpohjalaiset r.y. 1962, 1963, 1970
 Savolainen Osakunta 1963, 1968
 Savon Maakuntaliitto 1963
 Suomen Kotiseutuliitto 1963, 1966
 Helsingin kotipaikkaseurojen yhteistyöelin 1969, 1974
 Ylä-Savo-seura 1971, 1972, 1976, 1977, 1979, 1980, 1983, 1984,
 1985
 Ju-Su-Ra 1974
 Helsingin savolaisten kotipaikkaseurojen yhdyselin 1975, 1976,
 1977, 1978, 1979, 1980
 Rantasalmi-Seura 1975, 1980
 Juhani Ahon seura 1977, 1986
 Seurasaarisäätiö 1979

13.2.1. Yhteistyötä tilaisuuksissa

Savon Seura järjesti ainakin 1960-luvulla useita Savon ilta-nimisiä tilaisuuksia Seurasaaren Savon talossa. Ne järjestettiin yleensä toukokuussa.

Seuralaiset ovat osallistuneet aktiivisesti myös Ylä-Savo-seuran tilaisuuksiin. Ylä-Savo-seura perustettiin aikanaan jatamaan toiminnallisesti nukahtaneen Iisalmi-seuran työtä. Ylä-Savo-seura on järjestänyt illanviettoja, pikkujouluja, mykyrokka-juhlia, lettukestejä Seurasaarella ja viimeksi 1980-luvulla talkkuna- ja tirripaistijuhlia.

Näistä tilaisuuksista mainittakoon joitakin (ks. myös lukua 5.1.1):

- 1953 17.11. Savon Seuran Käär-kekkerit ravintola Kaisaniemessä. Kiuruves-Seuran huvitoimikunta oli järjestämässä tilaisuutta. Avaussanat lausui Lauri Kärkkäinen, lausuntaa esitti Eino Hyvönen, savolaisjuttuja Reino Huttunen, ballettiparodian Anni Kilpinen ja huvitoimikunta esitti näytelmänsä Tohtori Kartion kosto.
- 1962 2.9. Helsingissä toimiva Eteläpohjalaiset r.y. haastoi Seurasaarella pitämänsä tilaisuuden yhteydessä Savon Seuran köydenvetökilpailuun. Savon Seuran joukkue koostui voittopuolisesti kiuruvetisistä: Kauko Jauhiainen, Tauno Kämäräinen, Antti Kärkkäinen, Martti Kärkkäinen, Paavo Luukkonen, Juho Pitkänen, Antti Tabell ja Aaro Terälahti. Savolaiset voittivat. Yhteydet pohjalaisten järjestöön juontavat pitkälti Lauri Kärkkäisen lukioaikaisiin yhteyksiin Lapualle.
- 1963 21.1. Savolainen osakunta järjesti tilaisuuden, jossa osakunnan edustajille ja paikallisseurojen puheenjohtajille esiteltiin Savon maakuntaliiton toimintaa.
- 1963 Helsingin Eteläpohjalaiset r.y. järjesti vuosikokouksensa

yhteydessä Kestikartanossa illanvieton, jonne oli haastettu pääkaupungin savolaiset kilpailemaan väkikartun vedossa ja maakuntatietoudessa. Savolaisten nelihenkiseen karttunjoukkueeseen kuului kolme kiuruvetistä: Antti Kärkkäinen, Martti Kärkkäinen (varamiehenään Tauno Lappalainen) ja Einari Terälahti. Neljäs mies, Paavo Luukkonen, oli Puumalan poikia. Savolaiset voittivat. Tietokilpailussa kävi samalla lailla. Siinä kiuruvetisiä edusti Hanna Jauhiainen (muut savolaiset: prof. Gunnar Soininen, maj.evp. Poju Strand ja raatimies Niko Oksanen). Savolaisten kilpailijoiden manageri, Savon Seuran puheenjohtaja Lauri Kärkkäinen mainitsi kilpailun jälkeisessä puheessaan, että tälläisten kilpailujen yhteydessä voitaisiin osaltaan ryhtyä etsimään ratkaisua mm. korkeakoulujen sijoituspaikan kiistassa (tuohon aikaan korkeakoulua havittelivat mm. Kuopio, Joensuu ja Lappeenranta) ja "Omasta puolestamme näkisimme, että väkikartun veto on ratkaissut korkeakoulun paikan Kiuruvedelle".

- 1967 Lauri Kärkkäinen esitti onnittelut 22.10. 20-vuotiaalle Ruovesi-seuralle, joka lienee Kiuruves-Seuran ohella vanhimpia Helsingissä yhä toimivia kotipaikkaseuroja. Ruovesi-seura täytti jo syksyllä 1987 40 vuotta.
- 1968 8.2. Savolaisen osakunnan Laulajien ja senioreiden sekä savolaisseurojen yhteiset pidot ravintola Perhossa.
- 1969 19.11. Helsingin kotipaikkaseurojen tilaisuus Taivallahden kirkon seurakuntasalissa. Lauri Kärkkäinen kertoi maailmanympärysmatkastaan. Ohjelmassa oli myös Helsinki-aiheinen tietokilpailu ja tutustuminen uuteen kirkkoon.
- 1970 Eteläpohjalaiset r.y. oli haastanut savolaiset köydenveetoon Seurasaareen 30.8. Kiuruvetisistä edustivat Savoa Esa Jauhiainen, Matti Jauhiainen, Tauno Mård, Tauno Räsänen, Einari Terälahti, Verner Tikkanen ja Toivo Vauhkonen. Yksi oli muualta Savosta: Pauli Moske. Pohjalaiset voittivat tällä kertaa. Savolaisten (Rieska) ja pohjalaisten (Kursi) taloissa oli muutakin huumoripitoista ohjelmaa.
- 1972 8.2. Helsingin Kotipaikkaseurojen järjestämä Kotiseutujuhla Ostrobothnialla. Puheita (Yrjö Vasama, Lauri Järvi), rauman jaaritusta (Heikki Packalen), savolaista sananrieskoo, Karjalan nuorten tanhut, laulua (Ami Loven Sing Out -ryhmä), värielokuva (Ruska), leikkejä (Kaija Kauppinen) ja tanssia. Juonsi Juhani Yli-Rantala.
16. - 19.6. Ylä-Savo-seuran autoretki Iisalmeen, Runnille ja Kiuruvedelle (järj. Ensio Savolainen ja Matti Nokela).
- 1974 Helsingissä toimivien savolaisten kotipaikkaseurojen yhteinen illanvietto 9.2. Balderin salissa. Yksinlaulua, mieskuorolaulua (Kiuruves-Seuran Suhisevat suntiot), kansanpelimanniyhtye, tanhuja, murrejuttuja.
- 19.10. Adams-filmin ilmainen elokuvanäytös savolaisille

Adams-teatterissa Erottajalla. Adams-filmin perustaja oli savolaisia, kotoisin Rautalammilta. Nuorempi omistajapolvi halusi antaa ilmaisenäytöksen isänsä muiston kunniaksi. Filminä oli Esa Pakarisen Meiltähän tämä käy.

- 1975 2.3. Savon Seuran (sen vuosikokouksen yhteydessä) tilaisuus Temppeliaukion kirkossa, missä prof. Veikko Okko esitelmöi Saimaan vesistön menneisyydestä ja syntyvaiheista jääkauden jälkeen. Asia sivusi myös Kiuruveden vesireittien kehittymistä.

Lokakuussa savolaiset kotipaikkaseurat järjestivät yhdessä Savon Seuran kanssa iltamat, jossa Savon Seuran ja Kiuruves-Seuran puheenjohtaja Lauri Kärkkäinen esitelmöi suurin piirtein samasta aiheesta kuin prof. Okko edellisenä keväänä (ks. luku 5.1.1) eli Savon synnystä kertoen Suomen mantereen synnystä jääkauden jälkeen. Erikoisesti hän kosketteli Saimaan vesistöä, siis Savon aluetta. Kävi ilmi, että nykyisen Saimaan vesistön kohdalla ollut allas oli kallellaan luoteeseen; nykyisen Kiuruveden kirkonkylän kohdalla lienee veden pinnan yläpuolella ollut vain osa vanhaa kirkkomäkeä sekä kunnantalon paikka. Kaikki korkeimmat kumpareet olivat saarina. Pitäjän länsi- ja pohjoisreunojen harjanteet olivat altaan reunapatoina luoteessa kuten Salpausselkä etelässä. Maan kohoamisen takia veden virtausuunta muuttui aluksi Päijänteeseen, sitten Imatran kautta kaakkoon. Lauri Kärkkäinen esitteli myös diakuvin asutuksen leviämistä Savoan sekä Ruotsi-Suomen vanhojen rajojen sijaintia Savon alueella.

- 1977 8.10. savolaisten kotipaikkaseurojen yhteinen illanvietto Balderin salissa. Musiikkia, kansantansseja, lausuntaa. Lauri Kärkkäisen selostus ja kuvaesitys kalastusretkestä Alaskan erämaissa. Tanssia.

- 1978 15.4. savolaisseurojen ohjelmallinen illanvietto Balderin salissa. Yhtenä ohjelmanumerona oli Lauri Kärkkäisen esitelmä Ylä-Savon muinaisjärivistä.

14.10. Savolaisseurojen yhteinen illanvietto Balderin salissa. Musiikkia. Lauri Kärkkäinen muisteli ja esitti kuvia Suomen itärajan tarkistustoimituksesta v:lta 1934.

- 1979 26.8. Ylä-Savo-seuran ja Seurasaarisäätiön järjestämä lettujuhla. Ohjelmassa: Töölön Yhteiskoulun kuoron ja orkesterin esitys, Iisalmen Sanomien päätoimittajan puhe, Simpan pakina. Muurin pohjalettuja oli paistamassa iisalmelaisten lisäksi kaksi kiuruvesseuralaista. Kytölän neuvos (kunnallisneuvos Olavi Kärkkäinen) oli lahjoittanut tilaisuuteen säkin ohrajuhoja. Köydenvetokilpailu (4 yläsavolaista ja 5 kiuruvetistä, ankkurina Yrjö Jauhainen) savolaisten ja pohjalaisten kesken. Savolaiset hävisivät pahapäiväisesti.

20.10. Savon Seuran 60-vuotisjuhla. Juhlaesitelmän piti

Lauri Kärkkäinen aiheesta Savon Seuran vaiheet (esitelmä sisältyy Kiuruves-Seuran arkistoihin). Tilaisuuden avasivat Rytkyn Pelimannit, tervehdyspuheen piti Savon Seuran puheenjohtaja dipl.ins. Pauli Linkojoki. Eino Liljan johtama Kiuruveden Opettajain Kamarikuoro lauloi. Juhlaesitelmän jälkeen Rytkyn Pelimannit esiintyivät uudelleen. Toini-Inkeri Kaukonen kertoi savolaisista kansallispuvuista. Hän toteasi mm., että körttipuku on syntynyt Pohjois-Savon vanhaa kansanpukua mukaillen ja levinnyt sieltä Pohjanmaalle. Tilaisuuden juonsi Lauri Kärkkäinen.

1980 1.3. Rantasalmi-Seuran 25-vuotisjuhlissa seuraa edustivat puheenjohtaja Yrjö Jauhiainen ja kunniapuheenjohtaja Lauri Kärkkäinen. Seuramme puolesta he luovuttivat juhlivalle seuralle Savon viirin.

1984 Ylä-Savo-seuran juhla, jossa Lauri Kärkkäinen nimitettiin Ylä-Savon oltermanniksi, ja hän sai titteliin liittyvät varusteet: tuohihatun ja oltermanninsauvan.

1985 31.3. Pormestarissa Kiuruves-Seuran vuosikokouksen jälkeen Ylä-Savo-seuran talkkuna- ja tirripaistijuhla. Bertta Räsänen kertoi kuvin ja sanoin savolaisista perinneruoista. Kotiseutuliiton edustaja kertoi kesän 1985 Ilomantsin kotiseutupäivistä ja vastaavista juhlista, jotka tullaan pitämään kesällä 1988 Kiuruvedellä (sittemminhän näiden päivien pitoalueeksi laajeni koko Ylä-Savo).

13.3. Suomen Kotiseutuliitto

Vuosikokous (3.4.1960) päätti, että seura liittyy jäseneksi Suomen Kotiseutuliittoon.

Kiuruves-Seuran 20-vuotispäivien yhteydessä myönsi liitto Lauri Kärkkäiselle kotiseututyön ansiomitalin. Kotiseututyön ansiolyykkeen saivat lisäksi Hanna Jauhiainen, Anni Kilpinen, Miina Tuhkanen, Elsa Tikkanen ja Edvin Tikkanen.

Seuran johtokunnan jäsenet ja muutkin aktiivit ovat innokkaasti vuosien saatossa osallistuneet Kotiseutuliiton jokakesäisille valtakunnallisille kotiseutupäiville ainakin vuodesta 1962. Enemmän tai vähemmän seuran virallisina edustajina ovat niissä käyneet mm.: Hanna Jauhiainen, Yrjö Jauhiainen, Anni Kilpinen, Irja Kärkkäinen, Lauri Kärkkäinen, Lempi Kärkkäinen, Ensio Savolainen, Edvin Tikkanen, Elsa Tikkanen ja Miina Tuhkanen.

Muutama katkelma kiuruvesseuralaisten osallistumisesta Kotiseutuliiton toimintaan:

1963 20.10. noin 20 seuran jäsentä osallistui Kotiseutuliiton kotiseutuseuroille järjestämään juhlaan.

1966 Kotiseutuliiton ym. järjestöjen kotiseututyön seminaarissa

- Tuusulassa oli seuraa edustamassa Elsa Tikkanen.
- 1968 Kotiseutuliiton 20-vuotisjuhlat Helsingissä kesäkuun lopulla. Tilaisuuksiin ja järjestelyihin osallistui kymmenkunta seuran jäsentä.
- 1971 Kotiseutuliiton vuosikokoukseen osallistui Ensio Savolainen.
- 1973 Kiuruves-Seuran 25-vuotisjuhlan yhteydessä sai Miina Tuhkanen Kotiseutuliiton pienoislipun. - Espoossa Säästöpankkiopistolla Pohjoismaiden yhteiset kotiseutupäivät. Seuraa edusti Elsa Tikkanen.
- 1988 Kotiseutupäivät järjestettiin 3. - 7.8. Kiuruvedellä ja muualla Ylä-Savossa teemalla Elävä kotiseutu. Kulttuurieittelyn teemana oli "Kukkivat roudan maat". Ohjelma: 3. - 4.8. Elävä maaseutu -seminaari (Sonkajärvi). 4.8. Kiuruves-iltä Museolla (ks. tarkemmin lukua 9.4.). 5.8. avajaiset (Kiuruveden maatalousoppilaitos, Hingunniemi), Suomen Kotiseutuliiton vuosikokous (Kiuruveden liikuntahalli), Kotiseuturavit (Vieremä), Karhunpeijaiset -konsertti (Pielavesi), Lasten ja nuorten kulttuurikamari, johon liittyi myös näyttely (Kiuruveden yläaste). 6.8. Retkiä: Raudan tie (järvimalminnostoa Rautavaaralla ja ruukkimiljöö Sonkajärvellä), Herutusta ja hevosvoimaa (kiuruvetistä maidontuotantoa, vieremäläistä hevoskasvatusta ja Ponssen metsäkonetuotantoa), Nilakan laineilta Lepikon poluille (Pielaveden ja Keiteleen maisemia, Keitele-päivät), Herännäisyys ja taide (Lapinlahti ja Varpaisjärvi, Ukko-Paavon elämäntyö, Varpaisjärven kotiseutujuhla), Katastele kaapuntia (Iisalmi ja Runni) ja Koe Nurmijoen kosket (Sonkajärvi). Savolainen juhla-ateria (Kiuruvesi, liikuntahalli; paikalla 800 syöjää). Maaseutu eläväksi -tapahtuma (Kiuruvesi, lukio), jossa kylätoimikuntien edustajat kertoivat toteuttamistaan hankkeista ja tenttasivat valtion ja kuntien edustajia. Illalla Herännäisyyden lähteillä -tilaisuus Kiuruveden kirkossa ja työväen perinneiltamat Pui-tonkulmalla. 7.8. juhla-ateria (Iisalmen kirkot), kunniakäynnit sankarihaudoilla ja muistomerkeillä, pääjuhla (Iisalmen Mansikkaniemen kenttä). - Kiuruvedellä olleet näyttelyt: Helsingin kasvu ja kehitys asukkaiden näkökulmasta (kunnantalo), Ylä-Savon kuntien esittely (nuorisotalo), Pallaksen kesänäyttely (vanha Säästöpankki), Seuran-talo elää (liikuntahalli), Suomen Kunnallisliiton Ympäristön parantamiskilpailun tulosten näyttely (lukio).

13.4. Kiuruves-Seuran sisarseurat

Myös muualla kuin Helsingissä ovat kiuruvetiset heimoushengen virittäminä uusilla asuinsijoillaan pitäneet erilaisilla tavoilla yhteyttä toisiinsa. Toisilla paikkakunnilla on tapaami-

nen ollut sattumanvaraista ja on kokoonnuttu vain pieninä ryhminä. Helsingin lisäksi on kokoonnuttu järjestyneemmin ainakin aika ajoin Joensuussa, Lahdessa ja Mikkelissä. Helsingin seudullakin on ollut pienempiä toimivia ryhmiä, kuten rapakkojo-kisten oma kerho 1960-luvulla. Vantaan Hakunilassa ovat kiuruvetiset myös omatoimisesti kokoontuneet, kuten Kiuruvesi-lehti 22.11.1978 Edit Ruuskan sanoin kertoo: "Emme ole huomanneet Kiuruvesi-lehdessä kerrotun Hakunilan kuulumisia, vaikka meitä Kiuruvedeltä muuttaneita on täällä enemmän kuin luulisikaan. - Postivirkailijan mukaan täällä tulee Kiuruvesi-lehti 28 per-heeseen. - Mistä lienee saanut alkunsa Kiuruvesi-päivän jär-jestäminen? Pitkin syksyä tämä haave kyti yhden ja toisen mie-lessä, muuttui suunnitelmaksi ja sai seurakunnan johtoportaassa lopullisen päätöksen. Oli marraskuun aurinkoinen sunnuntai, 5.11. Päivä alkoi kirkossa vietetyllä ehtoollisjumalanpalveluk-sella. Paikkakuntalaisten lisäksi oli mukana seurakuntaväkeä eri puolilta Vantaan kaupunkia - Kiuruvedeltä tai muualta Poh-jois-Savosta muuttaneita. Kutsuvieraana oli Kiuruveden seura-kunnan entinen kirkkoherra, asessori Jukka Malmivaara perhei-neen. Saimme herännäisseurat seurapuheineen ja siionin-virsi-neen. - Asessori Malmivaaran lisäksi seuroissa puhuivat pai-kalliset sananjulistajat. Kaikki koskettelivat jossakin muodos-sa herännäisyyttä ja herännäisyyden juuria. - Kiuruvesi-päi-vien perinteisiin kuuluu luonnostaan mykyrokka. Hyvin se mais-tui sellaisillekin, joille tämä ruokalaji oli vielä tuntematon - -."

1970 13.12. Lauri Kärkkäinen osallistui pyynnöstä Joensuussa järjestettyyn tilaisuuteen, jossa keskusteltiin Joensuun ja sen ympäristön Kiuruvesi-seuran perustamisesta.

1979 24.2. Lahden seudun Kiuruvesi-seuran mykyrokka- ja las-kiaisrieha, johon johtokunnasta osallistuivat Yrjö Jau-hiainen, Elsa Tikkanen, Erkki Kärkkäinen, Arvo Pesonen ja Lauri Kärkkäinen. Vastaperustettu (22.11.1978) seura toimi silloin varsin vireästi ja on tiettävästi yhä toiminnassa.

14. Kiuruveden ja Helsingin yhteistoiminnan uudet piirteet

Helsingin kaupungin ja Kiuruveden kunnan johtohenkilöiden kanssakäyminen on ollut vilkasta muutaman viime vuoden aikana. Syynä siihen on pitkälti ollut Kiuruveden ja Helsingin väestön-suojeluyhteistyö; Pohjois-Haagan asukkaiden suunniteltu eva-kuoimisalue on Kiuruvesi. Oletettavasti kuitenkin Kiuruves-Seu-ran pitkäaikainen, osin näkyväkin toiminta on edesauttanut näi-den kahden erilaisen kunnan yhteisesiintymistä. - Yhteydenpito on poiknut johtohenkilöiden vierailujen ja vastavierailujen ohessa mm. näyttelyvaihtoa. Useimmat muut - lähinnä kiuruvetis-

ten ehdottamat - yhteistoimet eivät sen sijaan ole johtaneet ainakaan vielä tuloksiin. Yhtenä ajatuksena oli saattaa Kiuruveden vapautuva vanhainkoti helsinkiläisten vanhusten virkistyskäyttöön. - Sen sijaan Kiuruvesi on otettu Helsingin kouluviraston leirikoulupaikkakuntien joukkoon.

Nivan ala-asteen koululaisryhmä vieraili alkukesällä 1988 Helsingin-päivillä Lauttasaarella opettaja Lauri Winbergin ohjauksessa. Ryhmä esitti Lumikki-näytelmän. Kutsu esiintymiseen tuli Lauttasaari-seuralta. Paikalla oli mukana myös kunnanisiä kunnanjohtaja Esko Rautiota myöten. Kiuruveden ja Helsingin kulttuurivaihto näyttääkin sujuvan nyt jo suoraan ilman Kiuruves-Seuran suoraa vaikutusta.

14.1. Kiuruvesi-näyttely Helsingissä

5.3. - 22.3.1987 järjestivät Helsingin kaupunki ja Kiuruveden kunta Jugendsalissa näyttelyn "Kiuruvesi esittäytyy". Avajaisiin saivat kutsun myös Kiuruves-Seuran johtokunnan jäsenet. Näyttelyssä esiteltiin myös Helsingin kaupungin väestönsuojelukeskuksen toimintaa.

Avajaisten ohjelma: hanurimusiikkia (Ilpo Kärkkäinen), tervehdyssanat (ylipormestari Raimo Ilaskivi, joka hänkin on synnyltään itäsuomalaisia - Ruokolahdelta - ja alkuperäiseltä nimeltään Hämäläinen.), avaus (kunnanjohtaja Esko Rautio). Tervehdys sanoissaan Ilaskivi totesi mm. seuraavaa: "Kun Kiuruvesi tänään esittäytyy Helsingissä, voisi joku tässäkin yhteydessä herätellä noita vanhoja vastakkainasetteluja. Ne eivät kuitenkaan nyt ole oikeutettuja. Kiuruveden ja Helsingin välille on viime vuosien kuluessa syntynyt nimittäin suhde, jota hyvällä syyllä voi kutsua yhteistyösuhteeksi. - - Elämme yhä kansainvälistyvässä maailmassa ja ulkomaiset yhteydet ovat yhä kiinteämpi osa Helsingin kunnallishallinnon työkenttää. Tähän ei luonnollisesti ole mitään pahaa sanottavaa, päinvastoin. Helsingin kaupungin edustajien tästä Kiuruveden yhteistyöstä jo usean vuoden ajalta saamat kokemukset ovat kuitenkin vakuuttaneet meidät, että myös kotimaisella ystävyyskuntatoiminnalla on täysi sijansa ja painonsa. Erityisesti näin on laita maan eri osissa olevien kaupunkien ja kuntien kesken. Kaupungithan toisaalta ja kunnat toisaalta toki tapaavat edustajiaan kuntien keskusjärjestöjen eri tilaisuuksissa ja taas naapurukset kuntamuodosta riippumatta ovat aina maakuntatasolle asti yhteistyössä. Mutta juuri tämäntyyppinen kontakti, kuin Helsingin ja Ylä-Savon Kiuruveden välillä tapahtuu, on yleisesti ottaen Suomen kunnallishallinnossa liian harvinaista."

Näyttelyn jatkuessa kävi Lauri Kärkkäinen muutamina päivinä sa-

nallisestikin Kiuruvedellä esittelemässä. - Avajaispäivänä Niemiskylän nuorisoseuran näyttelijät esittivät Balderin salissa näytelmän Savon sydämessä (kirj. Matti Vuoti v. 1920). Esityksen ohjasi Erkki Remes. Sama näytelmä esitettiin 6.3. Kallion vanhustentalossa (Kinaporinkatu 9).

Helsingin Sanomat huomioi näkyvästi - noin puolella sivulla, - näyttelyn avajaiset: Haagalaisten evakkola esittäytyy Jugendsalissa: "'Väistykää varuilla, immeisiä tuuvvaan!'" huudettai-siin Kiuruvedellä, jos kriisi iskisi pääkaupunkiin. Pohjoissa-volainen maitopitäjä ottaisi vaaran uhatessa huostaansa liki 10 000 haagalaista. Lapset ja vanhukset sijoittuisivat jakokes-kusten kautta kunnan kouluihin ja maataloihin. Lasti purkautui-si Kiuruveden asemalla Helsingin Pitäjänmäeltä alkaneen 6 - 8 tunnin junamatkan jälkeen. Helsinki ja Kiuruvesi löysivät toi-sensa evakuointisuunnitelmien ansiosta ja takia. Sisäasiainmi-nisteriö edellytti tarkkoja evakkotietoja lukuisilta sisä-Suo-men kunnilta jo 1982. Kiuruvesi ehti ensimmäisenä kertomaan helsinkiläisille, kuinka se majoittaisi ja syöttäisi evakkolai-sia. Helsingin kaupungin johto ja väestönsuojelijat tutustuivat pitäjään ja mieltyivät suojapaikan valmiuksiin. - - Kriisittö-mään aikaan sopii se, että yhteistyö valjastetaan lempeälle aluepolitiikalle. - -"

14.2. Helsinki-näyttely Kiuruvedellä

Helsingin pääkaupungiksi tulon 175-vuotisnäyttely, joka oli juhluvuonna näytteillä Helsingissä, lähti vuonna 1988 kier-tueelle muualle Suomeen: muutamien isojen kaupunkien (Tampere, Turku, Vaasa, Kuopio ja Rovaniemi) lisäksi näyttely pystytetään vain Kiuruvedelle, jossa se avattiin Valtakunnallisten kotiseu-tupäivien yhteydessä ja oli avoinna elokuun loppuun asti. Kiuruvedellä näyttelyn avajaisissa 3.8. totesi ylipormestari Raimo Ilaskivi, että "Maaseutu ja kaupungit tarvitsevat toisiaan ja erilaisuus on rikkautta. Maalla on oltava pääkaupunkinsa, ja jos se ei ole Helsinki, se on sitten joku muu." Ilaskiven mu-kaan vastakohtien korostaminen tai kademielen nostattaminen ei hyödytä se paremmin pääkaupungin cityihmisiä kuin maalaiskunnan asukastakaan. Hänen mukaansa Helsingin ja Kiuruveden yhteistyö-tä voidaan hyödyntää tutustumalla toinen toistensa elämään, yh-tymäkohtiin ja erilaisuuksiin. Kunnanjohtaja Esko Rautio verta-si pääkaupungin ja Kiuruveden suhdetta sydämeen ja aivoihin: "Kiuruvesi voisi olla sydän ja Helsinki taas aivot. Aivojen toiminta edellyttää sydämen pumppaamaa puhdasta verta. Muuten aivot häiriintyvät ja voi tulla aivokuollut Suomi. Aivot anta-vat puolestaan impulssit sydämen toiminnalle, mutta jos sydän ontuu, kaikki ontuu. Pääkaupunki ja muu Suomi kuuluvat elimel-lisesti yhteen."

MATRIKKELI

Hartikainen, Annikki, s. ilmeisesti Iisalmessa. Oli 1950-luvulla Kiuruveden Maamiesseuran kotitalousneuvojana. Tuli sitten Helsinkiin, jossa toiminut mm. pitkään Shellin pääemännöitsijänä. Osallistui aktiivisesti Kiuruves-Seuran toimintaan 1960-luvun puolenvälin tienoilla. Johtokunnan varajäsen 1966 - 1967.

Huttunen, Aaro Johannes, s. 30.3.1907 Kiuruvedellä ja k. 25.2.1972. Vanhemmat: kauppias Kalle Juho Huttunen (8.3.1868 - 21.10.1928) ja Miina, o.s. Tenhunen (18.12.1882 - 14.12.1954). Puoliso: Terttu, o.s. Digert, s. 15.10.1915. - Radioinsinööri (DI). Yli-insinööriä Helsingin Puhelinyhdistyksessä, sitä ennen YLE:n palveluksessa vuodesta 1937. - Hallituksen jäsen 1948 - 1950.

Huttunen, Reino Paavali, s. 26.11.1914 Kiuruvedellä. Vanhemmat: kauppias Jussi Huttunen ja Anna Maria, o.s. Räisänen. Puoliso: Arla Linnéa Vuorisalo. - DI. - Hallituksen jäsen 1952 - 1955.

Hyvönen, Eino Ilmari, s. 18.6.1911 Kiuruveden kirkonkylällä ja k. 24.10.1965 Helsingissä. Vanhemmat: loinen Juho Hyvönen ja Miina Hyvönen. Ylikonemestari. Seuran sihteerinä perustavasta toimikunnasta lähtien vuoteen 1956, hallituksen jäsen vuoteen 1965.

Hyvönen, Niilo Aukusti, s. 10.2.1929 Hautajoen Pennalassa. Vanhemmat: Antti Aleksanteri Hyvönen (20.8.1885 - 14.10.1945) Hautajoen Pennalasta (asui sittemmin Murtomäen Ruuskalassa) ja Ida Sofia, o.s. Saastamoinen (16.7.1898 - 24.11.1978) Remeskyän Lampelasta. - Puoliso: kirjanpitäjä Liisa Eliina, o.s. Heikkilä (s. 16.12.1928 Helsingissä). Vanhemmat: Jalmari Heikkilä Asikkalan Vesivehmaalta ja Olga Maria, o.s. Lepistö Mikkelistä. - Niilo muutti Kiuruveden Murtomäestä 1950-luvulla ensin Valkeakoskelle, sittemmin Helsinkiin. Hän on käynyt Teknillisen koulun ja toimii rakennusmestarina Vantaan kaupungin palveluksessa. Asuu nykyisin Puotilassa. Harrastuksia: lukeminen, ulkoilu, puutarhatyöt ja ammattiyhdistystoiminta. On ollut Kiuruves-Seuran johtokunnan jäsenenä tai varajäsenenä vuodesta 1979, varapuheenjohtajana vuosina 1981 - 1984.

Jauhiainen, Hanna Maria, s. 20.3.1906 Kiuruveden Koskella. Vanhemmat: Tuure Jauhiainen ja Hilma, o.s. Hyvärinen. - Ylioppilaaksi Hanna valmistui 1927 Iisalmessa toisena kiuruvetisenä tyttönä. Ensimmäinen oli K.P. Lappalaisen tytär Saara. Luonnontieteitä opiskeltuaan hänet promovoitiin maisteriksi Helsingissä 1932. Toimi liikelinjan opettajana Aleksis Kiven koulussa eläkeikänsä saakka. - Maisteri Jauhiainen on seuran perustaja-

jäseniä. Johtokunnassa hän on ollut 28 vuotta, niistä sihteerinä 22 ja rahastonhoitajana 6 vuotta. Sihteerinä ollessaan hän toimi myös seuran tiedottajana. Lukuisia hänen tekstejään on julkaistu mm. Kiuruvesi-lehdessä.

Jauhiainen, Hilma M a r t t a, s. 11.7.1904 Kiuruvedellä. Opettaja. Seuran perustajajäseniä. Vaikea ja pitkäaikainen sairaus esti häntä tulemasta Kiuruves-Seuran tilaisuuksiin, mutta hänen kotinsa ovi oli aina avoinna seuran jäsenille ja tuttavapiirille herännäisseuroja pidettäessä. - Hanna Jauhiaisen sisko.

Jauhiainen, Väinö M a t t i (s. 28.2.1927 Kiuruvedellä) Koskenkylän Hovilta. Vanhemmat: Juho Herman Jauhiainen (20.7.1896 - 1937) ja Alma Fredrikka, o.s. Kärkkäinen (27.4.1895 Kiuruvedellä) Ruutanalta. - Puoliso: Rauha Elina Jauhiainen (hänestä oma artikkeli). - Vuoteen 1962 maanviljelijänä Luupuveden Mutkalan tilalla, sen jälkeen Helsingissä Osuusliike Elannon autokuljettajana vuoteen 1983. Nykyisin sairaseläkkeellä. Ollut seuran toiminnassa vuodesta 1962. Johtokunnassa hän toimi kolme vuotta ja ehdotti sen jälkeen tilalleen nuorempaa miestä eli Yrjö Jauhiaista. Nykyisin Matti on rokkaisäntä. - Rauha ja Matti Jauhiainen asuvat nykyisin Tuusulan Riihikalliolla.

Jauhiainen, o.s. Mehtonen, Rauha Elina (s. 16.11.1928 Kiuruvedellä) Rytkyn Yläpihasta. Vanhemmat Kaarlo (Kalle) Mehtonen (16.5.1895 - 7.12.1971) Rytkyn Yläpihasta ja Wilhelmiina, o.s. Mehtonen, s. 19.4.1894 Pielavedellä ja k. 1.6.1974 Kiuruvedellä. - Puoliso: Väinö M a t t i Jauhiainen (hänestä oma artikkeli). Rauha on käynyt 1956 - 1957 Hämeenlinnan meijerikoulun ja valmistunut meijeristiksi. Kiuruveden Osuusmeijerissä hän oli voinvalmistajana 1957 - 1962, samassa tehtävssä Helsingissä Elannossa vuoteen 1972 ja Valiolla vuoteen 1982, jonka jälkeen hän on ollut Valiolla mehupuolella laboranttina. - Ollut Kiuruves-Seuran toiminnassa kohta Helsinkiin muuttamisestaan (1962) lähtien. Ahkera mykyrokkaemäntä.

Jauhiainen, Yrjö, s. 8.11.1945 Koskenjoella. Vanhemmat: Viljo Jauhiainen ja Kirsti, o.s. Öster. Puoliso: Leila, o.s. Åberg. - Ylioppilaaksi 1966, Hotelli- ja ravintolaopisto 1969 - 1970. Ravintolan ja hotellinjohtajana Helsingin seudulla, mm. Fenniassa, Kappelissa ja Seurahuoneella. Kiuruves-Seuran hallituksen jäsen vuodesta 1965 ja järjestyksessä toinen puheenjohtaja vuodesta 1978. Osallistunut aktiivisesti Valtakunnallisille kotiseutupäiville. Harrastaa myös yhteiskunnallisia asioita sekä Lapin luontoa ja eräretkeilyä.

Jäderholm, os. Savolainen, Eva Liisa (Evi), s. 27.2.1887 Kiuru-

vedellä ja k. 1958. Vanhemmat: tilanomistaja Aaro Savolainen ja Maria, o.s. Kärkkäinen. Puoliso: kauppias Yrjö Jäderholm. - Seuran hallituksen jäsen kuolemaansa saakka. Hanna Jauhiainen muistelee häntä (Viljo Rantosen haastattelussa) seuraavasti:

"Seuraa perustettaessa tuli mukaan paljon myös vanhempia ihmisiä, joiden kontaktit Kiuruveteen olivat jo vuosia olleet hyvin vähäisiä. Nämä ihmiset olivat kovasti innostuneita. Eräs heistä oli Kiuruveden Kissakorvesta aikoinaan muuttanut Eevi Jäderholm. Jo äitinsä, jota sanottiin Talli-Maikiksi oli hyvin tarmokas nainen. Tämän tarmokkuuden hän tartutti myös jälkikasvuunsa. Muiden muassa Helsingin Sanomien päätoimittajan, Simo Pekka Nortamon juuret johtavat samaan kanta-äitiin.

Helsinkiin muutettuaan Eevi-tytär oli aluksi sisarensa leipomoliikkeessä, perusti sittemmin hyvin menestyneen kangaskaupan. Seuran toiminnassa Eevi oli keskeinen henkilö. Hän avusti seuraan taloudellisesti. Antoi kotinsa sekä Marjaniemessä olleen huvilansa kiuruvetisten käyttöön. Löydettyään tällä tavalla Kiuruveden kuin uudelleen, hän teetti ja lahjoitti Kiuruveden kirkkoon mosaiikkisen alttaritaulun. Ilman Kiuruves-Seuraa ei tuota taulua Kiuruveden kirkossa olisi. Kiuruveden kirkkoon ovat entiset kiuruvetiset lahjoittaneet myös kastemaljan sekä ehtoollispikarit. Hopeiset kynttilänjalat kirkkoon on lahjoittanut Kiuruves-Seura. - Sisaria: Signe Paukkonen ja Mimmi Savolainen.

Kilpinen, o.s. Väisänen, Anna Johanna (Anni), s. 4.2.1899 Kiuruvedellä ja k. 7.4.1969 Helsingissä. Oli seuran emäntänä alusta alkaen toimien lähinnä kahvinkeittäjänä. Osallistui uskollisesti myös ompeluseuran toimintaan.

Kärkkäinen, Erkki Ambrosius, s. 2.12.1909 Kiuruvedellä ja k. 28.1.1981 Espoossa. Kiuruveden asemapäällikkö. Kiuruves-Seuran hallituksen jäsen vuodesta 1978 kuolemaansa saakka. - Lauri Kärkkäisen veli.

Kärkkäinen, Poju L a u r i, s. 3.8.1903 Kiuruvedellä. Vanhemmat: kauppias Antti Ambrosius (A m b r o) Kärkkäinen ja Hilda Maria, o.s. Ihalainen. Yli-insinööri, maanmittausneuvos. Valmistuttuaan maanmittausinsinööriksi oli Lassi 1930 - 1932 Kiuruvedellä maanmittausauskultantina tiloja jakamassa sekä tekemässä kylätiesuunnitelmaa. Joutui sen jälkeen maanmittaushallituksen geodeettisiin töihin sekä suorittamaan asemakaavamittauksia. Eräs näistä tehtävistä oli Kiuruveden taajaväkisen yhdyskunnan alueen asemakaavoitus. Tässä yhteydessä hän teetti Veljekset Karhumäki Oy:llä alueen ilmakuvakartoituksen. Tällöin muuten ensi kertaa Suomessa kokeiltiin ilmavalokuvauksen hyväk-

sikäyttää asemakaavoituksessa.

Pari vuotta myöhemmin Lassi oli Suomen ja Neuvostoliiton välisessä rajankäynnissä geodeettina. Vuonna 1939 hän siirtyi Helsingin kaupungin palvelukseen kaupunkimittaussosastolle. Vuonna 1951 hänestä tuli osaston päällikkö eli kaupungingeodeetti. Varsinaisen työnsä ohessa Lauri Kärkkäinen toimi kolmekymmentä vuotta Teknillisessä Korkeakoulussa kaupunkikartografian ja kaupungin kiinteistötekniikan erikoisopettajana ja teki alaansa kehittääkseen lukuisia opintomatkoja ulkomaille.

Oli Kiuruves-Seuran perustajia ja ensimmäinen puheenjohtaja vuoteen 1968, jonka jälkeen hän on yhä osallistunut johtokunnan työskentelyyn sen ulkopuolisena jäsenenä kunniapuheenjohtajan roolissa.

Ollut Suomen Kotiseutuliiton valtuuskunnan jäsen, Savon Seuran johtokunnan varaesimies vuodesta 1950 ja puheenjohtaja 1963 - 1978, Kärkkäisten sukuseuran sukuvanhin (puheenjohtaja). Kirjoittanut niin kotiseutu- kuin muunkin aiheisia artikkeleita Kiuruvesi-lehteen.

Kotiseututyön ohessa Lassin harrastuksiin on kuulunut sauna. Hän on ollut myös Sauna-Seuran puheenjohtajana. Suomalaista sauna harrastaessaan ja kehittäessään hänet tunnettiin nimellä Sauna-Lassi.

Ensimmäinen vaimo: Irja Aune Maikki, o.s. Nieminen, s. 23.10.1912 Turussa ja k. 26.11.1973 Helsingissä. Ammattikoulunopettaja ja rehtori. Vanhemmat: tekn. joht. Johan Jalmari Nieminen ja Maria Ahlstrand. - Toinen vaimo: Lempi, ent. Honkavaara, o.s. Laurila, s. 3.12.1903 ja k. 13.2.1984. Kansakoulunopettaja.

Lappalainen, Eino, s. 9.11.1939 Kiuruvedellä. FT. geologi. Puoliso: Elsi Tuulikki, o.s. Ahola, s. 23.8.1942 Kittilässä. Hallituksen varajäsen 1981 - 1983.

Launis, Olli, s. 14.3.1883 Remekselässä ja k. 16.2.1976 Helsingissä. Vanhemmat: torppari Heikki Mariini ja Anni Arbelius. Puoliso: Anna Maria, o.s. Lehtinen (s. 4.7.1891 Tampereella ja k. 17.7.1964). - Ylireviisori. Hän on jäänyt seuralaisten mieleen loistavana puhujana, joka esiintyi lähes vakituksena puhujana herännäisseuroissa. Toimi seuran hallituksessa perustamisesta alkaen vuoteen 1963. - Kirjoittanut Kiuruvesi-lehteen uskonnollisia artikkeleita.

Murtorinne (alk. Pöksyläinen), Eino, s. 25.11.1930 Rytlyn Mur-

tomäessä. Teol.tri, professori. Vanhemmat: mv. Robert Murtorinne ja Emmi Katriina, o.s. Röksä. Puoliso: Seija Margareta, o.s. Heljas. - Puhunut mm. herännäisyydestä seuran tilaisuuksissa. Seuran hallituksen varajäsen 1977 - 1978.

Paasikivi, Frans Albert, s. 5.8.1881 Ruotsin Yli-Kainuussa ja k. 8.11.1973 Helsingissä. Toimi aikanaan kansakoulunopettajana Kiuruvedellä.

Paasikivi, Immi Tellervo, s. 3.6.1912 Kiuruvedellä ja k. 22.9.1972 Helsingissä. Edellisen tytär. Varanotaari ja kansakoulunopettaja. Uhrasi paljon aikaansa ja kirjallista lahjakkuuttaan seuran hyväksi. Toimi seuran hallituksessa perustamisesta alkaen vuoteen 1963.

Paikkala, o.s. Laitinen, Sirkka, s. 16.4.1953 Kiuruveden Ryttyllä, Joutsenniemen kylän Talliniemessä. Vanhemmat: Heikki Laitinen (s. 2.11.1928) Talliniemestä ja Tyyne, o.s. Kärkkäinen (s. 30.8.1930) Rytlyn Myllymäeltä. FM (pro gradu-työ Rytlyn paikannimisestä), nimistöntutkija. Kiuruves-Seuran hallituksen jäsen tai varajäsen vuodesta 1980, sihteerinä vuodesta 1984. Puoliso: Jarmo Antero Paikkala, s. 23.7.1950 Tampereella. - Ovat kirjoittaneet yhdessä ja erikseen artikkeleita Kiuruveden suvuista ja sukunimisistä Kiuruvesi-lehteen.

Paukkonen, o.s. Savolainen, Signe Maria, s. 2.11.1894 Kiuruvedellä ja k. 6.9.1978 Helsingissä. Evi Jäderholmin ja Mimmi Savolaisen sisar.

Pesonen, Arvo, s. 9.8.1921 Remeskylän Murtomäessä. Vanhemmat: Matti Pesonen (24.10.1894 - 22.2.1970) ja Hanna, o.s. Nikkinen (28.5.1899 - 27.6.1981), molemmat Kiuruvedeltä. - Sotavuosina rintamalla syntynyt ajatus poliisin urasta vei Arvon vuonna 1945 Poliisiopistoon. Toimi sen jälkeen Liikkuvan poliisin kenttätöyssä Helsingissä ja yleni vanhemmaksi konstaapeliksi. Siirtyi vuonna 1971 myöhemmin palvelukseen Poliisiasevarikolle, jossa kohosi varastonhoitajasta päälliköksi. Puoliso: Kerttu, o.s. Kykkänen, s. Viipurissa. - Kiuruves-Seuran toiminnassa Arvo on ollut mukana vuodesta 1948 alkaen. Hallituksen jäsen 16 vuotta, niistä 11 sihteerinä. Monet seuran kokoukset on pidetty Arvon luona Kertun huolehtiessa maukkaista tarjoamisista.

Piippo, Aaro Olavi, s. 24.3.1924 Kiuruvedellä Remeskylän Nälänön Talvilahdessa. Vaatturi. Vanhemmat: Antti Piippo (19.11.1885 - 15.8.1979) ja Johanna, o.s. Hukkanen (7.7.1887 - 11.4.1966) Remeskylän Talvilahdesta. - Puoliso: Anna Elviira, o.s. Vauhkonen Koivujärveltä. Vanhemmat: Aapeli ja Vilhelmiina Vauhkonen. - Aaron harrastuksia Kiuruves-Seuran lisäksi: kuorolau-

lu (Kiurun Laulu), paini (Kiuruveden Jänne) sekä painin ja yleisurheilun erotuomaritoiminta (Jänne). Aaro kertoo vaimonsa tulleen Kiuruves-Seuran toimintaan mykyrokkajuhlien kautta: kun oli juhlissa muutaman kerran käyty, pyydettiin vaimoa rokankeittoon ja seuraavana vuonna Aaroa johtokuntaan, jossa Aaro on vara- ja varsinaisena jäsenenä istunut vuodesta 1982.

Rantonen, Viljo Heikki, s. 23.5.1936 Kiuruveden Lavapuruolla. Postimiesten esimies. Vanhemmat: Antti Rantonen (23.7.1906 - 24.4.1986) Niemiskylästä ja Reeta Kristiina, o.s. Pääkkö (9.8.1907 - 25.4.1952) Nälännöltä. Puoliso: Annikki, o.s. Holopainen (s. 4.4.1939 Kuopiossa). Vanhemmat: Paavo Holopainen ja Kerttu, o.s. Korhonen. Tuli Kiuruves-Seuran toimintaan haasteltuaan Kiuruvesi-lehden avustajana Kiuruves-Seuran puheenjohtajaa Yrjö Jauhiaista. Ollut sittemmin seuran hallituksen vara- ja varsinaisena jäsenenä tiedotussihteerin nimikkeellä, juontanut monet mykyrokkailtamat sekä kirjoittanut Kiuruves-lehteen lukuisat "puffit" ja uutisjutut seuran tilaisuuksista ja seuran aktiivijäsenistä. Kirjoittanut ahkerasti muistakin teemoista pakinoita ja artikkeleita Kiuruvesi-lehteen.

Savolainen, Mimmi, s. 4.3.1884 Hautakylän Tallikankaalla. Oli seuran toiminnassa alusta alkaen. Tuki sitä ja Kiuruveden kirkkoa aineellisesti.

Savolainen, Otto E n s i o, s. 14.10.1916 Kiuruvedellä ja k. 26.10.1972 Helsingissä. Vanhemmat: räätäli Otto Sebastian Savolainen ja Katri, o.s. Saastamoinen. Puoliso: Lydia, o.s. Holmström. - Ylipursimies, sotilasteknikko, luutnantti. Hallituksen jäsenenä (josta pitkän aikaa varapuheenjohtajana) 1958 - 1972.

Tenhunen, Aili. Seuran perustavan toimikunnan jäsen 1948.

Tenhunen, Johan Alfred (Joni), s. 13.11.1881 Astoriassa, Oregonissa Yhdysvalloissa, jonne hänen isänsä kauppias Fredrik Tenhunen aikoinaan Kiuruvedeltä muutti. Joni Tenhusen äiti oli Kaisa/Johanna Pöksyläinen (kirkkoväärtti Olli Pöksyläisen tytär). Puoliso: Helmi Maria, o.s. Pehkonen. Hankki ensikokemuksensa kauppa-alalta Iisalmessa ja Kuopiossa. Perusti Lahteen ensin vuonna 1914 Lahden Kenkäkaupan ja sitten 1915 J.A. Tenhusen tukkuliikkeen, jonka toiminnan hän siirsi Helsinkiin 1919. Joni Tenhuselle myönnettiin kauppaneuvoksen titteli 1949. Kiuruves-Seuran henkinen ja taloudellinen tukija perustamisesta saakka. - Kauppaneuvos Joni Tenhunen oli näkyvästi mukana, kun seura keräsi tavaraa, vaatetta ja kenkiä Kiuruveden koululaisille.

Tikkanen, Edwin Vilhelm, s. 19.11.1914 Kiuruveden Huttulankan-

kaalla ja k. 30.11.1971 Helsingissä. Vaatturimestari. - Antautui jo nuorena vaatturin alalle. Sai ensimmäisen oppinsa vanhalta kokeneelta mestarilta, Jahvetti Huttuselta Kiuruvedellä. Haki sitten lisäoppia Iisalimesta ja Kuopiosta. Muutti 1934 Helsinkiin, jonne perusti oman liikkeen 1939. Kiuruves-Seuran hallituksen varsinaisena jäsenenä vuodesta 1954 ja rahastonhoitajana vuodesta 1956. Osallistui vaimonsa (Elsa Tikkanen) kanssa monesti Kotiseutuliiton kesäpäiville.

Tikkanen, Elsa, s. 20.5.1909 Vieremällä. Seuran hallituksen varajäsen vuodesta 1956, varsinainen jäsen vuodesta 1966. Osallistunut 20 vuoden ajan ompeluseuran toimintaan ollen sen johdossa 15 vuotta. Ollut lukuisten seuran tilaisuuksien pääemäntänä. Osallistunut kerta toisensa jälkeen Kotiseutuliiton kesäjuhliin ja laatinut niistä kymmenen vuoden ajan yksityiskohtaisen ja hauskan selostuksen Kiuruves-Seuran Mykrokajuhliin.

Toivola (vuoteen 1905 Kröger), Ilmari Auvo Nathanael, s. 23.10.1902 Leppävirralla. Vanhemmat: rov. David Konstatin Kröger ja Anna Maria, o.s. Koponen. Puoliso: kansakoulun opettaja Elli Ester, o.s. Piironen, s. 19.1.1901 Mikkelissä. - Kiuruveden nismies 1959 - 1969. Hallituksen jäsen 1978 - 1981.

Tuhkanen, o.s. Väisänen, Miina, s. 10.2.1908 Kiuruvedellä. Hieroja. Kotoisin kirkonkylältä. Muutti Helsinkiin ensimmäisen kerran v. 1925 ja toisen kerran 1934. Oli aluksi ompelijana ja leipurina. Hieroja hänestä tuli 1937, jolloin hän kävi alalle valmistavan kurssin. Toimi ammatissa vuoteen 1980, jolloin sairastuminen pakotti jäämään eläkkeelle. Hieroja-Miina ei odotellut, että asiakkaat olisivat tulleet hänen luokseen, vaan hän meni itse näiden luokse. Työtä oli niin paljon kuin ehti tehdä. Asiakkaina ovat olleet mm. Emil Luukka, Johannes Virolainen ja moni muu entinen ja nykyinen vaikuttaja.

Kiuruves-Seuran toiminnassa hän on ollut perustamisesta alkaen, johtokunnassa hän oli kolme vuotta 1965 - 1967. Rokkaemäntänä tuli vuosia täyteen 26 seuran perustamisvuodesta lukien. Rokankeittoaidon Miina kertoo oppineensa Koskenkylän Hovin emännältä ollessaan talossa nuorena tyttönä riiiviikkoapulaisena. Taitojensa takia häntä kutsutaankin Myky-Miinaksi.

Viljo Rantonen:

Seuran perustajajäsenen, rouva Elsa Tikkasen haastattelu

Millaista seuran toiminta oli alkuvuosina?

Toiminta oli aika tavalla inspiroitua. Ei kirjattu esimerkiksi nimiä eikä tehty toimintasuunnitelmia. Yks-kaks vaan keksittiin, että tehdäänäs nyt sitä ja sitä. Järjestelyt, niin kuin esimerkiksi mykyrokkajuhlia varten, tehtiin talkootyönä. Innostus oli kova ja näihin talkoisiin oli aina tulossa väkeä.

Miten silloin sodan jälkeisenä korttiaikana rokkatarpeet järjestyivät?

Noo Evi ne aina järjesti. Kaipa sillä oli suhteita. Minä sanoin aina määrät, minkä verran mitäkin tarvitaan ja Evi toi sitten paketin meidän liikkeeseen.

Evi Jäderholmista on varmaan jäänyt paljon mukavia muistoja?

Kyllä. Evi oli sellainen reipasotteinen tyttö. Kerrankin se tuli meidän verstaalle ja sanoi, että nyt lähet justiinsa rokankeittoon. Edwin, minun mies, oli vaatturimestari ja hänellä oli juuri silloin kiireellisiä tilaustöitä. No kun Edwin sanoi, että Elsa ei nyt kyllä millään joutaisi, niin Evi vain huitaisi, että höpö höpö. Sinä kyllä pärjät ilman eukkoa sen aikaa, mutta me ei pärjätä ilman rokkamestaria. Niin ne kisko minut käsipuolesta ovelle, tarjos takkia päälle ja sanoi, että nyt mentiin. Auto oli valmiina jalkakäytävän vieressä. Ei Eville kannattanut väittää vastaan.

Millaista oli rokankeitto Marjanielessä, Jäderholmien huvilalla? Entä itse juhlat?

Rokka keitettiin ulkona muuripadassa, joten semmosta tuhraamistahan se oli. Mutta hyvää oli rokka. Ei sitä pohjaan päästetty palamaan. Juhlat itsessään olivat hirmu kivat. Joukosta löytyi aina ohjelmansuorittajia. Sitten oli semmonen Kiuruves-laulu, jota laulettiin yhdessä. Rokan syönnin päälle tanssittiin hanurimusiikin tahdissa. Joskus meillä oli oikein ilotulitus puutarhassa.

Kävikö juhlissa paljon väkeä ja kuinka siihen aikaa Marjanieheen matkustettiin?

Niitä oli aina semmoset 100 - 150 henkeä. Rautatientorilta lähti tilausbussi aina tuomaan porukkaa. Meillä oli kokoontumis-

paikkana Aleksis Kiven patsas ja siitä sitten lähdettiin.

Mitä muuta toimintaa seuralla oli?

Silloin sodan jälkeen kun kaikesta oli puutetta, niin mekin osaltamme halusimme auttaa lapsiperheitä Kiuruvedellä. Ommeltiin ja neulottiin hyvin paljon itse vaatteita, sekä suoraan sanottuna kerjättiin avustuksia eri liikkeistä. Kenkäkauppa Verasta saatiin kaksi paria kumisaappaita, jotka olivat siihen aikaan hyvin harvinaisia. Kenkähuolissa käännettiin myös Nokian puoleen. Yhteyden Nokiaan otti kauppaneuvos Tenhunen. Sieltä luvattiin 120 paria monoja. Se oli kyllä semmonen yllätys, että eipä meinannut korviaan uskoa. Tietysti ne siihen aikaan eivät olleet kaikilta osiltaan nahkaa, mutta monoja kuitenkin.

Vaatteet, niin kuin kengätkin, pakattiin meidän liikkeessä ja lähetettiin Kiuruvedelle kouluihin jaettavaksi eniten tarvitseville. Yksistään monoista tuli 40 pakettia ja niitä postiin viemään piti hommata pakettiauto. Kuljettaja oli nuori mies ja kun hän kuuli, mihin tarkoitukseen paketit olivat ja että tavara oli saatu lahjoituksena ja pakattu talkootyönä ei hänkään halunut ottaa maksua. - Ihan selvää rahaakin Kiuruvedelle lähetettiin.

Tuliko Kiuruvedeltä palautetta?

Tuli tuli. Opettajat lähettivät kiitoskirjeitä ja kertoivat, että monessa perheessä kengät ovat vuorokäytössä. Pienemmät lapset pääsevät vasta sitten ulos, kun isommat ovat tulleet koulusta.

Mitä on muuttunut, mitä jäänyt 40 vuoden aikana?

Tottakai aika on muuttunut ihan toiseksi. Kun aloitettiin, oli kaikesta puutetta. Nyt eletään yltäkylläisyyden aikaa. Rokkatarpeet esimerkiksi on ostettu 60-luvun alusta lähtien Hakaniemen hallista, Reinin lihasta. Tämän paikan keksi muuten suntio Aki Kauhanen, joka oli Reinin tuttava. Mitä sitten on säilynyt, niin kyllä tuo kotiseutuhenki edelleenkin elää ja kukoistaa. Ja näinhän se on hyvä.

Viljo Rantonen:

Seuran pitkäaikaisen puheenjohtajan Lauri Kärkkäisen haastattelu

Oliko olemassa jokin omakohtainen sysäys, joka sai tuntumaan, että tällöinen seura on tarpeellinen?

Niin, kyllä minulla, samoin kuin monella muullakin, oli ollut mielessä, että olisi mukava tavata Kiuruvedeltä tänne pääkaupungin vilinään muuttaneita isommassa porukassa. Siinähan voisivat kiurukkaat kertoilla omia muistojaan ja kuunnella toisten vastaavia. Voisivat myös harrastaa samoja asioita kuin Kiuruvedellä. Kun sitten satuttiin Jauhiaisen Martan kanssa nokikkain, niin siinä ruvettiin sitten asioita miettimään.

Millaiseksi seura ja sen toiminta ajateltiin?

Sellaiseksi, että kaikki Kiuruvedeltä tulleet voisivat siihen liittyä ikään, säätyyn, sukupuoleen ja poliittiseen kantaan katsomatta. Toiminnasta suunniteltiin monipuolista, koska ihmisiäkin on monenlaisia. Ajateltiin tarjota jokaiselle jotakin, toisaalta kevyttä ilonpitoa niin kuin maaliskuulle suunnitellut iltamat ja toisaalta vakavampaa, kuten herännäisseurat. Ehkä opastaa majo- ja työpaikan löytämisessä, varottaa suurkaupungin vaaroista.

Pysyikö toiminta ajatelluissa raameissa, vai onko se hajonnut käsiin?

Seuraan tulijoilla oli hirveän paljon ideoita ja niitä lähdettiin toteuttamaan. Ei niitä rajattu millään tavalla. Omasta porukasta löytyi paljon ohjelman suorittajia näihin tilaisuuksiin. Ja Kiuruvedeltä tuli usein ohjelman, puheen tai tarinan pitäjiä. Vaikka ne siellä kotikylällä saattavat olla kovasuuisia poliitikkoja, niin täällä meidän joukossa ne puhuivat yhteispolitiikkaa vain Kiuruvedestä.

Miltä tuntuu nyt 40 vuoden jälkeen, kannattiko touhuta?

Tottakai se kannatti. Jos ajatellaan tätä vaikka harrastuksena, niin tämä oli hirveän hyvä harrastus, jota teki mielellään. Laajemmin ajateltuna tämä on ollut kotiseutu- ja suomalaisen kulttuurin vaalimista. Viime vuosina on ruvettu puhumaan juurien etsimisestä ja oman identiteetin löytämisestä. Meille nämä tavoitteet olivat selviä jo vuosikymmeniä sitten.

Mitä mieltä olet tämänhetkisestä toiminnasta? Onko se mennyt

liiaksi viihteen puolelle?

Meillähän oli alkuaikoina eräänä perinteenä herännäisseurojen pitäminen. Nyt se on ollut unohduksissa useita vuosia. Viime aikoina ne olivat sunnuntaisin klo 12 Tempeliaukion kirkon seurakuntasalissa. Kun sinne tuli mukaan huomattava osa kirkkovaestä niin moni luuli, että jopas noita kiuruvetisiä on paljon täällä Helsingissä. Ne vieraat eivät rohjenneet tunnustaa, että olivatkin vain kuokkavieraita. Siellä oli aina hyvää musiikkia, virrenveisuuta ja puheita. Lopuksi oli hyvät kahvit. - Täytyy kyllä kuitenkin sanoa, että se omaleimaisuus, mikä seuran toiminnassa aikanaan oli, on jossain määrin hämärtnyt. Nyt nämä tilaisuudet usein muistuttavat mitä tahansa viihdetilaisuutta. Tämä yleismaailmallinen suuntaus on selvästi nähtävissä kaikilla muillakin kulttuurin alueilla. Kotiseutuyhdistykset voisivat varmaan olla enemmänkin kuin nyt ovat, vaihtoehtokulttuuria monikansallisen viihteen vastapainona. - Toisaalta on vaikea sanoa, saataisiinko ihmisiä liikkeelle ihan pelkällä "tuohikulttuurilla". Viihdehän kuuluu tähän päivään, jos pidettäisiin menneestä itsepintaisesti kiinni, saattaisivat nuoret leimata yhdistyksen "museoyhdistykseksi". Olen sitä mieltä, että sitä alkuperäistä nuorisoseurahenkeä, joka välillä on maaseudulla nukahtanut, mutta kuulemma nykyään elää jälleen nousukauttaan, saisi tulla meidänkin seuramme ohjelmaan.

Mitä on jäljellä vanhasta Kiuruves-Seurasta?

Mykyrokka ainakin. Sehän on aina yhtä hyvää, koska omat emännät sitä tekevät. Monet vieraat kyllä pelkäävät, että rokkaa syödessä he saattavat sairastuakin. Jäljellä on myös yhteydenpito Kiuruveteen.

Onko mielessäsi vielä muita syitä, jotka vievät ajatukset Kiuruvedelle?

Eri vuodenaikoina jäsenemme suuntaavat matkansa sinne synnyinseudulle aivan kuin lohenpoikaset synnyinjärvilleen. Mennään katsomaan, onko lapsuusaikainen talo tai mökkipahanen vielä pystyssä tai onko edes kivijalka vielä näkyvissä. - Kiirehdi-tään kysymään, onko se ja se lapsuudenaikainen leikkitoveri tai nuoruudenaikainen ystävä vielä elossa. - Vielä jatkamme matkaa vanhan puukirkon paikalle. Siitä kirkosta on vain kivijalka jäljellä. Tuon kirkon tuhkassa nukkuvat nyt viimeistä untaan ne Kiuruveden nuoret miehet, jotka olivat silloin puolustamassa maatamme uhkaavalta tulipalolta.

Te siis aiotte pitää Kiuruves-Seuran edelleenkin hyvissä ruumiin ja sielun voimissa?

Tottakai meillä kaikilla, entisillä kiurukkailla, on edelleenkin sydämissämme oma erityinen soppi synnyinpitäjää varten. Sitä todistaa myös se, että Kiuruves-Seura on edelleenkin hengissä ja voi hyvin. Monia yhdistyksiä on tämän neljäkymmenen vuoden aikana ehditty perustaa ja monet yhdistykset ovat ehtineet kuolemaan. Kiuruves-Seuran mykyrokkajuhlat vetävät edelleenkin ihmisiä tuvan täydeltä. Samoin teatteriretkille on ollut kysyntää enemmän kuin on ollut paikkoja tarjolla. - Tästä täytyy vetää se johtopäätös, että kotiseutuhenki, rakkaus ja kiintymys tuohon synnyinseutuun, on yhtä vahva kuin 40 vuotta sitten. Olemme iloisia siitä, että olemme saaneet jokseenkin paljon nuorisoa mukaan ainakin mykyrokkajuhliin. Ja ovatpa monet perheet tuoneet lapsensakin mukaansa sinne.

Lähteet

Seuran toimintaa kuvaava tieto on suurimmaksi osaksi seuran omasta arkistosta, jota sihteeri säilyttää. Myös kunniapuheenjohtaja Lauri Kärkkäisen henkilökohtaiset paperit seuran toiminnasta ovat olleet käytettävissä. Lisäksi on käytetty taloudenhoitajan säilyttämää seuran talouden pääkirjaa sekä lehdistöä: osin seuran arkiston lehtileikkeitä, osin mikrofilmattuja lehtien vuosikertoja. Eniten seuraa koskevaa materiaalia on luonnollisesti ollut Kiuruvesi-lehdessä, mutta myös mm. Salmettaressa, Iisalmen Sanomissa, Helsingin Sanomissa ja Uudessa Suomessa. Muilta osin tietoa on saatu Valtionarkiston Kiuruvedestä koskevista asiakirjoista, Kiuruveden seurakunnan arkiston muuttaneiden luettelosta sekä painetusta kirjallisuudesta.

Käytettyä kirjallisuutta:

- Huovinen, Leo: Kiuruvesi 1973 - 1980. Kiuruvesi 1988.
 Jänteen kulttuurijaeosto (julk.): Yhä parempaan Kiuruvesi. Kiuruvesi 1979.
 Laukkanen, Aulis - Tikkanen, Ossi - Winberg, Lassi: Kylien saivat. Kotiseututietoa Kiuruvedestä. Kiuruvesi 1988.
 Pietikäinen, Toivo: Kiuruveden pitäjän asuttaminen Savonlinnan läänin voutintilien valossa 1540 - 1635. Kuopio 1978.
 Pirinen, Kauko: Savon keskiaika. Teoksessa Savon historia I. Kuopio 1988.
 Porkola, Viljo: Kiuruveden seurakunta 1763 - 1962. Iisalmi 1962.
 Pöksyläinen, Juho: Kiuruveden historiaa. Konekirjoite. Helsinki 1976.
 Teräsvuori, Kaarlo: Savon Seura 1919 - 1959. Mikkeli 1967.
 Tikkanen, Mauno: Kiuruveden kunta 1873 - 1973. Lyhyt katsaus Kiuruveden kunnan vaiheisiin.

Kuopion Työkeskus 1988